

PSYCHOSOM

Časopis pro psychosomatickou a psychoterapeutickou medicínu

Výkonná redakce/ Editors:

MUDr. Vladislav Chvála: chvala@sktlib.cz
MUDr. Aleš Fůrst: furst@pbsp.cz
Mgr. Jan Knop: knop@sktlib.cz
PhDr. Ludmila Trapková
Mgr. Pavla Loucká
Paní Radka Menclová: menclova@sktlib.cz

Adresa:

www.psychosom.cz
SKT Liberec
Jáchymovská 385
460 10 Liberec 10
Tel.: +420 485 151 398

Cena jednoho čísla 110 Kč, roční
předplatné 400 Kč, objednávky na adrese
redakce. Plné texty, archiv na
www.psychosom.cz

Uzávěrka čísla 2/2011 dne 30. 4. 2011, recenzní řízení bylo uzavřeno 15. 4. 2011.
Původní práce procházejí recenzním řízením s výjimkou krátkých zpráv, recenzí knih
a diskusních příspěvků. Foto, grafická úprava: V. Chvála. The articles are peer-reviewed.
ISSN 1214-6102, MK ČR E 187 84

© LIRTAPS, o. p. s.

PSYCHOSOM je kompletně archivován Národní lékařskou knihovnou:

<http://www.medvik.cz/kramerius/handle/ABA008/84989>

Psychiatrie
pro praxi

Vychází s mediální podporou Psychiatrie pro praxi (SOLEN)

Vychází 4× ročně

Časopis byl založen začátkem roku 2003 jako bulletin pro potřeby psychosomatické sekce Psychiatrické společnosti ČLS JEP. Od té doby vycházel zprvu 4× a v dalších letech 6× ročně, tedy do konce roku 2008 celkem 34 čísel. Všechna čísla od začátku roku 2004 jsou uveřejněna na internetu a dostupná na adrese www.psychosom.cz. LNK archivuje všechna čísla na adrese <http://www.medvik.cz/kramerius/handle/ABAO08/84989>. Od roku 2009 je časopis registrován MK ČR E 18784 a na jeho vytváření se podílí řada vysokoškolských pracovišť. Je určen především ke spolupráci všech, kdo se podílejí na poznání a léčbě komplikovaných bio-psycho-sociálně podmíněných poruch, ať už v medicínské praxi či v humanitních oborech, výzkumníků s praxí a studenty těchto různých oborů. Tento časopis vychází nezávisle na farmaceutickém průmyslu.

Časopis řídí redakční rada / Editorial Board:

Doc. PhDr. M. Bendová, Ph.D., Ústav lék. psychologie a psychosomatiky LF MU Brno
Doc. MUDr. Jiří Beran, CSc., PK LF UK Plzeň, Katedra psychiatrie IPVZ
MUDr. Radkin Honzák, CSc., Ústav všeobecného lékařství 1. LF UK, IKEM
MUDr. Vladislav Chvála, Středisko komplexní terapie psychosomatických poruch Liberec
MUDr. Ondřej Masner, Psychosomatická klinika, Praha
MUDr. PhDr. Jan Poněšický, Median klinik, Berggieshubel, Deutschland
MUDr. David Skorunka, Ph.D., Ústav sociálního lékařství LF UK v Hradci Králové
Mgr. Hana Svobodová, Ústav ošetrovatelství 3. LF UK, Praha
Doc. MUDr. Jiří Šimek, CSc., Jihočeská univerzita, České Budějovice
PhDr. Ludmila Trapková, Institut rodinné terapie a psychosom. medicíny, o. p. s. Liberec

Mezinárodní poradní sbor / International Advisory Board:

Doc. PhDr. Karel Balcar, CSc., Pražská vysoká škola psychosociálních studií, Praha
PhDr. Bohumila Baštecká, Ph.D., Evangelická teologická fakulta UK, Praha
MUDr. PhDr. Pavel Čepický, CSc., LEVRET, s. r. o. Praha
Doc. MUDr. Jozef Hašto, Ph.D., Psychiatrická klinika FN, Trenčín, Slovenská republika
Prof. PhDr. Anna Hogenová, Ph.D., PF UK Praha, PVŠPS Praha
Doc. PhDr. Kateřina Ivanová, Ph.D., Ústav soc. lék. a zdravotní politiky LF UP Olomouc
Prof. RNDr. Stanislav Komárek, Ph.D., Katedra antropologie FHS UK, Praha
PhDr. Eva Křížová, Ph.D., Technická univerzita v Liberci a 2.LF UK Praha
PhDr. Jiří Libra, Ústav lékařské psychologie a psychosomatiky LF MU Brno
Doc. PhDr. Michal Miovský, Ph.D., Centrum adiktologie PK, 1. LF UK a VFN v Praze
Prof. MUDr. Miloslav Kukleta, CSc., Fyziologický ústav LF MU Brno
MUDr. Jiří Podlipný, Psychiatrická klinika LF UK, Plzeň
MUDr. PhDr. Jan Poněšický, Median klinik, Berggieshubel, Deutschland
RNDr. Dan Pokorný, University of Ulm, Psychosomatic medicine and psychoterapy, Ger.
MUDr. Alena Procházková-Večeřová, psychiatrická ambulance Gynicare, Praha
PhDr. Daniela Stackeová, Ph.D., Katedra fyzioterapie FTVS UK Praha
PhDr. Ingrid Strobachová, Ústav lék. etiky a humanitních zákl. medicíny 2. LF UK Praha
MUDr. Taťána Šrámková, Ústav lékařské psychologie a psychosomatiky LF MU Brno
Mgr. Marek Vácha, Ph.D., Ústav etiky 3. LF UK Praha-Vinohrady
PhDr. Vladimír Vavrda, Ph.D., Ústav pro humanitní studia v lékařství 1. LF UK Praha
MUDr. Ivan Verný, Fachartz für Psychoterapie und Psychiatrie, Curych, Švýcarsko
Doc. PhDr. Zbyněk Vybíral, Ph.D., Katedra psychologie FSS MU, Brno
Prof. PhDr. Petr Weiss, Sexuologický ústav 1. LF UK a VFN v Praze

Obsah 2/2011

EDITORIAL	85
<i>CHVÁLA V.: Povodně, psychosomatika a jiné katastrofy</i>	85
KAZUISTIKA	87
<i>Masopustová Z.: Abychom ti pomohli, musíme ti porozumět – Pevné objetí dle Prekopové jako způsob terapeutické práce s rodinou</i>	87
TEORIE	106
<i>Máslová H.: Život před narozením a etiologie civilizačních chorob</i>	106
FILOSOFIE	113
<i>Růžička J.: Svědectví</i>	113
Z KONFERENCÍ	137
<i>Sířínek J.: Rychlý průběžný vývoj BPSP – výzva pro naši komunitu</i>	137
DISKUSE	145
<i>Čepický P.: Psychogenní neplodnost</i>	145
POLITIKA, KONCEPCE	148
<i>Koncept pracovní skupiny „ psychosomatika v zahraničí“ sdružení pro psychosomatiku</i>	148
<i>Stáž na zahraničním pracovišti</i>	150
<i>Pozvánka na setkání Sdružení pro psychosomatiku</i>	151
RECENZE	152
<i>Honzák R.: Selko D, Ďurka R (eds.): Psychológia zdravia</i>	152
AKCE, AKTUALITY	154
Pokyny pro autory časopisu	156

EDITORIAL

CHVÁLA V.: POVODNĚ, PSYCHOSOMATIKA A JINÉ KATASTROFY

Od vydání prvního čísla Psychosomu v tomto roce uplynuly teprve 3 měsíce, ale kolik se toho událo! Dobře jsem to mohl sledovat na proměnách témat pro úvodník druhého čísla. Nejprve se jako naléhavé jevílo téma o vlivu zamlčených traumat ve společnosti na zdraví a celých komunit. Ještě ani nezapadlo za obzor a už bylo aktuálnější téma rozdílu mezi jazykem politiky a jazykem terapie. Jak bezcenná je naše ochota porozumět a moderovat dialogy zneprátelených stran, jestliže nemůžeme počítat s bazální důvěrou. Nahlédnutí za oponu politické scény, byť jen na základní úrovni obce, ukazuje, že zde panují naprosto jiné zákonitosti pro komunikaci, než je mezi lidmi běžné. Mohli bychom propadnout pokušení pesimismu z celospolečenské krize, kterou bezesporu

procházíme. Nedivím se kolegovi Hnízdilovi, že se pustil do boje proti stavu současné demokracie u nás (www.neo2011.cz) s tím, že naše zdravotnictví není reformovatelné. Nepřipadá mi náhoda, že se do čela boje za občanskou společnost staví lékař, který se věnuje psychosomatice. Zdá se, že rozšiřování pohledu na zdraví a nemoc vede znovu a znovu k podobným závěrům: nemocná společnost škodí zdraví. Má-li lékař dostát svému závazku léčit nebo aspoň neškodit, nezbyvá mu než se pokusit uzdravovat celou společnost. To je ale velké pokušení. Obyčejně to dopadá špatně – vzpomeňme na Wilhelma Reicha, Freudova žáka. Přidal se k velkým hnutím dvacátého století, která slibovala „úzdavu společnosti“, mezi jinými též k nacionálnímu socialismu.

Brzy pochopil, že je to jinak, a odešel z Evropy, která se pokoušela o léčbu svou vlastní cestou – obyčejně si ušetřila jen další kruté rány, ať už rukou Hitlera nebo Stalina. To neznámá, že bychom měli nechat věci tak, jsou-li špatně. Tomáš Halík ve své knížce *„Stromu zbývá naděje“*, z pozice filosofa, sociologa, teologa, psychoterapeuta a religionisty dnes už evropského formátu dělá brilantní diagnózu našeho rozpadajícího se světa: *„Vědecký rozum, ..., a věda, která se zdá být účelem sama o sobě, se postupně staly pouhým prostředkem; naopak zisk a peníze se z pouhého prostředku staly účelem a dostatečným, všeospravedlňujícím nejvyšším cílem. Kupříkladu dnešní vědecký výzkum v mnoha oborech už dávno nemá ctižádost ani svobodu naplňovat touhu lidského ducha po poznání pravdy, jak to pateticky deklaroval racionalismus raného osvícenství, nýbrž poslušně plní zadání diktovaná ekonomickými, případně politickými zájmy svých mecenášů (nejvíce patrné je to snad na manipulaci lékařského výzkumu zájmy farmaceutických firem). Zisk se stal pravdou vědy.“* Zdá se, že v oblasti, ve které působí Tomáš Halík, můžeme čerpat podporu a inspiraci. Jedním z takových textů, který dnes Psychosom přináší, je Svědectví Jiřího Růžičky v rubrice Filosofie. Určitě ji nepřeskočte. Kolem tohoto textu vznikla už před jeho uveřejněním vášnivá diskuse, která poněkud pozdržela vydání celého čísla. Vystala totiž otázka nanejvýš ožehavá, zda je přiměřené uvažovat o tom, jaký Bůh je či není, nebo dokonce- zda se vyvíjí. To je ale na vážnou teologickou a jistě nikdy nekončící disputaci, ve které se už na začátku k mému překvapení teologové shodli, že Růžička to zjednodušuje, že je z hlediska rozsáhlé teologické literatury takříkajíc „na začátku“. K tomu chci říci rovnou, že text není pro mne textem o teologii ale o psychoterapii. I když je dost rozsáhlý, zdá se mi být otevřeným svědectvím o přesahu věcí, které se při psychoterapii dějí. Pokud se těšíte na kazuistiku, tentokrát jde o popis práce

terapií pevného objetí Jiřiny Prekopové z pera mladé autorky Zuzany Masopustové. Určitě je takový pohled na proces terapie lepším příspěvkem do diskuse o vhodnosti toho či onoho terapeutického směru než pouhé deklarativní odsuzování. Takto navazujeme na téma minulého čísla. Posledním textem, na který chci čtenáře upozornit, je Širínkův zahajovací projev na první české konferenci Boyden-Pesso psychomotorické terapie. Máme zde mimořádnou příležitost nahlédnout do raných fází vzniku terapeutického směru. Nenechte si ji ujít. Většina z uznávaných směrů už má totiž stadium zrodu a prvního předávání od autora prvním následovníkům dávno za sebou. Možná se k některým z našich čtenářů donesla zpráva, že jsem byl nedávno poctěn jednou z patientských organizací v rámci ankety Lékař roku Hippokratovou cenou, která je udělována lékařům, jenž prokázal nebo vykonal čin nebo činy lidskosti. Ty z vás, kteří mohli podlehnout dojmu, že je to průlomová situace pro českou psychosomatiku, musím zklamat. Sám jsem byl velmi zmaten, když jsem se o ceně dověděl. Ale faktem je, že na cenu mě navrhla státní správa města Chrastavy za rychlou a účinnou pomoc při živelné katastrofě. Toho, kdo ví, že jsem sexuolog, určitě napadne, o jakou mohlo jít katastrofu, že se moje služby jevily tak nepostradatelné. Abych tedy věci uvedl na pravou míru, musím říci, že šlo o loňskou letní povodeň, která postihla řadu obcí u nás na severu Čech. S Lídou Trapkovou jsme na výzvu tajemníka Chrastavy vyjeli neprodleně do deště a byli jsme obyvatelům k dispozici po několik prvních dnů. Moc zdravotnické pomoci nepotřebovali, spíš obyčejný lidský kontakt, informace a účast. Bylo to pro nás poučné a užitečné. A druhé poučení přišlo při udělení Hippokratovy ceny. Zdá se, že k tomu, aby si odborné či patientské společnosti všimly přínosu těch lékařů, kteří se věnují psychosomatické medicíně, je třeba vyběhnout do deště a zachraňovat lidi z povodní.

V. Ch., Sklené Teplice 8. 5. 2011

KAZUISTIKA

MASOPUSTOVÁ Z.: ABYCHOM TI POMOHLI, MUSÍME TI POROZUMĚT – PEVNÉ OBJETÍ DLE PREKOPOVÉ JAKO ZPŮSOB TERAPEUTICKÉ PRÁCE S RODINOU

Souhrn:

MASOPUSTOVÁ Z.: ABYCHOM TI POMOHLI, MUSÍME TI POROZUMĚT – PEVNÉ OBJETÍ DLE PREKOPOVÉ JAKO ZPŮSOB TERAPEUTICKÉ PRÁCE S RODINOU, PSYCHOSOM, 2011;9(2), s.87-105

Terapie pevným objetím dle Prekopové se v posledních týdnech a měsících stala terčem velké vlny kritiky, poněkud překvapivě vedené nikoliv ani tak ve věcné rovině na odborných diskusních fórech jako spíše v rovině zjednodušujících „skandálních odhalení“ na stránkách komerčních médií. Jsem přesvědčena, že skandalizovat a zdiskreditovat lze prakticky jakoukoliv psychoterapii, protože jednotlivé prvky či techniky vytrženy z kontextu a podány zjednodušujícím způsobem (jediným, který prezentace v komerčních sdělovacích prostředcích umožňuje) mohou působit necitlivě, nepochopitelně, neúčinně či komicky. Osobně jsem přesvědčena, že by součástí profesní cti psychologů a

psychoterapeutů měla být snaha vyhnout se jakýmkoliv zjednodušujícím soudům o psychoterapeutických směrech či technikách (natož pak o těch, s nimiž není daný odborník dostatečně osobně seznámen) v komerčních médiích. Přestože terapeutickou praxi neprovozují, mám k dispozici zkušenost z práce s rodinou, kterou jsem vedla v rámci zakončení výcviku v terapii pevným objetím dle Prekopové a kterou bych zde chtěla nabídnout k bližšímu pochopení systému práce v tomto terapeutickém směru. Ráda bych tak diskusi o TPO vrátila na odbornou půdu.

Summary:

MASOPUSTOVÁ Z: TO HELP YOU, WE HAVE TO UNDERSTAND YOU – FIRM EMBRACE BY PREKOPOVÁ AS A METHOD OF THERAPEUTIC WORK WITH A FAMILY. PSYCHOSOM, 2011;9(2), pp. 87-105

In recent weeks and months, the firm embrace therapy by Prekopová has become the target of a large wave of criticism. This has surprisingly been led by simplified "exposes" on commercial media websites, rather than on a subject level in professional discussion forums. I am convinced that any psychotherapy can virtually be scandalized and discredited if individual components or techniques are taken out of context and presented in a simplified form (the only one which presentation in the commercial media allows). This can then make it appear insensitive, incomprehensible, ineffective or even comical. Personally I believe that part of the professional honor of psychologists and psychotherapists should be an effort to avoid any simplifying judgments on psychotherapeutic approaches and techniques (especially those with which the expert is not fully acquainted) in the commercial media. Although I do not exercise a therapeutic practice, I have had experience working with a family with which I completed the training of the firm embrace therapy by Prekopova. I would like to offer a more detailed understanding of the system of work in this therapeutic direction. Thus I would like to return the discussion about the firm embrace therapy to professional ground.

ÚVOD

Terapie pevným objetím dle Prekopové se v posledních týdnech a měsících stala terčem velké vlny kritiky, poněkud překvapivě vedené nikoliv ani tak ve věcné rovině na odborných diskusních fórech jako spíše v rovině zjednodušujících „skandálních odhalení“ na stránkách komerčních médií. Jsem přesvědčena, že skandalizovat a zdiskreditovat lze prakticky jakoukoliv psychoterapii, protože jednotlivé prvky či techniky vytrženy z kontextu a podány zjednodušujícím způsobem (jediným,

který prezentace v komerčních sdělovacích prostředcích umožňuje) mohou působit necitlivě, nepochopitelně, neúčinně či komicky. Osobně jsem přesvědčena, že by součástí profesní cti psychologů a psychoterapeutů měla být snaha vyhnout se jakýmkoliv zjednodušujícím soudům o psychoterapeutických směrech či technikách (natož pak o těch, s nimiž není daný odborník dostatečně osobně seznámen) v komerčních médiích.

Z dosud publikovaných kritik TPO usuzují, že většina kritiků nemá o této terapii dostatek informací a vymezuje se jen vůči jejímu mediálnímu obrazu či jakési své neurčité představě o ní. Zároveň se ale domnívám, že TPO širší odbornou diskusi (či kritiku) potřebuje, neb stav, v němž se aktuálně tato terapie v ČR nachází, za vyhovující osobně nepovažuji.

Mnoho zjednodušujících výroků se objevuje jak v díle Jiřiny Prekopové, tak v kritikách její práce. Osobně mi černobílé vidění světa, a tedy i problematiky TPO není blízké a udivuje mne, jak razantní prohlášení o této terapii jsou schopni někteří kolegové učinit na základě minima (či úplně absence) informací o jejích východiscích, postupech a cílech. Podobně málo rozumím snaze prezentovat terapii (v tomto případě TPO) zjednodušující formou v televizním dokumentu či v popularizacích nebo poskytovat povolení k terapeutické práci lidem po absolvování výcviku bez dalšího psychologického či psychiatrického vzdělání.

ZÁKLADNÍ ÚDAJE O RODINĚ

Manželé, kteří se na mne obrátili s žádostí o pevné objetí, mají dvě děti – syna a osmiletou dceru Moniku, kvůli níž mne kontaktovali. Monika byla od narození umístěna v kojeneckém ústavu. Do rodiny byla přijata ve svých dvou letech. Již v kojeneckém ústavu bylo na základě jejího vývojového opoždění a nestandardních projevů v chování vysloveno podezření na dětský autismus. Toto podezření bylo v jejích pěti letech definitivně potvrzeno klinickou psycholožkou specializující se na diagnostiku vývojových poruch, včetně poruch autistického spektra. Diagnóza

Terapie pevným objetím dle Prekopové (TPO) nezahrnuje jen v poslední době tolik diskutovaný proces pevného objetí s dítětem (mylně zaměňovaný např. s Holding therapy či Attachment therapy – viz Palková, 2009), ale poskytuje relativně ucelený systém péče o celou rodinu. V systému této terapeutické péče pak pevné objetí (dále jen PO) s dítětem přitom může stát až na konci celého terapeutického plánu, případně k němu vůbec nemusí dojít (ať již z důvodu, že PO s dítětem není terapeutickou zakázkou, nebo proto, že se v průběhu terapeutické práce s rodinou ukáže, že proces PO s dítětem není pro konkrétní rodinu vhodný).

Přestože terapeutickou praxi neprovozují, mám k dispozici zkušenost z práce s rodinou, kterou jsem vedla v rámci zakončení výcviku v terapii pevným objetím dle Prekopové a kterou bych zde chtěla nabídnout k bližšímu pochopení systému práce v tomto terapeutickém směru. Ráda bych tak diskusi o TPO vrátila na odbornou půdu.

pak byla opakovaně potvrzena i při dalších vyšetřeních.

Ve zprávě z vyšetření školní psycholožkou je uveden dětský autismus a ADHD. Psycholožka dále sděluje, že dívka navazuje využitelný kontakt, sama si řídí jeho intenzitu a kvalitu spolupráce. Oční kontakt je u ní nekvalitní a krátkodobý. Moničina schopnost komunikace je zachována. Dle jejího odhadu z vyšetření leží mentální schopnosti Moniky na pomezí hraničního pásma a lehké mentální retardace. Celkově je její mentální vývoj

narušený pervazivní vývojovou poruchou.

Moničin pobyt v ústavní péči nebyl v rodině nikdy tabu. Z kojeneckého ústavu má Monika i nějaké fotografie. Rodiče jí říkají, že jakmile se dozvěděli, že je v dětském domově, hned si pro ni jeli. Tabu není ani téma biologických rodičů. Monika ví, že její biologická matka trpí závažným onemocněním, kvůli němuž jí nemohla vychovávat.

Hlavním cílem (a tedy i terapeutickou zakázkou) pevného objetí pro oba rodiče mělo být nalezení způsobu, jak řešit dceřiny afektivní záchvaty a jak jí pomoci vyjadřovat emoce bez ohrožování sebe a ostatních. Rodičům jsem vysvětlila, že pevné objetí s dítětem není vhodné provádět bez předchozí terapeutické práce s nimi, a že bych proto považovala za vhodné, aby oba

nejprve terapii pevným objetím zažili sami na sobě.

Terapeutické vedení rodiny trvalo téměř tři čtvrtě roku. Již předtím jsem však rodinu poměrně dobře znala. Žena (Tereza) ke mně již zhruba třetím rokem docházela nepravidelně (dle aktuální potřeby) na poradenství ohledně výchovy Moniky. Též s jejím manželem Josefem jsem se v rámci poradenství několikrát setkala. Častým tématem bylo nastavování hranic ve výchově Moniky.

Na základě informací z osobních a rodinných anamnéz obou manželů byl sestaven terapeutický plán. Informace potřebné k jednotlivým procesům PO však budu pro větší přehlednost uvádět vždy až u popisu procesu, k němuž se vztahují. Procesy jsou prezentovány v pořadí, v němž proběhly.

PROCES SMÍŘENÍ S NEPŘÍTOMNÝM RODIČEM POD VIZUALIZACÍ – TEREZA

První proces, který dle sestaveného terapeutického plánu proběhl, byl proces smíření Terezy s jejím otcem pod vizualizací (imaginací). Je vhodné, když PO s dítětem následuje až po procesu smíření rodičů dítěte s vlastními rodiči. Proces smíření s vlastním rodičem by měl dospělému pomoci se lépe vcítit do potřeb vlastního dítěte. Zároveň by měl tento proces i umožnit dospělému člověku nahlédnout na to, co ho v dětství formovalo a co může (možná i nevědomky) přenášet do výchovy vlastních dětí. Podrobný popis této terapeutické metody je uveden v knize Pevné objetí – Cesta k vnitřní svobodě (Prekopová, 2009, s. 183–186).

Z rozhovoru s Terezou bylo zřejmé, že její potýkání s nastavováním hranic ve výchově může být ovlivněno i jejím nesouhlasem s otcovým způsobem

výchovy. Terezin otec prý nerad dával najevo kladné emoce. V dospělosti se vždy chlubil tím, že mu lidé říkali, že své děti vychovává jako psy. Tereza o svém otci říká, že byl diktátor, ale jako dítě v něm měla oporu. Dal jí prý jasno v tom, že si musí stát za pravdou. Příjemný vztah s ním měla dle svých slov tak do svých zhruba dvou až tří let. Během dětství a dospívání s ním příliš do konfliktů nevstupovala. Spíše se mu snažila vše odkývat. Do konfliktů s ním začala vstupovat, až když se sama stala matkou.

Důležitou a ozdravnou částí procesu smíření s vlastním rodičem pod vizualizací je tzv. druhý krok procesu, při němž je klient v imaginaci veden k pohlednutí na dětství svého rodiče. V anamnestickém rozhovoru s klientem je tedy nutné získat informace nejen o

dětství klienta samotného, ale i o dětství jeho rodiče. Vzhledem k ročníku narození Terezina otce a k místu, kde vyrůstal, bylo zřejmé, že jeho dětství muselo být poznamenáno válkou. Když jsem to před Terezou při zjišťování rodinné anamnézy poznamenala, byla překvapena. Uvědomila si, že otec s nimi o válce nikdy nemluvil.

Když se otce Tereza před dalším setkáním se mnou na válku ptala, viděla z jeho reakcí, že je to pro něj velmi bolestné téma. Mimo jiné jí řekl, že kdykoliv slyšel jet auto, bál se, že k nim jede gestapo.

Již z rozhovoru byl patrný Terezin vnitřní konflikt mezi úzkostí či strachem z otce a přesvědčením, že by měla mít vztah s otcem „v pořádku“. Při přípravě na proces smíření s otcem jsem Tereze vysvětlila, že při smíření pod vizualizací se nezjišťují žádné „objektivní viny“, ale že budu pracovat s jejími pocity, které si z dětství může přenášet do současnosti. Snažila jsem se Tereze vysvětlit, že ji povedu k tomu, aby své pocity vůči otci vyjadřovala v první osobě (tedy *mne trápilo, bolelo* apod.), nikoliv v „objektivizující“ a „nálepkuující“ druhé (*ty jsi takový a takový*). Vyslovením pocitů takovýmto způsobem tak nebude vůči otci vzneseno obvinění, přestože bude Tereze umožněno vyslovit to, co jí v dětství napadalo či trápilo. I přes toto vysvětlení však byl první krok vizualizace obavou z vyjádření vnitřního konfliktu poznamenán.

V tzv. prvním kroku vede terapeut klienta v imaginaci do představy klientova vlastního dětství – obvykle skrze představu domu, kde klient vyrůstal, a setkání se s rodičem. Smyslem prvního kroku je vyjádření pocitů dítěte ze vztahu s rodičem. Při vedení tohoto procesu PO bylo nejtěžší hledat rovnováhu mezi tím, aby Tereza

nezůstala ve svých obavách z konfrontace, ale aby mnou nebyla vtlačena do role, která jí není vlastní a kterou by jen „odehrála“ a nic by si z ní neodnesla. Hodně velkou pomocí mi byly Tereziny nonverbální a paraverbální projevy, z nichž bylo možné vypožorovat, zda případná mnou nabídnutá věta skutečně odpovídá jejím prožitkům, a není jen „snahou vyhovět“.

V počátcích prvního kroku probíhalo imaginární setkání Terezy s otcem hladce. Zdálo se, že k vyjádření konfliktu nedojde. Jelikož Tereziny obrazy příliš neodpovídaly informacím z anamnestického rozhovoru, zkusila jsem jí nabídnout extrémní podobu snahy o bezkonfliktnost. Nabídla jsem jí k vyřčení větu: „jsem u tebe tak ráda, tatínku“. To Tereze vyslovit nešlo. Vedla jsem ji tedy k vyslovení vět jako „ani ti nedovedu říct, že jsem u tebe ráda“ apod. Pro konfrontaci jsem využila i popisované tělesné pocity („mám stažené hrdlo, když tě vidím“ „ani ti nemůžu říct, že tě mám ráda“, „nemůžu ani mluvit, když tu jsi“, „tak málo si mne všímáš, že si ani nechci připustit, že tě potřebuji“ apod.). Tím se konfrontaci podařilo načít. Další slova již Terezu napadala spontánně. V konfrontaci s otcem se pak objevovaly dodnes přetrvávající pocity úzkosti, obavy z nedokonalosti, kterých by se ráda zbavila.

V druhém kroku procesu Tereza viděla svého otce jako asi sedmiletého chlapce, který jde do školy a strašně se bojí, co se stane (byla válka). Pochopila, že úzkost patří nejen do jejího, ale i do otcova dětství.

Prostřednictvím nahlédnutí na dětství vlastního rodiče a zažití soucitu s ním se v procesu PO dosahuje smíření s ním a pochopení raných příčin jeho pozdějšího chování. V tomto případě bylo zřejmé, že

chlapec, který se jako malý bál gestapa a války, jež ho obklopovala, vyrostl v muže, který byl tvrdý na sebe i na ostatní a který vlastně ani nemůže dávat příliš najevo své city.

V třetím kroku Tereza v představě přišla za svým otcem domů, spočinula u něj s úlevou. Požádala ho o požehnání. Objevily se u ní slzy dojetí.

PROCES SMÍŘENÍ S NEPŘÍTOMNÝM RODIČEM POD VIZUALIZACÍ – JOSEF

I pro terapeutickou práci s Josefem jsem zvolila proces smíření pod vizualizací. V Josefově případě by zřejmě připadal v úvahu i proces smíření s matkou, nicméně konflikt s matkou se mi jevil více zřejmý a vědomý, zatímco konflikt s otcem spíše potlačovaný, neuvědomovaný. Proto jsem zvolila raději proces smíření s otcem.

Josef má na své dětství „slunečné vzpomínky“. Jeho jediná nepříjemná vzpomínka na dětství se týká školy. Doma vždy rozhodovala spíše matka. Otec dával výprasky, ale byly prý spíše zasloužené. Otec je prý asi trochu cholerik. Poté, co vybuchl, byl ale schopn se sobě i zasmát. Josef přiznává,

Několik měsíců po tomto procesu Terezin otec zemřel. Tereza zpětně proces hodnotí právě i s ohledem na tuto událost a říká, že smíření s otcem pod vizualizací jí „pomohlo rozloučit se s tatínkem“.

že se za otce někdy styděl. Říká: „vyčítám si, že jsem se za něj někdy styděl“, „nevzhlízel jsem k němu“, „chtěl bych mu pomoci“.

Tématem tohoto procesu byla záměna rolí rodič – dítě a Josefovo vyjádření smutku a zloby nad tím, že se za otce často styděl a že nechce být jako on. Josef zpětně hodnotí proces tak, že mu (spolu s procesem manželského smíření) pomohl k „znovunalezení vlastní identity“. Své pocity dále vysvětluje tak, že mu tento proces pomohl nahlédnout na to, co ho deformovalo, a postavit se tomu. Díky tomuto procesu se prý na sebe nyní dovede podívat „jakoby svrchu“, s nadhledem.

PROCES MANŽELSKÉHO SMÍŘENÍ

Proces manželského smíření jsem do terapeutického plánu zahrnula proto, že může být prožitkově nejvíce podobný procesu PO s dítětem (v tom smyslu, že neprobíhá pod vizualizací a oba aktéři v něm na rozdíl od procesu smíření pod vizualizací hrají aktivní roli). Vzhledem k tomu, že jsem vztah Terezy i Josefa považovala za funkční, domnívala jsem se, že by pro ně tento proces mohl být

přínosným tréninkem empatie, který by mohli užít i při PO s dcerou. Smyslem procesu tedy nebylo terapeutické zvládnutí nějakého hlubokého rozkolu mezi manželi, ale spíše posílení jejich soudržnosti. Rodičovská soudržnost a vzájemná podpora jsou totiž pro vedení procesu PO s dítětem naprosto nezbytné. PO s dítětem je emocionálně velmi náročný

proces, a pokud by rodič, který dítě sám nedrží, druhému rodiči v tomto procesu plně nedůvěřoval a nepodporoval ho, mohlo by mít PO s dítětem na jejich vztah negativní dopad.

Už z anamnézy a předchozích setkání jsem věděla, že Josef někdy propadá pocitům, že není „dost dobrý chlap“. Terezu mrzí, když ho vidí se tím trápit, a má velkou snahu (možná až moc velkou) ho přesvědčit, že nemá k těmto pocitům důvod. Trápí ji, že se Josef hodně uzavírá a nechává ji rozhodovat za sebe. Terezu též mrzí, že když se mezi nimi něco děje, Josef s ní o tom většinou nechce mluvit. Neřekne jí, v čem je dle jeho názoru problém. Často ji odbývá slovy „upřímnost do manželství nepatří“ a „všechno, co bych řekl, by bylo zase použito proti mně“.

Proces manželského smíření probíhá v objetí vleže (podrobný popis této metody Prekopová, 2009, s. 171–172). Tělesný dotyk je důležitým prostředkem sdílení pocitů. Prostřednictvím pouhého dotyku bez využití dalších senzoričkových vjemů jsou lidé schopni sdílet a rozpoznat minimálně osm typů emocí (Hertenstein, Holmes, McCullough, & Keltner, 2009). V procesu PO mají účastníci procesu možnost vnímat emoce druhého nejen ze slov, ale i z výrazu jeho tváře (PO vždy probíhá v objetí tváří v tvář) a z projevů (napětí, uvolnění apod.) celého těla. V tělesném kontaktu jsou v průběhu procesu ale samozřejmě pouze manželé, nikoliv klient a terapeut, jak zcela chybně uvádějí Vybíral a Danelová (2010). Terapeut do tělesného kontaktu s klienty nevstupuje v žádném z procesů PO. V případě manželského smíření sedí terapeut tak, aby pokud možno viděl do obličeje oběma manželům a mohl tak co nejlépe korigovat jejich výměny a lépe je vést k vzájemné empatii. Přítomnost terapeuta u tak intimního tělesného

kontaktu, jakým je objetí vleže, se může zdát kontroverzní. Pokusím se zde ale dokumentovat, že tento způsob práce může posunout běžnou konfrontaci mezi manželi na mnohem intimnější úroveň, umožňující porozumění druhému právě prostřednictvím fyzického kontaktu s ním a sdílení pocitů z tohoto kontaktu.

Cenným zdrojem informací o vzájemném vztahu manželů a jejich rolích může být již úvodní hledání polohy pro manželské smíření. Při hledání polohy pro objetí se Josef položil na záda a naznačil Tereze, že si má ona lehnout na něj. Tereza si na Josefa lehla a z legrace si na něj položila lokty. I když zaujala tuto polohu jen z legrace, bylo naprosto zřejmé, kdo „má navrch“. Když pak v průběhu procesu změnili polohu na bok, stejně zachovávali pozici, při níž Tereza měla hlavu výš než Josef.

V prvním kroku oba manželé hovořili o tématech, která se objevovala již v rozhovorech. Josef říkal, že by pro to, aby se cítil lépe, potřeboval víc „chlapské práce“. Říkal, že podle něj se „chlap pozná podle hospodářství“. Zároveň ale říkal, že si uvědomuje, že na hospodářství není čas a že je důležitější, aby když přijde domů, pomohl s péčí o autistickou dceru a věnoval se i synovi. Tereza mu říkala, že je pro ni důležité, že jí pomáhá, a že to je to podle ní to podstatné. Tyto výměny se v různých obdobích několikrát opakovaly.

Vedla jsem poté Terezu k tomu, aby svého muže v tuto chvíli nepřesvědčovala o tom, co je důležité, ale aby se jen snažila vnímat, jak je ta nemožnost „být dobrým hospodářem“ pro něj zásadní a jak ho trápí. Požádala jsem ji, aby Josefovi jen řekla, že vnímá, co jí říká. Tereza poté načala téma adopce Moniky. Oba řekli, že někdy vnímají její adopci jako něco, co jim v jistém smyslu sebralo vlastní život. Ale

že přesto by své rozhodnutí nikdy nevrátili a mají ji rádi. Dále se v konfrontaci několikrát opakovala témata Josefových pocitů nedostatečnosti a Terezina smutku z Josefova uzavírání se.

Vyzvala jsem manžele, aby si pro pokračování procesu vyměnili pozice. Popsala jsem jim, čeho jsem si všimla na začátku procesu při hledání polohy (viz výše). Nyní si tedy Josef lehl na Terezu. Lehl si velmi zlehka, nadlehčoval se oběma rukama, takže na ní skoro neležel. Zeptala jsem se ho, proč to dělá. Řekl, že jí nechce ublížit. Vyzvala jsem ho, aby si na ni zkusil lehnout plnou vahou. Zkusil to a sotva dolehl, ihned se vymrštil a zeptal se: „Dobrá?“ Přiznám se, že jsem se v tu chvíli rozesmála. Josef i Tereza však také. Vyzvala jsem Josefa, aby si na Terezu skutečně lehl a zůstal v té poloze během pokračování procesu.

Požádala jsem poté Terezu, aby Josefovi řekla, jaké to pro ni je, když na ní spočívá plnou vahou. Řekla mu, že se takto od něj cítí více přijatá. Dodala, že když na ní neležel, cítila se odvržená. Pro Josefa bylo toto zjištění hodně překvapivé a ukázalo se, že bylo důležité i pro celý další průběh procesu.

Řekla jsem, že zde vidím paralelu s jejich řešením konfliktů – Josef nechce Terezu zatěžovat/zraňovat, ale Tereza tento projev vnímá jako odmítnutí. Na to Tereza řekla, že ale nemá pocit, že s ní Josef o problémech nekomunikuje kvůli tomu, že jí nechce zranit (přestože během procesu od něj toto vysvětlení opakovaně zaznělo). Říkala, že si myslí, že s ní Josef nekomunikuje proto, že si myslí, že ona jeho slova nějak zneužije. Josef na to odvětil, že to tak někdy je, ale ne vždy. Vyzvala jsem proto Josefa, aby Tereze vysvětlil, v kterých situacích si myslí, že by mohla jeho otevřenost zneužít, a v kterých situacích se uzavírá, aby ji nezranil. Říkal, že když mají mezi

sebou konflikt, uzavře se proto, že se bojí, že by ji to zranilo, jelikož si myslí, že není schopen se vyjádřit tak, aby ji nezranil. Říkal, že je navíc přesvědčen, že některé pocity patří spíš jemu a Tereza za ně není zodpovědná, a že jí tím tedy nemusí zatěžovat.

Tereza byla Josefovými slovy překvapená. Řekla, že je pro ni hodně úlevné je slyšet. Celou dobu si prý myslela, že jí Josef negativní věci neříká z toho důvodu, že „si myslí, že je nějaká bestie“. Dále Tereza Josefovi říkala, že když se on z komunikace stáhne, začne si ona představovat, co by jí asi řekl, a že je to pak pro ni asi mnohem horší, než kdyby skutečně řekl, co chtěl. Navíc je prý pro ni těžké poznat, jestli je Josef naštvaný na ni, nebo z práce.

Josef na to odvětil, že někdy necítí, že by měl prostor na to, aby mohl říct, jak se má a co se ten den v práci dělo. Zeptala jsem se ho, jestli by takový prostor pro sebe chtěl, a pokud ano, doporučila jsem mu, aby si o něj své ženě řekl.

Po několika dalších výměnách, v nichž si vzájemně vysvětlovali, čemu u druhého nerozuměli a teď už rozumějí, jsem první krok procesu ukončila.

V druhém kroku si oba manželé řekli, co mají na sobě rádi. Důležitým momentem druhého kroku bylo, že Tereza řekla svému muži, že ho vnímá jako skvělého otce svých dětí a že si ani nepředstavovala, že takhle dobrým otcem bude. Josef jí její slova nevěřil. Požádala jsem proto Terezu, aby mu na konkrétních situacích popsala, proč si myslí, že je dobrým otcem. Josef poté říkal, že to sdělení a následné vysvětlení pro něj bylo hodně překvapivé a důležité.

Ve třetím kroku Tereza Josefovi slíbila, že až on přijde z práce, nevychrlí na něj hned vše, co ji trápí, ale že mu dá během večere prostor, aby jí řekl, jak se měl.

Slíbila mu, že v okamžicích, kdy se on pokusí k ní být otevřenější, se ona bude snažit krotit své prvotní reakce, aby ho nelekaly a nevyvolávaly v něm pocit, že ji zranil.

Josef Tereze řekl, že se bude snažit víc mluvit i o negativních věcech. Vedla jsem ho v této chvíli k tomu, aby se ale už teď pokusil odhadnout, v kterých situacích si myslí, že se mu to bude dařit snáz, a v kterých situacích už teď tuší, že to moc nepůjde a že bude ještě potřebovat čas.

Proces trval poměrně dlouho – odhadem skoro tři hodiny. V prvním kroku jsem vnímala jako důležité vymaňování Terezy z „udělování dobrých rad“ manželovi a její přesměrování na pokus o soucítění s ním. I mně ale poměrně dlouho trvalo, než mne napadlo ji k tomu navést. Proces i díky své délce a náročnosti konfrontace (která byla možná jen díky velké otevřenosti obou manželů) přinesl oběma manželům možnost pochopit podstatu a smysl pevného objetí (jehož cílem by vždy mělo být dosažení empatie k projevům a pocitům druhého) i porozumět jeho průběhu (včetně prožití spontánní tendence z procesu a z konfrontace utéct).

S ohledem na témata, která se v průběhu tohoto procesu objevila, jsem se rozhodla na proces navázat ještě rozhovorem o systemickém řádu v rodině. V tomto případě bylo zřejmé, že by pro posílení manželské soudržnosti mohlo být přínosné dosavadní rozdělení rolí (kdy oběma připadá, že má žena ve vztahu navrch, a ani jeden z manželů není s tímto stavem spokojen) změnit, k čemuž lze využít nastavení tzv. systemického řádu v rodině (využívané v jinak poměrně kontroverzní technice rodinných konstelací). Vysvětlila jsem Josefovi a Tereze, že dle těchto principů by muž měl mít první místo a žena

druhé. Říkala jsem, že je ale důležité, aby Tereza dokázala Josefovi první místo vůbec přiznat a přenechat. Velmi mne překvapila Josefova reakce, kdy velmi jednoznačným a zvučným hlasem řekl, že on si „to místo zkrátka vezme“. Využití prvku systemických rodinných konstelací v podobě nastavení nového řádu v rodině považuji za způsob, jak přenést slovní dohodu na změně ve vzájemném vztahu do každodenní podoby – kdy například i změna uspořádání míst u stolu (muž na prvním místě, žena po jeho boku, vedle ní děti dle pořadí narození) může být pro oba manžele viditelnou každodenní připomínkou jejich dohody.

Dva týdny po procesu jsem hovořila s Josefem. Na dotaz, jak se po procesu má, odpověděl, že dobře, že se něco změnilo, ale že je to stále on. Na můj dotaz, jak se dohodneme na termín pevného objetí s dcerou Monikou, řekl velmi jednoznačně, že jim mám zaslat volné termíny, a oni že si některý vyberou a ozvou se. Dosud vždy na podobný dotaz reagoval tak, že bude nejlepší, když se domluví s Terezou.

Tereza k procesu smíření mezi manželi říká: „Mám dojem, že manželovi vyhovuje jeho první místo, a mně se zase strašně líbí, že on rozhoduje a chrání mne. Měla jsem pocit, že on při té naší konfrontaci pochopil, že ho miluji. Já jsem měla dojem, jako kdyby celou dobu nevěřil tomu, že ho miluji a že ho i potřebuji. Že se asi předtím cítil jako to páté kolo. Jsou to takové hlouposti, ale pro mne strašně důležité. Že se ozve, když něco chce, nebo když mu něco vadí. To je přirozenější než takové to ustupování předtím. Mně to přišlo takové nepřirozené, aby otec rodiny byl takový ušlápnutý. Mně se o tolik lépe žije. Už nemusím být ta, která na všechno myslí, všechno vede. I to, jakým způsobem mi dává najevo lásku, je pro

mne nové. Předtím to, že mne má rád, kolikrát bral jako slabost.“

Dopad tohoto procesu na celkové fungování rodiny zhodnotila Tereza takto: „Dřív Monika vnímala, že jsme kolikrát stáli s Josefem proti sobě. A v tu chvíli ona vždy byla se mnou a Josef byl pro ni ten hrozně špatný. Nedávno mne

Josef objal a Monika přišla za námi a objala nás oba. Dřív nás roztrhávala. Teď nás objala oba.“ Podle Josefa proces manželského smíření přispěl k „zvýšení rodinné pohody a lásky“. Tereza říká, že má dojem, že změnu ve vztahu rodičů vnímá nejen Monika, ale i jejich zdravý syn.

PROCES PEVNÉHO OBJETÍ S DÍTĚTEM – JOSEF A MONIKA

V době před PO byl Moničin stav zhoršen častými afektivními záchvaty bez zjevné příčiny či spouštěče, při kterých poškozovala sebe i ostatní (kousala, kopala, štípala apod.). Na doporučení ošetřujícího psychiatra začala (zhruba měsíc před PO) Monika užívat Fevarin a Strateru. Rodiče popisují, že na základě podávání těchto léků u Moniky došlo k snížení počtu afektů.

Afektivní záchvaty byly velkým tématem i pro Moniku samotnou. Po jejich odeznění se svým chováním trápila a přála si, aby uměla se svými „amoky“ zacházet.

Příprava rodičů na PO s dítětem

V případě pevného objetí s dítětem je vždy (a v případě PO dítěte s autismem ještě snad důkladněji) třeba znát motivace rodičů k pevnému objetí a jejich očekávání od něj. Terapeut by měl mít jistotu, že rodič dobře porozuměl významu pevného objetí jako prostředku k řešení konfliktů a sdílení emocí. Terapie pevným objetím není výchovný (natož donucovací) prostředek. Měla by umožnit rodiči zvýšit jeho empatii k dítěti a zároveň poskytnout dítěti

bezpečné blízké prostředí pro vyjadřování emocí jakéhokoliv druhu.

Součástí přípravy rodičů na PO s Monikou byly i všechny předchozí procesy PO, kterými oba manželé pod mým vedením prošli. Tereza toto zpětně hodnotí jako velmi důležité. Říká, že až v procesu smíření s manželem sama pochopila „tu chuť utéct“, a rozuměla tedy prvotnímu protestu své dcery, protože ho sama zažila.

Osobní zkušenost rodičů s PO před samotným držením dítěte považují za zásadní i proto, že je-li rodič ochoten absolvovat proces PO sám na sobě (ať již v podobě manželského smíření či v podobě smíření s rodičem pod vizualizací), prokazuje tím i svou ochotu do terapeutického procesu investovat svou otevřenost a úsilí. Díky osobní zkušenosti má pak také větší možnost porozumět chování dítěte během procesu a měl by i lépe odhadnout, jaké reakce jsou z jeho strany potřebné.

Příprava dítěte na proces pevného objetí

Častou výhradou proti pevnému objetí dítěte s autismem bývá averze vůči fyzickému kontaktu, kterou mnoho dětí s autismem má. Specifika v sensorickém

vnímání u dětí s autismem jsou poměrně dobře známá (Williams 1996, Grandin & Scariano 1986, cit. dle Cullen, Barlow, & Cushway, 2005) a je třeba s nimi při práci s takovým dítětem počítat. Přesto však averze vůči fyzickému kontaktu nemusí být nutně kontraindikací pro pevné objetí. Je však nutné dobře znát rodinu dítěte a vědět, zda i přes přítomnost této averze je fyzický kontakt v jednání s dítětem používán (a zejména je-li používán v pozitivních situacích, ne jen jako prostředek k fyzickému zvládnutí dítěte – např. k udržení u lékařského výkonu apod.).

Domnívám se, že pro správné zvládnutí vedení procesu PO mezi rodičem a dítětem s autismem je nutné, aby byl terapeut s problematikou autismu dobře obeznámen. Přestože autismus nevzniká vinou rodiče (více o možných příčinách autismu viz např. Masopustová & Lacinová, 2006), může rodič změnou svého chování k dítěti významně přispět k zlepšení jeho stavu. Autismus je často provázen výraznou anxiétou (Davis III, et al., 2011). Dítě svými stereotypy a trváním na rituálech může často nevědomky vyvolávat ve svém okolí reakce, které mohou tuto jeho úzkostnost potvrzovat. Nechá-li se například rodič dítěte s averzí k fyzickému kontaktu ve svém chování k dítěti vždy vést jen soucitem k nechuti dítěte se dotýkat a bude-li se bát fyzický kontakt s ním navazovat častěji, může dítě nechtěně utvrdit v přesvědčení, že tělesný kontakt je skutečně ohrožující. Neméně kontraproduktivní by však mohlo být i zcela neempatické násilné vynucování si kontaktu s dítětem, které není na tělesný dotyk zvyklé. Právě vyvažování poměru mezi empatií k dítěti a jeho potřebě vyhnout se nepříjemnému stimulu a mezi zvyšováním jeho odolnosti vůči původně averzivnímu podnětu je důležitou otázkou nejen při

procesu PO, ale i v každodenních interakcích.

I v případech, kdy v anamnéze dítěte je odpor k fyzickému kontaktu, lze pozitivní vztah k němu u dítěte vybudovat. Děti s autismem obvykle nemívají averzi vůči jakémukoliv fyzickému kontaktu, ale zejména vůči kontaktu nečekanému a často též vůči doteku příliš jemnému, nejistému (Bluestone, 2005). Jistými doteky (tzn. s mírně zvýšeným tlakem, v případě hlazení pak spíše pomalejšími, delšími, plynulými), které jsou doprovázeny verbálně (např. upozorněním „pohladím tě“), lze naopak odolnost dítěte vůči fyzickému kontaktu zvyšovat (Cullen, Barlow, & Cushway, 2005). Averze též bývá častější vůči fyzickému kontaktu s cizí osobou.

Pevné objetí s dítětem probíhá vždy pouze mezi rodičem a dítětem, a to tak, že rodič musí vidět svému dítěte do obličeje, aby měl dle reakcí dítěte (i včetně výrazu jeho tváře) možnost korigovat své chování vůči němu.

Před samotným procesem PO s dítětem je velmi důležitá i příprava dítěte. U dítěte od zhruba čtyř let věku je pro TPO vyžadován nejen souhlas obou rodičů, ale i jeho souhlas, přičemž je samozřejmě nutné, aby bylo dítěti s ohledem na jeho vývojovou úroveň a kognitivní schopnosti vysvětleno, co PO obnáší a k čemu slouží.

I v tomto případě bylo samozřejmě Monice vysvětleno, co ji čeká. Josef a Tereza měli za úkol ještě před setkáním se mnou dceři vysvětlit, že se budou společně učit zvládat její amoky (což je slovo, které pro popis svých afektivních záchvatů sama používá, proto jsem rodiče žádala, aby ho při vysvětlování PO použili). Tím byla Monika nadšená.

Těsně před zahájením PO jsem totéž Monice vysvětlila i já a za pomoci rodičů jí i názorně ukázala, jak bude PO probíhat. Požádala jsem Terezu, aby Monice připomněla nějakou situaci, kdy se ona (Tereza) cítila nepříjemně, a aby jí ukázala, že v takové situaci je nejlepší, když jí Josef obejmě, a ona může svou zlost či smutek prožít v jeho objetí. Rodiče dceři tedy v asi minutové zkratce předvedli, jak bude následně Monika držena otcem (ukázka proběhla ve stejné poloze – tedy vsedě – v níž byla Monika během PO posléze držena). Po ukázce jsem se Moniky zeptala, zda takto držena být chce.

Tereza vyjádřila obavu, že ona by dceru v případě jejího afektu neudržela. I proto byla v tomto procesu Monika držena otcem. Jelikož bylo Monice v době procesu již osm let, zvažovala jsem i to, zda je objetí rodičem opačného pohlaví ještě vhodné. Na základě pozorování interakcí mezi Monikou a jejím otcem (Monika se k otci chová spíše jako předškolní dítě) jsem ale došla k přesvědčení, že by objetí nemělo u Moniky vyvolat pocit narušení intimity rodičem opačného pohlaví. I tak je ale samozřejmým pravidlem, že rodič (ať již stejného nebo opačného pohlaví než dítě) při objetí respektuje intimní části těla dítěte.

Pevné objetí probíhalo vsedě. Josef Moniku bez problémů v této pozici udržel i během jejího počátečního vzdoru, který nastal poté, co Monika zjistila, že ona nebude tou, která bude určovat, kdy objetí skončí. V té chvíli se Monika začala dožadovat pomoci od matky. Obracela se k ní a volala, že už nechce pochovat. V tomto okamžiku mohla být zúročena předchozí práce s oběma rodiči. Matka rozuměla tomu, proč chce dcera z objetí utéct, a neznejistěla. Naopak dceru ujistila, že v místnosti je s nimi, dívá se, jak Moniku

tatínek chová, a vidí, že to dělá správně. Domnívám se, že jistota, s jakou dceři odpověděla, významně pomohla celému procesu a výrazně zkrátila dobu protestu dítěte proti fyzickému omezení. Ačkoliv celé PO trvalo přes hodinu a půl, Moničin protest trval zhruba dvě minuty. Po něm následovalo zklidnění a soustředění na komunikaci mezi ní a otcem.

Po zklidnění se po počátečním vzdoru a snaze utéct začala Monika k objetí s otcem přistupovat zcela jinak než dříve či v běžném kontaktu (kdy se s ním třeba jen letmo pomazlila). Proces probíhal v parném létě. Monika se k otci prakticky celou dobu tiskla (chtělo by se říci, že se do něj až „vpíjela“). Asi dvakrát se na pár vteřin odtáhla, prozkoumala svoje a otcovo triko, prohlásila „fuj, to jsme zpocení“ a přitiskla se k němu znovu. Obdobnou důvěru a zklidnění dávala najevo i verbálně. Otec s ní probíral některé typicky se opakující situace z každodenního života a vysvětloval jí, proč se na ni on nebo matka kvůli nim zlobí. Říkal jí například, že je rozzlobilo, když řekla průvodčí ve vlaku, že je tlustá, nebo když ve škole mluvila sprostě. Josef Monice vysvětloval, že ho mrzí, když na něj křičí, že si nesmí dát její oblíbené jídlo nebo že nesmí mít rád vlaky. Vedla jsem pak Josefa k tomu, aby se dcery zeptal, jestli se bojí, že kdyby měl on také rád to, co ona, že by o to ona přišla. Monika se mu po této otázce podívala zpřímá do očí a odkývala to.

Tyto momenty byly pro další směřování procesu velmi důležité. Vedla jsem Josefa k tomu, aby Monice řekl, že teď už chápe, proč jí to vadí, ale aby jí zároveň ujistil, že ani o oblíbené jídlo, ani o vlaky nepřijde tím, že je bude mít rád i někdo jiný. Poté Josef Monice říkal, že chce, aby věděla, že on má tyhle věci taky rád. Monika se několikrát ujistila,

jestli to znamená, že je tedy mohou mít rádi oba. Bylo patrné, že obava ze ztráty čehokoliv důležitého je pro ni velmi důležité téma.

Poté, co se toto téma vyčerpalo, Josef Monice říkal, že nerozumí tomu, proč se jich (rodičů) dokola ptá, jestli ji mají rádi. Ptal se, jestli se (i když ji vždy ujistí, že ji rádi mají) bojí, že ji rádi nemají. Monika řekla, že se skutečně bojí, že ji nemají rádi. Vedla jsem Josefa k tomu, aby dceru hned neujišťoval, že ji mají s Terezou rádi, ale aby jí nejprve (před tím ujištěním) dal prostor její pocity plně vyjádřit.

Josef tedy Monice řekl, že teď chápe, proč se jich na jejich vztah k ní tak často ptá, a že ho mrzí, že se Monika takto obavou, že ji nemají rádi, trápí. Poté se Moniky zeptal, jestli je ještě něco, čeho se bojí, a ujistil jí, že by to rád věděl. Monika mu (pro oba rodiče překvapivě) odpověděla, že se bojí, že ji rodiče opustí. Po dalším vyptávání bylo zřejmé, že strach z opuštění pro Moniku znamená strach z toho, že ji rodiče vrátí do dětského domova.

I při zpětném hodnocení procesu PO s Monikou byl tento moment označen oběma rodiči jako jeden z nejsilnějších. Ačkoliv Josef i Tereza věděli, že Monika má na dětský domov negativní vzpomínky a že se ho bojí, netušili, že ji napadá, že by ji do něj mohli vrátit. Až v PO to poprvé takto přímo řekla.

V průběhu této části procesu se otevřela témata ještě několika Moničiných strachů (strach ze zubaře, bouřky, psů, měsíce). Bylo zřejmé, že právě intimita a bezpečí zažívaná v objetí s otcem Monice pomohly tyto obavy vyjádřit. Proces byl ukončen tím, že Josef dceru znovu ujistil, že ji on ani Tereza neopustí, a že kdykoliv bude mít Monika z něčeho

strach nebo se bude kvůli něčemu zlobit, má za nimi přijít, že jí s tím pomohou.

Jelikož by PO mělo vždy končit ve smíru, je v případě držení dítěte vhodné, aby bylo PO zakončeno hrou. Pokud dítě na hru spontánně nepřistoupí, je totiž zřejmé, že zůstává pohlceno konfliktem a PO ještě ukončit nelze. V tomto případě Monika na hru s otcem přistoupila velice snadno. K jejich objetí se tedy mohla po chvíli přidat i Tereza, neb bylo zřejmé, že terapeutický proces je u konce. Tereza na tento moment vzpomíná takto: „Neměla jsem pocit, že by mne Monika v tu chvíli nějak preferovala před Josefem. V průběhu PO Josefa s Monikou jsem dokonce i odešla z místnosti a jí to nevadilo. To bylo neuvěřitelné.“

Reflexe přínosu TPO jednotlivými členy rodiny (půl roku po posledním procesu PO)

Dle Terezy se počet Moničiných afektivních záchvatů v posledních měsících snížil. Snížení počtu záchvatů přisuzují rodiče lékům, díky kterým dle rodičů agrese a autoagrese nenastupuje u Moniky tak často, a hlavně již ne z jejich pohledu bezdůvodně. Pevné objetí dle jejich hodnocení přineslo všem (jim i Monice) pocit, že pokud již k afektu dojde, vědí „jak z toho“. Tereza říká: „Všichni víme, že to je cesta. Už se toho nebojím. Dřív jsem se opravdu bála, že někomu ublíží – ať sobě nebo někomu jinému. V době předtím nás všechny kousala. Bylo to hodně náročné. Pevné objetí je pro naši dcerku cestou ven ze záchvatů vzteku.“

Monika sama pak prý ještě dlouho na proces PO vzpomínala a říkala: „Už vím, nejlíp pomůže to pochování.“ Takovéto nahlížení na proces PO a na využívání PO při zvládnutí afektivních záchvatů

Monice zůstalo dodnes (cca půl roku po procesu). Když hovoří o zvládnání „amoků“, říká, že „nejlepší je to pochování“.

Dle hodnocení Josefa a Terezy pro ně TPO znamenalo zvýšení jistoty při výchově Moniky. Říkají: „Teď víme, že hranice jsou důležité. Jen člověk vždycky sklouzne k tomu, co je jednodušší. Teď zrovna o víkendu jsme se bavili o tom, že si musíme trvat i na maličkostech, i na věcech, které nejsou podstatné, aby ona neměla pocit, že všem diktuje. Ona teď má takové ty dobře pubertální řeči. Když třeba řekneme, aby si šla vyčistit zuby, tak řekne, že to je její tělo a s ním si ona bude dělat, co chce. A já (Tereza) jí na to řeknu, že když pak u zubaře chce, abych

ji držela já na klíně, tak si nebude dělat úplně, co chce.“ Nedávno prý Monika Tereze řekla: „Maminko, my jsme prostě pubertáči, a ti zlobí, tak to nějak zvládni.“

Tereza říká, že si myslí, že i jejich syn je rád, že rodiče vědí, co s Monikou dělat, když má „amoky“. Tereza se i podivuje nad kladným vztahem, který k Monice její bratr má: „Mohl by na ni být tisíckrát naštvaný. A někdy samozřejmě je. A já ho nechávám, ať si na ni naštvaný je, protože k tomu často má důvod. Ale vždycky to přejde k tomu, že nakonec řekne, že ona je stejně tak roztomilá...“

DISKUSE

V kazuistice byla prezentována práce s rodinou dívky s autismem. Zakázkou rodiny bylo naučit se zvládat afektivní záchvaty dívky prostřednictvím PO. Byť tedy bylo s rodinou pracováno po delší čas a bylo provedeno více terapeutických procesů, všechny měly za cíl nasměrovat rodinu (respektive rodiče) právě k pochopení a zvládnání těchto afektivních záchvatů jejich dcery. S bratrem dívky v tomto případě pracováno nebylo, protože pohled na rodinný systém, který TPO zastává, nepovažuje za vhodné přenášet zodpovědnost za problémy jednoho dítěte na dítě druhé, ale usiluje o dodržování hierarchie rodič–dítě v rodině, a to jak v otázce práv, tak i povinností a zodpovědnosti.

Zdravý sourozenec je samozřejmě spolužitím s dítětem trpícím postižením ovlivněn a obvykle se i nějakým způsobem podílí na péči o ně, ale nemělo by ze strany rodičů (natož ze strany terapeuta) docházet k jeho parentifikaci.

Měly by být respektovány jeho vývojové potřeby a mělo by mu být umožněno např. se i na sourozence zlobit a tuto zlost rodičům vyjádřit.

Asi není nijak překvapivým zjištěním, že nastavování hranic ve výchově a zacházení s emocionálně vypjatými situacemi (jako jsou například právě afektivní záchvaty dítěte s autismem) může odrážet nezpracované zkušenosti s podobnými situacemi z vlastního dětství. V rozhovoru rodič někdy i spontánně deklaruje, že se ve výchově vlastního dítěte snaží vymezit vůči výchově vlastních rodičů (či jednoho z nich). K výchově pak obrazně řečeno přistupuje spíše jako dítě vzdorující vůči svému rodiči (nebo snažící se svému rodiči zavděčit) a v náročnějších situacích (i když často nejen v nich) jedná spíše iracionálně a impulzivně, než racionálně či intuitivně. Smíření s rodičem pod vizualizací může dospělému člověku pomoci si rané příčiny (či souvislosti) svého chování (a

tedy potažmo i výchovy vlastních dětí) uvědomit a případná zranění zpracovat. Použití imaginace umožňuje zpracovat tyto zážitky nejen racionálně, ale i emočně.

Pro procesy smíření pod vizualizací jsem u Josefa i Terezy zvolila jen smíření s jedním z rodičů. U Josefa jsem zvolila smíření s otcem, jelikož jsem na základě znalosti Josefova chování a informací z jeho anamnézy došla k hypotéze, že by smíření s otcem (tzn. přijetí otce i s jeho submisivním postavením v rodině a problémy s vyjadřováním) mohlo Josefovi usnadnit přijetí vlastní mužské a otcovské role. K této úvaze jsem došla zejména na základě Josefova opakovaného sdělení, že si nepřipadá jako dost dobrý chlap, a poznámky (která od Josefa zazněla během zjišťování rodinné anamnézy), že se za otce styděl. V Terezině případě jsem pro smíření pod vizualizací zvolila též smíření s otcem. Důvodem k této volbě mi však v tomto případě byla Terezina opakovaná snaha (i deklarovaná) vymezovat se ve výchově dětí vůči výchově svého otce.

Volba jednoho z rodičů pro proces smíření pod vizualizací není poukázáním na „viníka“. Výchovu (i absenci výchovy, či dokonce absenci přítomnosti) jednoho z rodičů lze od druhého rodiče zřídka zcela oddělit. Ať se pracuje na smíření s kterýmkoliv z rodičů (či dojde-li v terapeutickém plánu nakonec postupně na procesy smíření s oběma z nich), vždy se pracuje s duševními obsahy klienta, nikoliv s objektivní skutečností. V důsledku jde tedy spíše o smíření s percipovanou postavou rodiče, potažmo s vlastními kořeny a částí vlastní identity, která s dětstvím a přijetím skutečnosti, že mohou být svému rodiči v důsledku dědičnosti i výchovy podobný, souvisí.

Důležitým prvkem všech procesů TPO (ale i prvkem výchovy, která z principů TPO vychází), procesy vedené pod vizualizací nevyjímaje, je vyjadřování emocí (i konfliktů) tzv. neobjektivizujícím způsobem. Klient je veden k vyjadřování emocí v první osobě (tedy „mne bolí/zlobí/mrzí“, nikoliv „ty jsi zlý/krutý“ apod.). Takovýto neobviňující způsob vyjadřování emocí poskytuje možnost vyjádřit konflikt či emoce (jež mohou chování k druhému narušovat), způsobem, který je k druhému co možná nejohleduplnější a který mu zároveň poskytuje možnost k empatii a pochopení tohoto chování (to, zda této příležitosti k empatii využije, je již samozřejmě jiná otázka). Vyjadřování emocí v první osobě by též mělo člověka vést i k uvědomování vlastního podílu na vzniku vyjadřované emoce (můžu se např. cítit zahanbená a pokořená, když mne druhý kritizuje či na mne zvýší hlas, ale někdo jiný by se ve stejné situaci cítil například našťvaně, jiný by si zvýšení hlasu ani nevšiml a vnímal by kritiku jako běžnou diskusi apod.).

V kazuistice jsem se snažila zachytit okamžiky, kdy k vyjadřování emocí došlo, a ilustrovat i smysl takového vyjádření. Uvědomuji si, že rizika s sebou samozřejmě nese i vyjadřování konfliktů a přílišné vyjadřování emocí. Úkolem terapeuta by proto dle mého názoru mělo být také v rámci dlouhodobé práce s rodinou pomáhat rodině hledat i únosnou míru vyjadřování emocí (konfliktů či problémů) s ohledem na celou rodinu i její jednotlivé členy.

V kazuistice bylo popsáno pevné objetí mezi manželi a to, jak při něm lze využít například i pocitů z fyzického kontaktu mezi partnery k prohloubení vzájemného pochopení. Na popisu PO s Monikou jsem se pak snažila ilustrovat,

že i vyjádřením emocí (ať již tak, že rodič vyjadřuje své pocity z chování dítěte, či tak, že učí dítě vyjadřovat jeho pocity) může rodič dítěti pomoci naučit se v konfliktních situacích lépe orientovat.

I dítě s autismem je schopno vycítit napětí či nejistotu rodiče (a ta může, byť ji nedovede pojmenovat, zvyšovat jeho vlastní nejistotu a napětí, a to tím více, čím méně jí rozumí). Vhodným pomocníkem k sdílení emocí vznikajících ve vzájemném vztahu může být právě pevné objetí. Pevné objetí s dítětem je objetím mezi dvěma lidmi, kteří si v rámci rodinné hierarchie nejsou rovni, proto by dle mého názoru ani poměr jejich vyjadřovaných emocí neměl být rovnocenný. Rodič by měl spíše poskytovat prostor dítěti pro vyjádření jeho emocí, než dítě svými pocity zahlcovat. Předchozí příprava rodiče (vyloučení kontraindikací, sebezkušenost rodiče prostřednictvím vlastních procesů smíření, pochopení smyslu PO s dítětem) a přítomnost terapeuta by měly zaručit, že rodič dítě vyjádřením svých emocí nezahltí, ale že bude schopen rozpoznat (případně k tomu bude terapeutem naveden) vyjádření kterých emocí do vztahu s dítětem patří (a může být pro rozvoj jejich vztahu prospěšné) a kterých již ne.

Ve zde prezentované kazuistice bylo z mého pohledu smysluplné, že Josef vyjádřil Monice, jak se cítí v situacích, v nichž se mu Monika snaží nařizovat, co smí a nesmí (např. mít rád to co ona), a zároveň jí poskytl prostor pro vyjádření jejích pocitů (čehož lze lépe dosáhnout nabízením variant než doptáváním). I díky tomu se podařilo odhalit strach, který se za některými Moničinými afekty může skrývat a který v běžné situaci (a navíc i vzhledem k postižení Moniky – autismus je poruchou, která chápání a vyjadřování emocí obvykle znesnadňuje) zůstává nevyjádřen. V běžných situacích

často dochází spíše k aktivaci reakce typu útok/útek než k vyřešení vzniklého konfliktu. Při pevném objetí je dítěti v následování těchto impulzů zabráněno a dítě je rodičem vedeno k tomu, aby se pokusilo vyjádřit svůj afekt jinak než útekem nebo fyzickou agresí. Mluvicí dítě (dovolí-li to i jeho zralost a kognitivní schopnosti) je rodičem vedeno k vyjadřování emocí výše popsaným neobjektivizujícím způsobem. Dítě nemluvicí či s počátky rozvoje řeči je vedeno alespoň k jakémukoliv hlasovému a mimickému vyjádření afektu směrem k rodiči (namísto poškozování sebe či rodiče nebo útěku ze situace či stažení se do sebe či k náhradní jistotě). Nedílnou součástí PO pak samozřejmě musí být empatická podpora rodiče dítěti.

Přestože je Monika dítětem s autismem, zvládla v PO s otcem vyjádřit i hluboké obavy, které mohou její chování značně ovlivňovat. Rodičům tak bylo umožněno lépe pochopit nejen některé její afektivní záchvaty, ale i příčiny jejího trvání na některých stereotypech a rituálech (např. trvání na tom, že krupicovou kaši nesmí jíst nikdo jiný než ona). Samozřejmě toto nelze přikládat jen jednomu procesu PO. Významnou roli sehrál i dlouhodobý výchovný přístup rodičů k Monice (rodiče jí vysvětlují své jednání i sociální vztahy, učí ji chápat emoce, snaží se k ní být co nejvíce upřímní, aby nezvyšovali její tendenci k pocitům nejistoty, zmatku a obav apod.) a její verbální zdatnost poskytující jí i přes postižení autismem dostatečnou slovní zásobu pro vyjádření jejích pocitů.

Přestože se PO používá i v situacích, kdy dítě tzv. zlobí (např. porušuje zákaz vydaný rodičem nebo je v nezvládnutelném afektu), a může být použito i u dětí s autismem, autismus nevyhlídá a neposlušné dítě nevychová.

Smyslem PO totiž dle mého názoru není léčba poruchy, natožpak výchova dítěte (ostatně to, že PO není výchovný prostředek, je i Jiřinou Prekopovou opakovaně zdůrazňováno). Pevné objetí může pomoci rodině krizovou situaci vyřešit (ne však zpacifikováním tzv. neposlušného dítěte, ale tím, že mu umožní vyjádřit konflikt a emoce a nalézt znovu v rodiči oporu) či zmírnit některé projevy s autismem spojené (např. afektivní záchvaty, obtíže s porozuměním emocím a vztahům) a usnadnit tak rozvoj vztahu dítěte k rodičům (a prostřednictvím zkušenosti s tímto vztahem později i k dalším lidem). To se ale dle mého názoru jen sotva může odehrát v průběhu jednoho setkání. Osobně zastávám názor, že potenciál PO může být plně využit jen při dlouhodobé práci s rodinou.

Dlouhodobá práce s rodinou by též měla snížit rizika, která s sebou PO jako metoda pracující s fyzickým kontaktem klientů a vyjadřováním emocí v blízkých citových vztazích nese. Domnívám se, že pro kvalitní provedení TPO je nutné, aby terapeut rodinu (tzn. vztahy jednotlivých členů, rodinnou anamnézu i osobní anamnézy jednotlivých členů, výchovný styl atd.) dobře znal. To by mu mělo pomoci například i rozpoznat, zda se klient jen snaží vyhovět pokynům (ať již těm nabídnutým terapeutem v případě PO s dospělým, či v případě PO s dítětem těm nabídnutým rodičem), nebo nabídnutá vyjádření skutečně odpovídají jeho prožitkům. Důležitou roli hraje i příprava klientů na PO.

Domnívám se, že i důkladná příprava na proces PO umožnila úspěšné provedení procesu Moničina smíření s otcem. Před procesem smíření jsem Monice vysvětlila, že jí budu sice věty, které by mohly její vztah k otci popisovat, nabízet, ale že neočekávám, že bude opakovat vše nabídnuté. Vysvětlila jsem

jí, že by pro ni naopak mělo být prospěšné brát nabídnuté jen jako inspiraci k vyjádření vlastních pocitů – tzn. vyjadřovat jen to, co skutečně odpovídá jejím pocitům. Díky předchozí dlouhodobé spolupráci jsem též věděla, že je Monika schopna mi i odporovat v případě, že s mou nabídnutou radou či interpretací nesouhlasí. Vodítkem terapeutovi ale samozřejmě musí být i klientovy nonverbální a paraverbální projevy a porozumění dynamice procesu PO, jeho zákonitostem, ale i individuálním odlišnostem.

Kdyby to prostor článku dovoľoval, bylo by samozřejmě možné diskutovat o každém z procesů provedených v rámci této práce s rodinou na mnoha dalších stranách tohoto textu. Jak jsem však již zmínila v úvodu, předkládám tuto kazuistiku především pro přiblížení terapie pevným objetím dle Prekopové. V popisu práce jsem se snažila co nejvíce se držet terminologie Jiřiny Prekopové a co nejdůsledněji odlišovat obecné principy TPO od osobního pojetí (uvedeného obvykle slovy „domnívám se“, „zastávám názor“ apod.). I přesto se domnívám, že hodnotit TPO jako celek lze jen se značnou dávkou zjednodušení.

Terapie pevným objetím dle Prekopové a její jednotlivé techniky se dosud vyvíjejí. Jejich podobě a přesnému provedení se tedy budoucí terapeuti PO učí v průběhu výcviku – a to jednak v rámci sebezkušenosti v prvním roce výcviku, pozorováním práce výcvikových lektorů, a později i prostřednictvím práce vlastní (pod přímou supervizi) či ostatních účastníků výcviku. V současné době neexistuje (alespoň tedy v rámci ČR) podrobná metodika TPO. Základní ilustrativní popis jednotlivých technik lze nalézt v knize Pevné objetí – Cesta k vnitřní svobodě (Prekopová, 2009). Jiřina Prekopová, která je zakladatelkou tohoto terapeutického systému,

zaměřuje svou publikační činnost spíše do oblasti popularizace. Zřejmě i v důsledku nedostatku odborných zdrojů a díky typickým nešvarům popularizačního stylu (kdy preciznost vyjádření a jednoznačnost sdělení někdy ustupují čtivosti) dochází k mnohdy mylným interpretacím a chápání této terapie.

Již v současnosti jsou mezi absolventy výcviku TPO značné rozdíly v přístupu k této terapii a k využívání jejích jednotlivých technik. Dle mého názoru lze očekávat, že tyto rozdíly se budou časem spíše zvětšovat než zmenšovat. Osobně je mi blízké jen využívání některých technik TPO a též na rozdíl od Jiřiny Prekopové zastávám názor, že psychoterapie, a TPO nevyjímaje, nepatří do rukou laiků (rozuměno do rukou lidí, kteří mají jen vzdělání v TPO, ale nejsou profesí psychologové či psychiatři).

Ucelené vzdělání v oblasti psychologie či psychiatrie by mělo terapeutovi mimo jiné usnadnit rozpoznání kontraindikací na straně klienta či rozlišit psychopatologii od vývojové normy. Takový terapeut by též měl být schopen

nahlížet na klienta a jeho zakázku komplexněji a mít k dispozici i jiná řešení než jednu metodu. V neposlední řadě pak vykonávání profese psychologa či psychiatra bývá častěji než laická psychoterapie spojeno se snadnější dohledatelností etických principů, k nimž se terapeut hlásí, a alespoň pomyslnou možností (vzhledem k neexistenci profesní komory psychologů a zákonné možnosti odebrání licence) se proti případnému porušení těchto principů bránit.

Osobně se přikláním k pojetí TPO jako vhodného doplňku dlouhodobé práce s rodinami, nikoliv k chápání TPO jako metody první, či dokonce jediné volby. Přestože bylo v kazuistice popsáno i využití PO s dítětem, osobně spatřuji největší přínos a potenciál TPO především v práci s dospělými – s využitím smíření pod vizualizací (ať již ve formě smíření s rodičem či oplakání zemřelého) nebo manželského smíření, byť ho považuji spíše za podpůrnou metodu pro prohloubení kvality funkčního vztahu než za nástroj k řešení problémů ve vztahu nefunkčním či ve vztahu v závažné krizi.

Do redakce přišlo 14. 2. 2011

Upraveno po recenzích: 28. 3. 2011

Přijato do tisku 15. 4. 2011

Použitá literatura

1. *Bluestone, J. (2005). The fabric of autism: Weaving the Threads into a cogent theory. Seattle, Washington: Sapphire Interprises.*
2. *Cullen, L. A., Barlow, J. H., & Cushway, D. (2005). Positive touch, the implications for parents and their children with autism: an exploratory study. Complementary Therapies in Clinical Practice, 11, 182–189.*
3. *Davis III, T. E., Hess, J. A., Moree, B. N., Fodstad, J. C., Dempsey, T., Jenkins, W. S., Matson, J. L. (2011). Anxiety symptoms across the lifespan in people diagnosed with Autistic Disorder. Research in Autism Spectrum Disorder, 5, 112–118.*

4. Hertenstein, M. J., Holmes, R., McCullough, M., & Keltner, D. (2009). *The communication of emotion via touch*. *Emotion*, 9(4), 566–573.
5. Hertenstein, M. J., Verkamp, J. M., Kerestes, A. M., Holmes, R. M. (2006). *The communicative functions of touch in humans, nonhumans primates, and rats: A review and synesthesia of the empirical research*. *Genetic, Social, and General Psychology Monographs*, 132, 5–94.
6. Masopustová, Z., & Lacinová, L. (2006). *Návrh modelu způsobu vzniku autismu*. In Z.
7. Masopustová, L. Lacinová, P. Škrdlíková (Eds.). *Úspěšný život s LMD – elektronický sborník příspěvků a prezentací (s. 1–6)*, Brno: Centrum pro rodinu a sociální péči, IVDMR FSS MU.
8. Palková, M. (2009). *Potenciálně nebezpečné terapie*. *Psychoterapie*, 3(3–4), 208–214.
9. Prekopová, J. (2009). *Pevné objetí – Cesta k vnitřní svobodě*. Praha: Portál.
10. Vybíral, Z., & Danelová, E. (2010). *Okrajové přístupy*. In Vybíral, Z. *Současná psychoterapie (s. 596–612)*. Praha: Portál.

Zuzana Masopustová (*1981)

Vystudovala psychologii na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně. Pracuje v Institutu výzkumu dětí, mládeže a rodiny. Dlouhodobě spolupracuje s Centrem pro rodinu a sociální péči v Brně, kde vede poradenství pro rodiče „děti s problémy“ a podpůrnou skupinu pro rodiče dětí s autismem.

TEORIE

MÁSLOVÁ H.: ŽIVOT PŘED NAROZENÍM A ETIOLOGIE CIVILIZAČNÍCH CHOROB

Souhrn:

MÁSLOVÁ H.: ŽIVOT PŘED NAROZENÍM A ETIOLOGIE CIVILIZAČNÍCH CHOROB. PSYCHOSOM, 2011;9(2), s. 106- 112

Proč mají někteří lidé sklon k úzkosti či depresi, proč se přejídají či reagují alergicky na látky, které ostatní nevnímají? Proč se některým z nás mění ateroskleroticky tepenná řečiště a možná předčasně zemřou na infarkt, srdeční selhání či ochrnou v důsledku mozkové příhody? Proč stále více lidí trpí cukrovkou?

Doteď se na tyto otázky odpovídalo velmi vágně termínem „multifaktoriální etiologie“, což často neznamená nic víc než z mnoha nejasných příčin. Zdůrazňovala se zejména dědičnost, kde se dala vystopovat pozitivní rodinná anamnéza, ale lokalizace genu nebyla vždy úspěšná, a tak se použil mlžící termín polygenní.

V poslední době se pozornost přesunula na období našeho životního startu. Již delší dobu se ví, že první tři roky života mají zásadní vliv na nastavení metabolismu a imunity. Příjem mateřského mléka po dostatečně dlouhou dobu funguje jako prevence alergií, astmatu a dalších imunologických chorob.

Nově se začali vědci zajímat o ještě ranější období – období nitroděložní. Je pravděpodobné, že právě toto období je rozhodující pro náš pozdější repertoár chorob.

Summary:

MÁSLOVÁ H.: LIFE BEFORE NATIVITY AND ETIOLOGY OF CIVILIZATION DISEASES. PSYCHOSOM, 2011;9(2), pp. 106- 112

Why do some people incline towards anxiety or depression? Why do they overreact or have an allergic reaction to substances that others do not? Why do arterial beds become atherosclerotic to some of us and why do we die prematurely of a heart attack, heart failure or become paralyzed due to apoplectic stroke? Why do more and more people suffer from diabetes?

So far, these questions have been answered with a very vague term "multifactorial etiology", which often means nothing more than a number of unclear reasons. In particular, inheritance has been emphasized, where a positive family anamnesis was able to be traced, but the localization of the gene has not always been successful, so the inaccurate term polygenic was used.

Recently, the attention has shifted to the start of our lives. It has already been known for some time that the first three years of our lives have a major impact on the adjustment of metabolism and immunity. Receiving breast milk for a sufficiently long period of time works as a preventative to allergies, asthma and other immunological disease. Recently, scientists have started to show interest in an earlier period – the intrauterine period. It is likely that this period is crucial for our later immunity from diseases.

NOVÉ POZNATKY O VLIVU NITRODĚLOŽNÍHO OBDOBÍ NA ZDRAVOTNÍ STAV V DOSPĚLOSTI

Časopis Time uveřejnil před dvěma měsíci článek, který shrnuje různé výzkumy a dává do souvislosti choroby, jako jsou rakovina, kornatění tepen, srdeční příhody, obezita, astma a psychické obtíže, s intrauterinní fází vývoje.

Proč mají někteří lidé sklon k úzkosti či depresi, proč se přejídají či reagují

alergicky na látky, které ostatní nevnímají? Proč se některým z nás mění ateroskleroticky tepenná řečiště a možná předčasně zemřou na infarkt, srdeční selhání či ochrnou v důsledku mozkové příhody? Proč stále více lidí trpí cukrovkou?

Doteď se na tyto otázky odpovídalo velmi vágně termínem „multifaktoriální

etiologie“, což často neznamená nic víc než z mnoha nejasných příčin. Zdůrazňovala se zejména dědičnost, kde se dala vystopovat pozitivní rodinná anamnéza, ale lokalizace genu nebyla vždy úspěšná, a tak se použil mlžící termín polygenní. Velké téma preventivní medicíny – životní styl – jistě hraje zásadní vliv, ale je třeba si přiznat, že edukace a masivní osvěta posledního dvacetiletí nevedly k poklesu ani jedné z civilizačních chorob. Nedaří se dostat pod kontrolu ani epidemii obezity a diabetu, neklesá výskyt kardiovaskulárních chorob a ani výskyt onkologických onemocnění není na ústupu. Velkým tématem devadesátých let až doposud je kouření, na kterém je možné vidět tristní zpoždění desítek let od prokázání karcinogenního vlivu po faktický dopad na mainstream populace.

V poslední době se pozornost přesunula na období našeho životního startu. Již delší dobu se ví, že první tři roky života mají zásadní vliv na nastavení metabolismu a imunity. Příjem mateřského mléka po dostatečně dlouhou dobu funguje jako prevence alergií, astmatu a dalších imunologických chorob. Rovněž nadměrný přísun potravy v kojeneckém a batolecím věku je považován za

determinující pro rozvoj obezity. Dostatečná podnětová stimulace v batolecím věku je klíčová pro rozvoj centrální nervové soustavy. Vliv orálního období na některé psychické poruchy popsal už Sigmund Freud.

Nově se začali vědci zajímat o ještě ranější období – období nitroděložní. Je pravděpodobné, že právě toto období je rozhodující pro náš pozdější repertoár chorob. Množství a kvalita živin v matčině krevním oběhu, vzduch, který dýchá, voda kterou pije, tedy množství škodlivin, alergizujících látek a biologických disruptorů, infekce, drogy, matčin stres a emoční labilita, zkrátka kvalita jejího psychického a fyzického zdraví jsou určující i pro zdravotní stav dítěte v jeho dospělém věku. Nitroděložní podmínky jsou mnohem více variabilní, než se může na první pohled zdát. Díky moderním zobrazovacím a vyšetřovacím metodám se zjistilo, že kvalita nitroděložního prostředí a kvalita výživy plodu má obrovský vliv na stav novorozence v okamžiku porodu, a to nejen na první pohled zhodnotitelné veličiny, jako je velikost a porodní hmotnost, ale také na jeho orgánové a mozkové funkce, což se neprojeví ihned, ale v průběhu dětství, a zejména v dospělosti.

SRDCE KARDIOLOGOVI, PLÍCE PNEUMOLOGOVI ATD.

V medicíně došlo díky vysokému specializačnímu rozčlenění péče na ztrátu celkového pohledu a souvztažnosti. Jednotlivé obory si rozebraly člověka po orgánech a medicína dospělých se oddělila od dětské medicíny – pediatrie. Navíc i v rámci pediatrie se odštěpila neonatologie a nově vznikla fetální medicína. Vznikl stav, kdy je velmi omezen nejen komplexní pohled na

zdravotní stav pacienta, ale i kontinuální pohled, který by bral v potaz souvislosti mezi jednotlivými obdobími života na úrovni časové linky. Prakticky neexistuje zpětná vazba mezi gynekologem sledujícím těhotnou, porodníkem, pediatrem a lékaři, kteří řeší pozdější nemoci a jejich komplikace. Problém zpětné vazby chybí nejen mezi lékařskými obory, ale i od jiných profesí – psychologů, sociologů a pedagogů.

Dlouhou dobu tedy zůstávala bez vysvětlení některá epidemiologická data.

PRŮKOPNÍCI

Poprvé před dvaceti lety upozornil britský lékař David Barker na souvislosti mezi výskytem srdečních chorob a jednotlivými regiony s rozlišnou socioekonomickou úrovní. Díváme-li se na data pouze z pohledu medicíny dospělých, pak se nezdá být příliš logické, že chudé regiony mají vyšší výskyt srdečních příhod, protože víme, že naopak tučná masitá strava je rizikovým faktorem. Byl to právě doktor Barker, který přišel s hypotézou, že větší vliv než strava v dospělosti má vliv kvality matčiny stravy během těhotenství. Chudé matky, byť často s nadváhou, jedí více průmyslově vyráběných levných potravin a méně kvalitních čerstvých výrobků. Jejich strava neobsahuje látky pro optimální

rozvoj kardiovaskulární soustavy. Rodí děti se statisticky nižší porodní váhou, které mají signifikantně vyšší výskyt srdečních chorob ve středním věku. Jeho studie na vzorku 15 000 osob a závěry z ní vyvozené se vžily jako Barkerova hypotéza. Tato hypotéza byla dále rozpracována dalšími vědci. Stejnou studii, ale na mnohem větším vzorku 120 000 osob, realizovala epidemioložka Janet Rich-Edwards z Women's Hospital Boston. Analyzovala data s těhotenského a novorozeneckého období a porovnávala je s dalšími údaji z dospělého života, jako je socioekonomický status a životní styl, dále pak se zdravotní dokumentací. Výsledky se považují za průlomové v nazírání na zdraví populace. Byl tak potvrzen fetální původ řady nemocí, zejména těch, které se řadí mezi civilizační, jako jsou kardiovaskulární choroby a metabolický syndrom včetně vysokého krevního tlaku a cukrovky.

MATEŘSKÁ OBEZITA

Posun ve vnímání příčin obezity přinesla studie prezentovaná na 58. kongresu Americké porodnické a gynekologické asociace (ACOG). Podle této studie má větší vliv na obezitu člověka obezita těhotné matky než genetika a stravovací návyky v rodině, které dítě více či méně přebírá. Ženy, které před těhotenstvím podstoupily přísnou antiobezitní terapii, porodily děti, které měly o 52 % nižší výskyt obezity než kontrolní vzorek obézních matek bez redukce hmotnosti. Tento příznivý vliv pokračoval i v době puberty až do dospělosti. S obezitou klesly i další sledované choroby – vysoký krevní tlak, cukrovka, přetížení kloubů a páteře, nemoci tepen a srdce. Klíčebě byly použity všechny dostupné metody včetně chirurgické bandáže žaludku. Vysvětlení spočívá v adaptaci

metabolismu plodu na přísun cukrů a tuků v pupečnickové krvi. Jiná studie z roku 2009 sledovala sourozence matek, které rodily s rozvinutou obezitou nebo po redukci hmotnosti. Výsledek byl srovnatelný – sourozenci narození v době, kdy matka zredukovala hmotnost a měla přiměřený nárůst váhy během těhotenství, měli třikrát nižší výskyt obezity než jejich bratři a sestry. Původní předpoklad, že pro rozvoj obezity je nejvíce určující genetická dispozice, tak byl vyvrácen.

Při sledování populaci dětí obézních matek došlo i k velmi překvapivým závěrům. Obezita dívek je závažným rizikovým faktorem sexuálního chování u dospívajících. Obézní dívky mají vyšší pravděpodobnost zahájit sexuální život před dosažením 13. roku života. Jejich

sexuální aktivity více zahrnují nechráněný sex a jsou více vystaveny

riziku nákazy pohlavní chorobou.

DIABETES

Podobný průzkum proběhl i na populačním vzorku diabetiček II. typu a žen s těhotenským diabetem. Zde se ukázalo, že ženy s nižší mírou kompenzace hladiny cukru mají častěji děti, které v dospělosti budou rovněž diabetici. Vyšší hladina cukru v placentární krvi funguje jako disruptor vyvíjejícího se metabolismu u plodu, kdy

se kompenzační mechanismy vyčerpají v adolescenci či středním věku. Toto také může být vysvětlení výskytu diabetu ve stále nižších ročnících. Důsledný těhotenský screening a přísnější kompenzace glykemie se jeví jako možná preventivní cesta k omezení epidemie diabetu mellitus v následujících generacích.

TĚHOTNÉ POTŘEBUJÍ ČISTÝ VZDUCH A NEZÁVADNOU VODU

Těhotné ženy jsou pravidelně stresovány různými doporučeními „jezte tohle, pijte tamto“. Jsou jim nabízeny drahé potravinové doplňky. Stres, zda dělají všechno správně, vede k tomu, že těhotenství je ve skutečnosti období plné viny, obav a pocitů nedostatečnosti s rizikem možného selhání. Těhotné ale ve skutečnosti potřebují zcela základní věci – živé potraviny, čistý vzduch a nezávadnou vodu, v neposlední řadě i přirozený pohyb. Jenže velká část těhotných ve městech právě toto nemá. Již delší dobu se ví, že např. pro rozvoj mozkové tkáně je důležitá kyselina listová ve stravě matky, které by za normálních podmínek, kdyby jedla dostatek čerstvých zelených potravin, měla dostatek. Změnou jídelníčku ve prospěch balených trvanlivých potravin je nutná suplementace tabletami. Na inteligenci budoucího dítěte má vliv ale i řada dalších látek. Těhotným ženám je fyziologicky dáno, že se jim zlepšují smysly – lépe slyší, lépe cítí, mají jemnější rozlišení chutí a snad i lépe vidí. Pověstné je zvracení těhotných a jejich chuťová vybióravost. Je to přirozené pobídnutí vlastního těla k tomu, aby byly

mnohem obezřetnější při výběru jídla. Jsou přecitlivělé na hluk, protože mají ochránit nezralé sluchové ústrojí plodu. Čich je má ochránit před kontaminovanými potravinami, ale i před agresivními nepřátelskými lidmi – ti mají pach potu, který dokáže vnímavá těhotná rozpoznat. Toto vyostření smyslů je dar, který má sloužit ke kvalitě nitroděložního vývoje. Dnešní těhotné ženy ale mají bohužel často toto instinktivní vnímání potlačeno.

Smogová zátěž těhotných a vystavení některým látkám, jako jsou PAHs (polycyklické aromatické uhlovodíky), dává podklad pro výskum tzv. fetální etiologie rakoviny. Období těhotenství, zejména pak období organogeneze, je totiž mnohem více citlivé i na minimální přítomnost škodlivin. V rámci výzkumu Columbia university proběhla v roce 1998 detekce PAHs v pupečnickové krvi u 500 gravidních žen žijících ve městě NewYork. U 100 % z nich byla tato karcinogenní látka prokázána. Dále studie sledovala děti těchto matek a u 40 % z nich našla subtilní DNA změny, které značí vyšší rakovinové riziko.

Pozdější propuknutí zhoubného onemocnění v dospělosti tedy může mít příčinu v genetické modifikaci během intrauterinního vývoje.

Také kvalita pitné vody se zdá být klíčová. V současné době se hodnotí jen několik aspektů, např. přítomnost

těžkých kovů. Vůbec se nehodnotí biologicky aktivní látky, jako jsou hormony či hormonům podobné sloučeniny. Možný je vliv hormonálních disruptorů i na vývoj pohlavních buněk a na celkovou reprodukční soustavu s důsledkem snížené reprodukční schopnosti v dospělosti.

PSYCHICKÝ KOMFORT

Na nedávné výstavě v pražském Rudolfinu Dekadence now vystavoval světově proslulý umělec Joel-Peter Witkin. Jeho tématem je bolest, strach a smrt. V jednom rozhovoru uvedl, že prodělal regresní terapii, během níž si uvědomil hrůzu, kterou prožil v matčině břiše, když byl v děloze spolu s mrtvým sourozencem. Uvedl „Se smrtí jsem se seznámil dřív než s vlastním zrozením.“

V posledních dvou desetiletích s rozvojem umělého oplodnění stoupá výskyt vícečetného těhotenství. Častěji než dříve dochází buď k spontánnímu odumření jednoho z transferovaných plodů, či se provádí dodatečná „redukce plodu B“. To není nic jiného, než že gynekolog usmrtí dlouhou injekcí vstříknutím jedu do hrudníku jedno z dvojčat, případně dva plody z trojčat. Provádí to za kontroly ultrazvukem a je zde dobře vidět, jak se plod před jehlou snaží uniknout a v okamžiku vpichu se výraz jeho obličeje popisuje v odborné literatuře jako „tichý výkřik.“ Až dosud se mělo za to, že mozek dosud nenarozených dětí je natolik nezralý, že není schopen zpracovat emoční ani paměťovou stopu. Stále více se ukazuje, že i přes to, že jsme v dospělosti schopni paměťové vybavnosti až z období předškolního věku, emoční stopa se tvoří mnohem dříve, pravděpodobně již nitroděložně.

Dnes je již dobře prozkoumán vztah mezi separační úzkostí a poporodní separací od matky. Delší poporodní separace provokuje v dospělosti stavy existenční úzkosti, pocity osamělosti a stavy ztráty kontroly nad vlastním životem.

Studiemi prokázaný je vztah mezi extrémním stresem v těhotenství a vyšším výskytem schizofrenie. Na tuto kauzalitu bylo upozorněno poprvé v Číně u populace matek za kulturní revoluce a maoismu. Další studie sledovala 88 000 lidí narozených v Jeruzalémě v letech 1964–1976. Data narození schizofreniků zapadala svým těhotenským průběhem do období teroristických a pumových útoků. Zejména tzv. arabsko-izraelská šestidenní válka v roce 1967 vedla u tehdy trimestrálních plodů k výrazně vyšší incidenci schizofrenie. Dosud se však nepodařilo plně objasnit, jakým mechanismem dochází k přenosu stresu matky na plod. Testování běžných projevů, jako jsou zvýšený krevní tlak, tepová frekvence a hladiny stresových hormonů při jednorázové expozici, nemají prokazatelný vliv. Svou úlohu bude hrát pouze delší časová expozice. Catherine Monk z psychiatrické kliniky při Columbia university, která se dlouhodobě zabývá kořeny psychických poruch v intrauterinním vývoji, se domnívá, že i běžná škála psychických rysů, jako jsou temperament a sklony

k melancholii či vzteku, jsou modulovány převládající náladou matky.

GENETIKA VERSUS EPIGENETICKÁ MODIFIKACE

Na podkladě těchto nových zjištění a odhalení dříve opomíjených souvislostí došlo k revolučnímu posunu ve vnímání příčin řady nemocí. Na podkladě dosud známých faktů odstartovala v loňském roce dosud největší federálně financovaná studie National Children's study na 100 000 těhotných amerických žen. V rámci studie se analyzují jejich vlasy, krev, sliny a moč, testuje se voda v jejich domově a sleduje se jejich psychická pohoda.

Lidské kvality a nedostatky se formují nikoliv jen při početí – genetickým základem. Existuje i proces nazývaný epigenetická modifikace. Ta je dána podmínkami nitroděložního vývoje, což je zásadní kreativní období lidského života.

Tento pohled nabourává odevzdaný až fatalistický přístup k svému onemocnění, který je pro českou populaci typický a „genetická osudovost“ tomuto přístupu více vyhovovala.

Do redakce přišlo: 28. 1. 2011

Zařazeno do tisku: 15. 4. 2011

Zdroje:

1. *Time* october 4, 2010
2. *Columbia Center for Children's Environmental Health* – cuc.columbia.edu
3. *National Children's study* – nationalchildrenstudy.gov
4. *Projekt VIVA* – dacp.org/viva

MUDr. Helena Máslová

Vystudovala 1. lékařskou fakultu Univerzity Karlovy v Praze. Pracovala na gynekologicko-porodnickém oddělení, na lůžkovém interním oddělení i v léčebně dlouhodobě nemocných. Zkušenosti ze všech těchto pracovišť ji přivedly k psychosomatické a primární medicíně a posléze k založení Centra psychosomatické péče. Nyní se věnuje zejména psychogynekologii -ženskému zdraví a reprodukci z pohledu psychosomatických souvislostí. Matka tří dětí. Mluví anglicky a francouzsky. Člen České lékařské komory.

FILOSOFIE

RŮŽIČKA J.: SVĚDECTVÍ

Souhrn:

RŮŽIČKA J.: SVĚDECTVÍ. PSYCHOSOM, 2011;9(2), s. 113-134

Okolo Vánoc jsem při pravidelné přípravě krátkého textu pro přátele a nejbližší známé uvažoval o poselství křesťanství. V době okolo Velikonoc jsem s textem pokročil natolik, že jej mohu nabídnout k přečtení. Východiskem se stal Starý zákon a jeho pojetí Boha jako determinující síly a moci, postavení člověka jako osoby ve vztahu k Hospodinovi v protikladu s Novou úmluvou, jež byla počata návštěvou Archanděla Gabriela u Marie, pokračovala narozením Krista a završila se jeho ukřižováním. Moje uvažování se odehrávalo na zcela světském pozadí, kterým byla moje psychotherapeutická zkušenost se studenty i lidmi trpícími duševními či některými tělesnými poruchami a neduhy.¹

¹. Initially, I became a psychoanalyst. However, all my experience and theoretical considerations led inevitably to daseinsanalysis.

Summary:

RŮŽIČKA J.: TESTIMONY. PSYCHOSOM, 2011;9(2), pp. 113- 134

At around Christmas, while writing a regular short text for my friends, I thought about the message of Christianity. By Easter time I had progressed with the text so much that I was able to offer to read it. The starting point was the Old Testament and the concept of God as the determiner of strength and power and the role of man and his relation to the Lord, in contrast to the New Convention, which was initiated by Gabriel visiting Mary. The text continued with the birth of Christ and concluded with his crucifixion. I was thinking from a purely secular background, which was my psychotherapy experience with students and people suffering from mental or physical conditons.¹

ÚVOD

Okolo Vánoc jsem při pravidelné přípravě krátkého textu pro přátele a nejbližší známé uvažoval o poselství křesťanství. V době okolo Velikonoc jsem s textem pokročil natolik, že jej mohu nabídnout k přečtení. Východiskem se stal Starý zákon a jeho pojetí Boha jako determinující síly a moci, postavení člověka jako osoby ve vztahu k Hospodinu v protikladu s Novou úmluvou, jež byla počata návštěvou Archanděla Gabriela u Marie, pokračovala narozením Krista a završila

se jeho ukřižováním. Moje uvažování se odehrávalo na zcela světském pozadí, kterým byla moje psychoterapeutická zkušenost se studenty i lidmi trpícími duševními či některými tělesnými poruchami a neduhy.¹

¹ Původně jsem se stal psychoanalytikem. Veškerá moje praxe i teoretické uvažování však směřovaly neodvratně k daseinsanalýze.

STAROST O BOŽÍ BYTÍ

Heidegger v časopise Spiegel (Spiegel, 1966) řekl, že již jen nějaký bůh nás může zachránit. Tento povzdech plynul z bezvýhodně vyhlížející technologizace¹

lidstva, způsobu bytí, které se vydalo cestou energie², moci a síly

¹ Především u dvou antických myslitelů, Platóna a Aristotela, je techné řemeslnou, věcmi se zabývající, speciální, učním osvojenou, dílní dovedností, jež se tříbí používáním a jejímž účelem je cíl, výsledek. K jeho dosažení je také určena, jejím dosahováním se uplatňuje. Oproti

tomu u stejných autorů stojí vědění, epistémé. Z vědění se ovšem stala theoria, abstraktní idea, kterou již karteziánství, ale také např. Hegel (1960) považuje za skutečnost vyššího řádu. Přírodovědecký pozitivismus abstraktní ideje podřídil objektivní vykazatelnosti, opakovatelnosti experimentem.

² Energeia je pojem především aristotelovský a znamená „uskutečňování“. Hraje v dějinách

prostřednictvím techniky. Ukazuje, jak technický charakter bytí nivelizuje prostorovost i časovost i další existenciální určení lidského života a lidské společnosti, civilizace. Díky technickému pohledu na svět, přístupu i veškerému takovému jednání jsou jsoucná disponovatelná, manipulovatelná a reprodukci nahraditelná. Povaha techniky je tak krajní podobou vyprázdněného bytí.

Od technického pojetí bytí Heidegger nic nečeká, neboť již ukázalo své možnosti³. Křesťanství, jak z rozhovoru Spieglu s Heideggerem plyne, již podle něho neskýtá onu novou naději, kterou kdysi slibovalo, neboť neumí světu síly, moci a nadvlády techniky poskytnout smysluplnou alternativu. Heidegger své bohy vyhlíží již v jiné perspektivě, než v jaké se mu ukazuje křesťanství. Chce bytí znovu promyslet a naději spatřuje v novém uvažování o jsoucím v rámci součtveří Země a Nebe, božské a bytí smrtelníků. Zřejmě mu uniká, že křesťanství chce bytí spíše než myslet především nově žít,⁴ a tím je i nově nechat vyvstat.

myšlení naprosto rozhodující roli. Díky Aristotelovi se postupně stává tím, čemu dnes říkáme podstata bytí. Na otázku energie mne v této souvislosti upozornila prof. Hogenová v korespondenci (srpen 2009).

³ K tomuto tématu se Hogenová vrací v korespondenci z r. 2010.

⁴ Již několikrát jsme poukázali na to, že myšlení a prožívání, cítění bylo postupně a uměle od sebe odděleno (Růžička, 2010). Pokud je myšlení odloučeno od cítění pro údajnou nespolehlivost, zbavujeme je soudnosti. Myšlení pak se stává samostatnou a vydělenou duševní mohutností (Kant, 2001; Descartes, 1992), která ale nemůže existovat bez vnímavého pocitování. Nejde jen o to, že by myšlenky bez obsahu byly prázdné, ani že by jen pocity bez jejich rozpoznání byly slepé

Jak to ale, že nové učení nevedlo k tomu, co od něj přímí následníci Krista čekali? Co se stalo (či co se nestalo), že spíše nežli k lásce, bratrství a trvalému míru mezi lidmi i národy docházelo po celou dobu křesťanské Evropy k tak temným obdobím a událostem, že již od druhé poloviny století 19. hovoříme o konci křesťanství a s ním ve století 20. o duchovním, a posléze i kulturním a politickém zániku západní civilizace? (Spengler, 2010; Huxley, 2010; Zakaria, 2005) Můžeme se zamyslet jen nad některými skutečnostmi, které situaci charakterizují.

(Kant, 2001), ale vytratil by se svět, který a ve kterém se naše bytí uskutečňuje a který je vždy našeho myšlení i cítění účasten. Navíc pak žádné myšlení ani cítění neexistuje samo o sobě, ale je vždy osobní. V naší bezprostřední zkušenosti se ukazuje, že prožívání něčeho, nějaké skutečnosti, již je zároveň a rovnou také jejím poznáním. Tak například když dítě prožívá strach, jeví se mu určitá věc jako něco nebezpečného. To, že jeho strach může být neopodstatněný, na této skutečnosti nic nemění, dodatečná znalost světa může nakonec dítě strachu zbavit. V každém případě však poznalo, že určitá věc má za určitých okolností nebezpečné stránky, které když pomínou, situaci i význam věci v ní změň. Můj pocit nadšení odpovídá vidění věci jako něčeho nebývalého a úžasného, co mne svým projevem povznáší a udivuje. To zároveň znamená, že jsem něco spatřil, porozuměl tomu jako něčemu výjimečnému, srovnal jsem to s jinými banálními skutečnostmi a zároveň s představou neuskutečněných možností onoho jevu, které se právě, aspoň dílem, naplnily. Strach ze psů ukazuje na to, že jsem spatřil ve výrazu vyceněných tesáků určité možnosti, které ozubený pes má, totiž nebezpečně kousnout. Obecně až posteriori, primárně, zda ohrožuje kousnutím mne či ty lidi, kteří jsou mi blízcí a které by takové kousnutí mohlo obzvláště ohrozit. I obyčejný vjem je komplexní osobní zkušeností, která je vždy také součástí dalších bytostných určení, jež se v ní vždy uplatňují. Psychologické zobecňující abstrakce spíše nežli pomáhají, naše původní nekrácené porozumění jevům světa reduktivně deformují.

STARÝ ZÁKON A NOVÁ ÚMLUVA

Křesťanství tak, jak je známe z jeho vývoje i současného stavu, je náboženstvím dvojí nauky i víry, které jsou v základním určení neslučitelné. Vězí v tomto rozporu po staletí a nenašlo dosud ani vůli, ani odvahu se z něho vymanit.

V čem ona podvojnost spočívá? Jeden pohyb v křesťanství vychází ze Starého zákona (Bible, 1979; Jeruzalémská Bible, 2009; Starý zákon, 1978) a druhý ze Zákona nového (1973). Ve Starém zákoně je Bůh bytostí, která je původcem i Tvůrcem veškerenstva; je bytostí všemohoucí, bytostí nadanou nejvyšší energií a vůlí. Je autorem Všemohíra, prvním hybatelem, jak vidíme zřetelně v Genesis. Je Stvořitelem, původcem všeho živého a neživého včetně člověka. Z látky, ze které byl stvořen Adam, z jeho podstaty vyňal druhou lidskou bytost a určil její rodovou podobu, a tím založil povahu lidské identity i rodové vzájemnosti.

Starozákonní Bůh nenechává nikoho na pochybách, že je nejen původcem světa, tvůrcem lidského života, ale také určuje, jakým způsobem má být žit. Určuje cíle, prostředky i metody, a dokonce i základní prvky životního stylu. Je zákonodárcem, který přikazuje, co je a co není v lidském životě správné, zkoumá a posuzuje lidské skutky i jejich motivace, důvody i pohnutky mysli lidí, které vedou či brání bohulibému životu. Ze začátku to jsou jednotlivé a konkrétní příkazy či doporučení. Adam a Eva nemají jíst ze Stromu poznání a mají se starat o svět, jenž byl člověku svěřen. Slovo Boží je pro člověka zákonem. A porušení zákona Hospodin sleduje, soudí a také trestá. Je první, kdo objeví

hřích, poslední soudce, i ten, který „předhazuje lvům¹“.

To ale je jen část jeho podoby, jen aspekt, ke kterému se váže další, a tím je Hospodinova starost o to, aby jeho lid byl spasen. Hospodinův zájem není pouze mocenský a v průběhu Starého zákona se ukazuje evoluce jeho vztahu k člověku a zároveň i vývoj vztahu člověka k němu. Ve zkoušení Abraháma se otevírá jedna z kapitol Boží a lidské vzájemnosti. Při testu věrnosti a oddanosti Izákova otce vůči Hospodinu Abraháma nejen zkouškou prověřuje, ponižuje a trápí, ale má s ním nakonec i milosrdné slitování. Požádat otce, aby dokázal svou oddanost a víru krvavou obětí na jediném synovi, je veliká a troufalá věc. Na otci je žádáno, aby zničil mladý život v rozpuku, přeťal veškeré vazby i naděje, kterou otec vkládá do svých dětí, do syna. Znamenalo by to nejen zničení jednoho života, ale také podetnutí hlavní větve života všech v rodině, oslabilo by to celý rod. Boží vůle a Abrahámův čin by však také nenapravitelně narušil vztah mezi jím a manželkou, příbuznými i společenstvím národa. Ti by jistě ocenili pevnost a oddanost Abrahámovy víry, ale také by v nich bylo zaseto semeno pochybností o Boží lásce a milosrdenství a v hloubi jejich duší by začal neodbytně žhnout plamínek nevole a odporu, který by, byť by to mělo trvat celá tisíciletí, nakonec přerostl v zásadní konflikt důvěry.²

¹ Tím, kdo předhazuje lvům, je míněn asyrský král, který údajně osobně zajal, odsoudil a pak předhodil lvům lidi nebezpečné králi, zemi a jejímu lidu.

² Ačkoli byli lidé krvavě obětováni v jiných náboženstvích té doby běžně, u vyvoleného národa se Boží požadavek lidské oběti objevuje prvně.

Od Abraháma již člověk s Hospodinem může mluvit volněji, protože Bůh jeho ruku prostřednictvím archanděla Gabriela zadržel. Člověk od té doby ví, že Bůh je milosrdný a jeho požadavky na člověka nejsou absolutní. Zdá se rovněž, že vzájemná komunikace dostává nové rysy, člověk k Bohu přichází s menšími obavami a menší bází a větší jistotou, vděčností a láskou. Je to láska k bytosti, jež převyšuje lidi ve všech souměřitelných určeních, obsahuje obavu pramenící ze vztahu Pána a jeho poddaného. Je to láska závislá, nerovná, podmíněná tím, co mu Bůh předepsal a vyjadřoval ústy svých proroků a k tomu vyvolených, souhrnně pak v Knize přikázání.

Desaterem Bůh prostřednictvím Mojžíše předkládá, v jakém duchu, pro jaké skutečnosti má člověk žít. Učí jej jak rozpoznat dobro od zla, jak se dobru přiblížit a zlu odolat, je rovněž obrazem starosti, kterou Bůh s lidmi má. Právě na Desateru se ukazuje Boží zájem o člověka v celém rozsahu jeho existence, ve všech oblastech jeho bytí. Ani v samotném Desateru nejde pouze o holý příkaz, požadavek a pokyn, ale také o jejich vysvětlující zdůvodnění. Deuteronomium (1974) pak obsahuje instrukce, pokyny a praktické rady, co a jak má člověk činit během svého života za různých životních okolností a v rozmanitých podmínkách. Stalo se základem praktického náboženství každodenního života. V různých situacích, okolnostech i složitých situacích, ve kterých bylo potřebné i užitečné se orientovat, těžit z moudrosti Boží a nikdy neztratit mravní vodítka a jistoty víry. Obsahuje rady i konkrétní návody jak žít život radostně, úspěšně a šťastně již na tomto světě, s výhledem na blaženost ze spásy v trvalé blízkosti Hospodina.

Nikdy však, Adamem počínaje, ani lidem pozdějším, nikomu z Izraele po celou dobu platnosti Staré úmluvy nedává Bůh úplnou nezávislost, neponechává nepodmíněnou svobodu, zůstává nejvyšší mocí Všemohára, je největší Silou. Stvořitelem, Vládcem, Zákonodárcem i Soudcem.

Ale pokud je tomu skutečně tak, pak nejenže člověk není svobodným tvorem, ale ani Bůh Síly, Zákona a nejvyšší Vůle nemůže být bytostí nezávislou, a tudíž svobodnou. Jako každá síla, je i on nakonec předvídatelný a vypočitatelný. Každá síla totiž je uvězněna ve svých určujících či zákonitých možnostech. Každá síla musí být rovněž poháněna jinou silou, spotřebovává ji a sama je také konzumována, a tak také nutně spěje k zániku. Jelikož je každá síla vzbuzována, silový Bůh není jediný hybater, neboť je závislý na síle, která jeho energii uvádí do pohybu. I kdyby byl sám sobě hybatelem, neměnilo by to nic na skutečnosti, že je závislý na zákonech, byť jsou to zákony vlastní.

Starý zákon vymezuje Boží vztah ke světu příčinně. Bůh sám je první příčinou, neboť z něj vznikl svět, On je prvním hybatelem, je tudíž i nejvyšším projevem vůle. Pokud je Bůh síla, pak je také pomíjivý, protože každá síla se spotřebovává, a tudíž zaniká. Takový Bůh také nemůže být dokonalý, protože se stále stupňuje, a tudíž ještě není dokončený³. Je uvězněn v systému příčin a jejich následků, geneze i zániku. Jakmile totiž je něco příčinou, již uvízlo v silovém vztahu působení, již se stalo součástí příčinného děje. Podléhá pak tomuto zákonu, a tak se stává věznem

³ Na souvislost mezi dokonalostí, jejím stupňováním a nedokončeností Boha mne upozornila Hogenová ve vzájemné e-mailové korespondenci i v rozhovorech v letech 2009–2011.

systému, z něhož již nelze vystoupit. A jeho případným zrušením by Síla negovala sama sebe a tak by přestala být nekonečnou.

Co však k tomuto také patří, je propast mezi jednou i druhou stranou příčinných souvislostí, mezi subjektem a objektem. Vše se podle Starého zákona uskutečňuje z Boha příčinným způsobem a nejvyšší jistota je v jeho subjektu. Pokud je subjekt vázán k protějšku příčinnými vztahy, nemůže být ani jedna ze stran navzájem volná, nemůže mít vztah, který je ze závislosti uvolněn, nemůže být proto také bytostně osobní, a tudíž svobodná. Absolutní všemocný subjekt je absolutním vládcem všech jiných subjektů, jenž se z povahy silového uspořádání řádu bytí proměňují v objekty tohoto vztahu. Subjektem je pouze taková bytost, která svobodně a nezávisle určuje svůj vztah k jiným subjektům. Zrušením subjektivity je zrušena svoboda, zrušením svobody zaniká subjektivita. Z toho se dále ukazuje, že nejen člověk, ale ani Bůh nemohu být v totálním vztahu vůči sobě subjekty. Neboť svojí úplnou závislostí na Bohu jej člověk činí závislého na sobě. Bůh se tak skrze lidskou závislost na něm stává paradoxně závislý na člověku. S mírou závislosti se osobní bytí obou krátí, jako subjekty vzájemného vztahu postupně zanikají oba, člověk i On.

Víme, že osobní vztah je ten vztah, ve kterém mají obě strany vůči sobě navzájem zajištěnou vždy určitou míru volnosti. To ale v kauzálním systému možné není. Pokud ovšem i rozhodování nepodřídíme těmto vazbám a osobní význam svobody neponížíme na pouhé zdání. Jak je to tedy ve Starém zákoně s možností člověka určovat věci podle sebe, podle vlastní vůle? Starý zákon je v této věci rozkolísaný. Jednou je

člověku přiznána značná volnost, jindy je tomu zcela naopak⁴. Je zákonité, že pokud mezi jednou a druhou osobou panuje nepoměr v moci a síle, pak slabší je v silovém poli vydána silnějším. I proto mezi Bohem a člověkem zůstává nepřekročitelná propast. I proto zde panuje občasně podivný chlad, oboustranná nedůvěra, cizota a osamocení, propast, kterou si jako prázdnotu člověk také uvědomuje⁵.

Z důvodu vlastní subjektivity člověk nemůže k Bohu blíž, neboť si musí chránit a schovávat svoje soukromí, své bytí sám sebou. Je nucen před Ním vždycky něco skrývat. Třeba jen kamínek. A to navzdory, ba právě proto, že Boha považuje za všemocného a vševědoucího. Z toho, co jsme řekli, rovněž plyne, že člověk je odsouzen k tomu, aby hřešil⁶. Musí některé věci dělat po svém, neboť hřích se v této totalitě stává jediným způsobem, jak se z ní vymanit, a tím si udržet sama sebe

⁴ Dalším problémem je člověkovu místo a určení v přírodě. Bůh jej vedle sebe činí nejen dělníkem zahrady v Edenu, ale také jejím vládcem (Starý Zákon, 1974).

⁵ Tuto propast nám odhaluje naše smrtelnost. Jsme vůči ní naprosto bezmocní, jsme jí zcela vydáni, není zde žádná míra svobody, není zde žádný osobní vztah. Tato nepřekročitelná závislost vztah zcela znemožňuje. Ruší jej v samém zárodku, ještě před jakýmkoli počátkem. Tam, kde smrt není totálním vládcem, stává se již jen epizodou, přechodníkem, možnou postavou.

⁶ Problém ale podle mého soudu je v postavení Adama, kterému Bůh nedal svobodu, ale Ráj. Postavení Adama v Ráji bylo zcela závislé, a nebyl proto člověkem, svobodnou bytostí ve smyslu, jak tomu rozumíme nyní. Okamžikem jeho vyhnání z Ráje do časovosti, se mu otevírá prostor spásy (eschatologie) a je nucen se každodenně ve svých skutcích o spásu usilovat. S příchodem Krista je zřejmé, že svoboda člověka byla nově potvrzena, ale i vymezena. Již se totiž pro svoji spásu může rozhodovat.

coby subjektivitu⁷. Skrývání se je v Totalitě považováno za hřích vždycky. Stejně jako subjektivita.

⁷ Stejně absurdní jako trest za to, čím se člověk stal nikoli ze svého rozhodnutí, je patrný ve výchově. Nikoli všechny, ale nepochybně nepominutelná část kázeňských prohrěšků je obranou svobodné vůle a nikoli vůle zlé. V tomto bodě dochází k neřešitelným situacím, zde jsou prameny nedorozumění, ve výchově i politice, v kultuře. Z toho též pramení mnohé sociální konflikty a problémy v zákonodárství, legislativě a soudnictví.

ZVĚSTOVÁNÍ

Situace se začíná měnit zvěstováním příchodu Vykupitele. Měl se stát člověkem, což předpokládalo ještě další, vstupní podmínky. Nebylo by na místě se například narodit královské matce, ani ne matce bohaté, zajištěné, či ženě se světskými výsadami, kterými by přesahovala jiné. Musela to být obyčejná, prostá a chudá žena, musela však mít dobrou a bezúhonnou pověst. Neboť jinak by tato její velká role, kterou proměnila v poslání, i pro malé pochyby ztratila na důvěryhodnosti.

Další, zdánlivě jen úvodní kapitola, se točí okolo staletých sporů týkajících se neposkvrněnosti početí. Tato skutečnost nemá s biologickými záhadami oplodnění nic do činění. Je klíčová ze zcela jiného nežli přírodovědeckého hlediska. Návštěva Anděla¹ většinou

¹ Jedná se o Archanděla Gabriela, který ve Starém zákoně patří mezi archanděly (Jeruzalémská Bible; St-zákon, 2009). Byl přejat i prvním křesťanstvím a unikátní postavení mezi nimi získal zvěstováním početí Marii. Za archanděla však není

Kterákoli totalita je také důvodem svého zániku, a to buď proto, že zničí osobitost toho, komu vládne, a pak již neguje svoje určení, a tak zaniká, nebo ten, jemuž vládne, ji zruší tím, že se z ní osvobodí. Subjekt se subjektem bez druhého subjektu nemůže stát, ani jím být v čase.

To, co panuje v kauzálně deterministickém prostoru věcí, má stejnou podobu v společenském i teologickém prostoru. Starý zákon tyto rozpory nemohl nikdy vyřešit, a proto čekal na Nové ujednání, Nový zákon.

vypadá, jako by Marie dostala od Anděla oznámení sice z míst nejvyšších, ale nakonec se dověděla přání, které se neodmítá, a lze se mu jen podrobit.

Na jednom z mnoha obrazů této nedostižné chvíle vidíme to, co je nutné domyslet². Marie nebyla pouhou vykonavatelkou Boží vůle, nedostala z vyšších míst povolávací rozkaz, jak se běžně tvrdí, ale byla Bohem prostřednictvím Anděla o službu

považován evangelíky. Své významné místo zaujímá i v islámu, neboť Kur'an, (Korán) byl předán Mohamedovi právě Gabrielem (Eliade, 1995; Culianu, 1987, Eliade, Culianu, 2001).

² Zvěstování je na křesťanských obrazech pojato různě. Zatímco Fabrizio Boschi (1572–1642) vidí Marii jako nedůvěřivě zaskočenou, ba dokonce vyplašenou ženu, Federico Barocci situaci vyobrazil tak, že Archanděl Gabriel před Marií klečí, a dokonce ji i jaksí přemlouvá, a Marie mu předkládá podmínky. Philippe de Champaigne (1620–1674) pojal věc tak, že Gabriel naléhá, zatímco Marie jeho nápor mírně, ale rozhodně tlumí. Jinde však zvěst jen pokorně přijímá (viz např. Škréta 1610–1674).

požádána. Byl jí ponechán čas na rozmyšlenou a nikoli jen proto, aby se ze šoku vzpamatovala, a připravila se jako ovce podrobit příkazu Nejvyššího. Nevyhrála v loterii soutěže mezi jinými ženami. Jinak bychom přece mohli právem uvažovat o nesvobodném vztahu mezi Pánem a služebníci, kdyby nemohla mít čas na rozmyšlenou a musela se rozhodovat pod nátlakem, pak bychom oprávněně hovořili o manipulaci, nesvobodě a zneužívání moci, mohli bychom prostě říci, že byla znásilněna. A pokud by se Marie podrobila ze strachu nebo pro společenskou výsadu plynoucí z toho, že si ji vybral sám Hospodin, právem bychom ji měli za oběť či za ctižádostivou ženštinu, která se nejen zpronevěřila pravdě svého bytí, ale zneužila k tomu ještě svého manžela Josefa. Takové početí by přece bylo právem nazváno poskvrněným z mnoha důvodů již od samého jeho počátku³. Za daných okolností bychom pak my,

³ Na jednom psychoterapeutickém semináři se ukázalo, jak je také možné rozumět „neposkvrněnému početí“. Jedna žena měla sen, ve kterém se jí zdálo, že jí šůry na ruku spadlo vytoužené, avšak uschlé dítě. To, že vztáhla ruce a ponechala je otevřené směrem k nebi, se ukázalo jako projev víry ve skutečnost, která není obyčejná, vysvětlitelná, kterou nelze koupit, vymyslet, získat nějakým výkonem, ale která přichází šůry. Dítě pak jako dar víry, který sám o sobě je pouhou trestí, „seschlým plodem“. Jakmile však o dítě začala pečovat, ožilo do životaschopné podoby. Proto také nelze neposkvrněné početí chápat jako mysteriózní biologický úkaz, ale jako pochopení, že víra je zázrakem, něčím, co přesahuje prvoplánové a jednodimenzionální rozumění světa a dění v něm. Neposkvrněné početí se nejspíš vůbec netýkalo sexu, ale víry. Maria uvěřila cele, oddaně a s důvěrou, a protože tak žila před i po zvěstování, byla a zůstala neposkvrněnou. Neboť to, co v lásce poskvrňuje, není sex sám o sobě, ale nedostatek víry, důvěry a lásky. Nikoli to, zda dojde k takové či onaké milostné pozici, nýbrž povaha vzájemného vztahu se všemi okolnostmi, které k němu patří, rozhoduje. I proto je třeba nahlížet na celibát jinými očima nežli očima zaujatýma sexem.

křesťané, s Bohorodičkou vězeli v silovém poli Boží z vůle.

Ať již byla Marie jakkoli Bohu oddána, ať si ji vybral k tomu, aby se z ní narodil Boží syn, nemohl Bůh od počátku nového začátku zatížit vztah tím, že by nerespektoval svobodnou vůli Marie. Musel jí dát na rozmyšlenou pro tuto svobodu a Marie, byť oddaná a věrná služebnice, pokud měla zůstat bytostí svobodnou, potřebovala by čas na rozhodování, musela by jí také zůstat možnost tuto nabídku odmítnout⁴.

Mariin život tak, jej známe z pramenů, ale především s ohledem na povahu řádu lidské existence, ukazuje, že Marii tato možnost upřena nebyla. To, co se událo po narození Krista, během jeho života i v souvislosti s jeho smrtí, jeho poselství lásky, k takovému výkladu opravňuje, ba přímo k němu vybízí. Marie již dříve, podobně jako Izraelci v té době, věděla, že se čeká na nového proroka, možná i Mesiáše, ale o tom, že by měla být právě ona oslovena a požádána k přijetí nezvyklého údělu, který jí byl zvěstován, nemohla mít žádné tušení. Jak dlouho měla na rozmyšlenou, není pravděpodobně známo, ale jistě přiměřeně dlouho⁵. I když lidé Starého

⁴ Neposkvrněnost početí spočívala mj. v tom, že Marie přijala Boží nabídku bez dalších podmínek, bez jí požadovaného osobního (a tedy i sexuálního) zisku. Tak tomu bylo po celou dobu jejího mateřství i po zbytek života.

⁵ Poselství Gabriela namaloval zcela dnešním pohledem Antonello da Messina (1430–1479). Marie již vyslechla výzvu. Její obličej je hluboce soustředěný, klidný, právě byla oslovena. Její ruce však ukazují na další hnutí mysli. Levá ruka přidržuje přehoz, který nosily ženy té oblasti po staletí tak, aby v něm zůstaly zahaleny. Pravá ruka je velmi, velmi pozorná. Ještě nepřijala sdělení, dokonce jako by nechtěla, aby se jí zmocnilo. Ještě má pochyby, zda je skutečně určeno jí. Ještě váhá, zda je vůbec může akceptovat. Výraz očí už svědčí, že Marie se dívá do budoucnosti. Má pozorné oči a pevný,

zákona obecně byli pokorní, poslušní a Hospodinu oddáni, antropologicky není možné, aby neměli své vlastní, nezadatelné svobody a k nim přiléhající lidská práva, z nichž právo na svobodné rozhodování o vlastním životě a autentických krocích v něm je předpokladem být člověkem. Máme je jako lidstvo vepsáno v duši již od chvíle, kdy jsme se stali lidmi, každý jedinec je jí obdařen a takto i určen od svého početí. Z tohoto práva, jež není primárně věcí jurisdikce, ale tuto teprve zakládá, plynou další, jmenovitě teologické, filosofické, psychologické, politické, sociálně právní, výchovné a další skutečnosti.

Marie se Hospodinovy nabídky možná polekala, také lze předpokládat, že jí byla i potěšená, byla to velká pocta, které se jí dostalo. Musela však mít čas o všem přemýšlet, velela jí k tomu odpovědnost za své rozhodnutí. Kromě toho byla zasnoubená, a proto nemohla jen tak obejít závazky vůči Josefovi a jeho rodině. Byla považována nejen za věrnou služebnici Hospodina, ale také za dobrou dceru, příbuznou, ženu svého společenství. I Josef musel souhlasit, ani on nemohl být jen zcela pasivní postavou zbavenou stejných práv, jaká měla Marie.⁶ Oba potřebovali čas na

otevřený pohled. Není v nich žádná bázeň, hrůza, nedůvěra. Je to chvíle, kdy je sama sebou u sebe. Je si vědoma toho, že nastalá chvíle je významná, ale ještě potřebuje čas, aby vše mohla promyslet, vyrovnat se a rozhodnout se. Také se zdá, že obraz nepostihuje moment zvěstování, ale čas, který nastal bezprostředně poté.

⁶ Naše úvaha nemůže být relativizována ani evangeliem, kde Matouš hovoří o tom, že Archanděl Gabriel navštívil i Josefa a ten poselství přijal. Nevíme, jak rozhovor vypadal, ale to, že Gabriel zašel také za Josefem, nepřímou ukazuje, že Josef byl Hospodinem zpraven. Bůh musel přece vědět, že i když v době před dvěma tisíci roky lidé neznali svá přirozená práva explicitně, přijde doba, kdy si je uvědomí, a pak

rozmyšlenou, aby neměli pochyby, že přijetí nabídky neohrozí jejich svobodu i důstojnost, ani nebude spojováno se ztrátou jejich soudnosti a nedojde k ohrožení jejich dobré pověsti v obci ani u lidí.⁷ Je třeba si připomenout, že i lidé Starého zákona měli tato přirozená práva vetknutá v duši a z nich odvíjející se potřebu se svobodně rozmyšlet a také o sobě svobodně rozhodovat.⁸

Ať už rozhodování nazveme jakkoli, Marie jím prošla, ba takovou chvílí projít musela, neměla-li být zbavena lidské přirozenosti, nechceme-li ji chápat jako loutku, pouhý instrument bytí Boží vůle, vedle Josefa jen další figurka na hracím stolku Božích úradků. Je možné a také pravděpodobné, že její rozmyšlení

by zpětně nehlédli, že Bůh jednal proti smyslu i duchu Nové úmluvy. A proto i Josef musel podle mého soudu být požádán o Mariino propuštění a nikoli jen obeslán Jeho vůlí.

⁷ Je zde ještě jedna možnost, že totiž Marie byla těhotná s Josefem a počaté dítě bylo vyvolené Hospodinem jako syn Boží. Samotná víra by Marii mohla být výrazem její neposkvrněnosti. Zůstal by nám zde ale Josef, jemuž by bylo dítě odňato, aniž by se ho někdo na cokoli zeptal. To se nám, vzhledem k duchu a smyslu Hospodinova obratu, zdá být nejméně pravděpodobné.

⁸ Lidská práva jsou člověku vrozena, dostala se mu s početím. Žádná jiná datace není možná i proto, že bytí člověkem nemůže být určeno žádnou speciální disciplínou. Každá věda totiž přisoudí lidská práva člověku v jeho různém věku, a to podle svých oborově vymezených kritérií. V praxi to znamená, že se mezi sebou badatelé zpravidla neshodnou, nehledě na to, že se i jejich názor v průběhu času mění. Jejich rozhodnutí proto nemůže být považováno ani za spolehlivé, ani rozhodující. Navíc se pak ze svého úzkého pohledu snaží postihnout celou podstatu problému, o který běží, což není možné. Není pochyb o tom, že celá problematika lidských práv, jak je nechal zviditelnit pohyb novověké filosofie, má filosofické a legislativní kořeny v Antice, v křesťanství však dostávají nový základ a také jsou z něj nově antropologicky odvozena.

neprobíhalo týdny či měsíce, je možné, že k rozhodnutí dospěla s pomocí Josefovou – ten se, jak víme, později o rodinu příkladně staral až do své smrti – ve velmi krátké době, ale i kdyby tak či jinak, na věci to nic nemění⁹. Marie nedostala příkaz, úkol, ani nebyla přinucena, ale byla oslovena a požádána a měla možnost odmítnout¹⁰. Neboť ten,

⁹ Ostatně Hospodin by se dopustil hříchu, jenž plyne z devátého přikázání Desatera. Jako Bůh si to jistě mohl dovolit, ale příkladný skutek by to věru nebyl.

¹⁰ Podobně mohl odmítnout sňatek s Marií i Josef. I pro něho to byla těžká chvíle, neboť se měl o svoji nastávající dělit, byť se samým Hospodinem. Je zjevné, že i on se musel podílet na rozhodování ve věci početí. A nakonec i on dal nepochybně svůj souhlas.

NOVÁ DOBA JAKO POSELSTVÍ LÁSKY

S počtím Ježíše se začíná nová doba. Poprvé v dějinách lidstva se totiž stalo, že nějaký Bůh sestoupil k lidem tak, že byl člověkem počat, porozen, žil s nimi celý svůj život beze zbytku a bez ustání a zemřel jejich vlastní rukou a svůj život i smrt pojal jako důkaz i dar, jako jediné možný počin, chtěl-li člověka ponechat jako svobodnou bytost, a přitom se pokusit o navázání takového vztahu, který by člověku přinesl spásu.

Proč ale? Jaký měl k tomu důvod? To, co si my lidé můžeme představit, co je v našich možnostech porozumění, se vztahuje ke klíčové skutečnosti, a tou je rozpor mezi skutečností absolutní moci Boha vůči člověku a nutnosti jeho svobody coby předpokladu subjektivity. Smysl absolutní moci v důsledku existence lidské svobody, jenž má možnost volby o způsobu své existence,

kdo se měl narodit, přicházel k nám lidem na jiném principu než ve jménu moci. Právě tento důvod je pravděpodobně nejdůležitější, protože Boží rezignace na moc nad člověkem, ba dokonce možná na moc vůbec, se jeví jako jádro Jeho obratu.¹¹

Je také začátkem věku, kdy se dva do té doby promíchané principy nadobro oddělují a rozcházejí.

¹¹ Rezignace na moc ovšem zanechává člověku vesmír k použití. Pokud pozná všechny zákonitosti a pravidla, může jej opanovat. Na druhou stranu je v něm člověk Bohem opuštěn v okamžiku, nepřistoupí-li na podmínky nebo nepochopí smysl Nové úmluvy.

se vyprázdnil.^{1,2} Dosavadní Bůh, stejně jako jiní bozi, lidem vládne, má nad nimi moc a člověk je mu vydán. Bůh je totiž Zákon. I když jej bez ustání vede a má k tomu, aby ho člověk miloval, i když mu umetá chodníčky a slibuje věčné nebe, mezi oběma stojí ta ošidná, leč rozhodující otázka poměru moci a síly. Jak vůbec milovat beze zbytku a svobodně bytost, která má ve všech ohledech nakonec navrch a poslední slovo? Která, když se necítí být dosti milována, si lásku a poslušnost vymáhá

¹ Viz. Oidipus re-loaded (Růžička, 2010).

² Je také možné, že v Kosmu jsou ještě jiné podoby osobního života, ale těch se fenomén svobody a nesvobody týká stejným způsobem jako lidí, v případě, že budou bytostmi, které existují tak, že jim o jejich bytí běží, a to jim samým skrze toto bytí. V jiném případě jsou otázky osobní svobody bezpředmětné

násilím, hrozbou, a člověk pak žije permanentním strachem.

Bůh nutí člověka k lásce a vděčnosti, ale nedává mu skutečnou volnost v lásce, neposkytuje mu možnost jej svobodně odvrhnout a opustit, neponechává mu právo na bezbožnost. Bez bázně a beze strachu lze milovat pouze toho, jenž sice může být silný, může mít i dílčí, nikoli však absolutní převahu, jako někoho v určité míře či oblasti sobě rovného. Tou mírou je právě subjektivita, vědomí vlastní důstojnosti, samostatnosti a možnosti myslet i jednat svobodně. To jediné, co Hospodina a člověka může zrovnoprávnit, je vzájemná svobodná láska. Leč starozákonní člověk nemůže žít vedle Hospodina, s ním, ani pod ním bez obav, bez bázně z jeho zlosti, s děsem, se kterým se budí v noci obtěžkaný strachem a špatným svědomím. Jak jej může milovat nade vše, a přitom se má obávat jeho hněvu, síly a pomsty? Přitom Hospodinu od člověka nic srovnatelného nehrozí. Bůh si uvědomil již dávno, co člověk ještě neví, jak je již od samého počátku zapleten do vlastních tenat absolutní moci. V důsledku toho mu i samotnému Bohu hrozí ztráta svobody a samota nerovného vztahu. Je zároveň zbavován možnosti milovat láskou, kterou přetéká Jeho srdce, a být takto milován bytostí, která je schopna téhož. Leč člověk do doby narození Krista není ve vztahu k Bohu zbaven bázně, nemá žádnou možnost v osobním vztahu strach zcela odložit. Naopak do strachu je vržen a v něm ukován.

Teprve život bez bázně přináší svobodu. Kdo se přestane bát, je skutečně volný. Pouze ten, kdo je svobodný, může milovat nepodmíněně, upřímně a cele. Právě taková pak může být i jeho láska, pevná, upřímná a spolehlivá. Starozákonní Bůh chtěl od člověka nejen poslušnost, ale přál si, ba potřeboval

lásku člověka. Nikoli však jen lásku poddaného dítěte, nesvéprávné bytosti, slabšího a závislého tvora, ale lásku, která by pramenila ze svobody, nezávislosti a vědomí vlastní hodnoty. Potřeboval být potvrzen svobodnou bytostí, což bylo při vzájemném nepoměru možné pouze v lásce rovnocenným člověkem. To v dobách První úmluvy nebylo možné a Kristus, Boží syn, měl svým příchodem na svět vše změnit.

Na Ježíšově osudu vidíme Hospodinovy úvahy. Dospěl k závěru, že starozákonní poměry se vyčerpaly. Bylo třeba od základu změnit celou situaci a vzájemný vztah mezi ním a člověkem. Jako jediná možnost, jak se zcela a beze zbytku lidem přiblížit, se nakonec ukázalo to, co učinil Kristus. Totiž vzít na sebe lidský úděl. Neuvěřitelná úvaha, ještě neuvěřitelnější³ skutek, prostý závěr⁴. Chtěl-li Bůh překročit staré možnosti absolutní nadvlády nad světem a být pro lidi věrohodný, musel se stát jedním z nás, musel se stát člověkem. A tím dát lidem také nezávislost v lásce a svobodu věnovat stejně tak, jako ji nemít.

Pak mohl nastat onen den, který nám trochu barvotiskově, ale působivě, připomíná betlémská hvězda, noc, do které se narodil Syn Boží. Chlapec, podobně jako jiné děti, potřeboval mateřskou i otcovskou péči, do puberty

³ V této situaci se zdá, že něco absolutního lze snad ještě i stupňovat.

⁴ Přece jen se nabízela ještě jedna možnost, a tou bylo člověka povýšit na svoji úroveň. Učinit z něj boha. Ale ani tento krok by podstatu věci nezměnil, neboť jen jediný Bůh mezi bohy může být nejmocnější, a pokud tak tomu je, nerovnovážený poměr zůstává stejný. A člověk by navíc přestal být člověkem. Řešení daného problému povýšením lidí mezi nesmrtelné můžeme vidět na řeckém Olympu. Vzpoura andělů je jiným příkladem mocenského sporu.

se významně nelišil a jako ostatní děti jeho vrstvy neměl žádné mimořádné životní podmínky. Víme však také, že od jinošských let svůj život zasvětil poznání Starého zákona i dalších spisů a svoji pozornost věnoval lidskému údělu ve vztahu k Bohu. Byl poslem Nové úmluvy a jeho nový výklad Starého zákona přinášel neslýchané názory na Boží úradky i činy a otevíral nový pohled člověka na sebe sama a Boha ukazoval ve zcela jiném než dosavadním světle. Jeho učení bylo postaveno na víře v život zbavený strachu, na nových vztazích mezi lidmi, a především hovořil o proměně vztahu mezi Boží trojjedností a člověkem. Byl tím, který přijímal hříšníky, měl úctu k malomocným, miloval děti a sklonil se ke každému z nejmenších. Neboť má-li být láska svobodná, nesmí si vybírat, nemůže určovat předem, kdo bude milován a kdo ne. S těmi, kteří jej hanobili a poslali na kříž, měl soucit, neboť viděl, jak se sami vrhají do záhuby. To všechno umožňoval a k tomu také vedl nový řád světa. Jeho smyslem, jeho ideou, jeho praxí, způsobem vědění i jednání, horizontem horizontů byla láska. Já jsem Láska, hlásal. Co je z lásky, nepodléhá zákonům moci, síly. Lásku nelze vynutit, naplánovat a vyprodukovat, nelze ji předepsat ani vymýtit. Nelze ji opatřit algoritmem, je nepředvídatelná, neopakovatelná, nepřenosná. Nemůže být vynucena, není ji možné učinit předmětem směny, neboť láska není komodita. Stejně tak jako svoboda, nepodléhá žádným zákonům kromě svých vlastních. Není odvoditelná, redukovatelná, není možné se jí zmocnit ani ji vyložit odjinud než z ní samé. Láska proto nemůže být ničím, co vzniká v člověku, ba dokonce ani v Bohu, ale je darem, kterého se dostává vždy odjinud. Člověku od Boha a Bohu od člověka. Protože dar není žádná věc, tou jej lze pouze vyjádřit, také lásku nelze zaměnit

na cokoli, čím se nám ukazuje. Láska je tajemná milost, do které jsme byli Kristem uvedeni vzájemným vztahem, dar, který dostáváme od Boha a on od nás. Jen v takové lásce se může stát, že člověk stojí sebevědomě, nezávisle a bez bázně tváří tvář Bohu, a ten je i ve své nesouměřitelné velikosti ve vzájemném vztahu v prostoru lásky roven nepatrnému člověku.

Kristovo poselství lásky bylo umožněno jeho vlastní lidskou zkušeností⁵. Rozuměl tíži lidského údělu, byl si vědom křehkosti a snadné zranitelnosti jeho duše, viděl, jak málo dokáže podvrátit důvěru a jak mnoho je třeba, aby byla obnovena. Věděl, jak potřebuje v těžkých chvílích mít po boku druhé, jak nezbytná je jejich přítomnost a jak děsivá je opuštěnost v kosmu, v němž se ztrácí, ale zároveň viděl odvahu a vytrvalost, s jakou se mu snaží rozumět a také jím proniknout. Znal dobře zápas člověka se Zlem, sám zakusil jeho nesmírnou sílu, drtivý vliv a děsivou vydanost jeho mrazivé moci, nepředstavitelné energii a běsnivé pomstychtivosti při pokusu se mu vzepřít. Právě díky této zkušenosti mohl měnit „mocenskou doktrínu“ do nové podoby, na novém základě, v nové perspektivě. Neboť na vlastní kůži zažil a také pochopil, že lidská duše je slabá, zranitelná, bez ochrany a bez opory vydaná strachu, obavám a úzkosti a zbloudí snadno a rychle. I skutky, které se zdají být těmi nejhoršími, omluvil, „neboť nevědí, co činí“⁶. Tohoto člověka

⁵ Být bohohočlověk je obtížně myslitelná skutečnost, ale je možné ji se vši naléhavostí, zranitelností, křehkostí i utrpením – a tak i tělesností – jak vidíme u Krista, prožít. V této souvislosti však, jak naznačuje sv. Augustin, člověk Boha obsahuje a sám je jeho obsahem (Augustin, 1992).

⁶ Když přemýšlím po celý svůj život, co vedlo Adolfa Hitlera k jeho nenávisti k jiným rasám,

zbaveného všech jeho převleků, kostýmů, rolí, postavení, klopýtajícího a bloudícího ve světě Bůh skrze Krista a Kristus skrze Boha miloval. Mohl tak učinit teprve tehdy, když vstoupil na Zem. Sám totiž jsa člověkem zjistil, že má-li v srdci lásku a v ní i svoji víru, je schopen obětovat pro ni všechno, dokonce i svůj křehký život, a tak přesáhnout všechny meze, neboť právě láskou mohou být zrušeny. Pokud se mu takové lásky dostane, již nikdy nebude sám. Toto ohromující zjištění mělo odzbrojující následky. Kristus coby člověk právě touto cestou prošel až do konce, i on zakusil, že důvěra a láska mohou být otřeseny v základech a poznal, jak snadné je ztrácet naději. Všechny jeho jistoty byly zpochybněny a nakonec je, s pomocí Boží, přece jen neztratil⁷. Pak mohl nakonec udělat to, co bylo nezbytné. Coby člověk, jehož důstojnost, láska a víra nebyly zlomeny, pak vložil svou duši do rukou Otce. Prostřednictvím této oběti se Bůh v Kristovi stal novým subjektem, neboť jeho vztah k člověku, jeho láska, překonala nejen vlastní smrt. Jeho život i smrt k němu přiváděli lidi. Cítili se připoutáni nikoli silou vůle, mocí zákonů, ale výmluvností osobní lásky.

k mnohým národům a vrstvám, obecně k lidem – nenáviděl totiž také Němce – pak jako motiv, jenž spustil jeho kroky k činům, do míst, ze kterých již není návratu, byl nekonečný strach. Báł se a nebyl nikdo, komu by mohl o svých úzkostech a děsích říci, svěřit se, kdo by mu řekl: „Adolfku, pojď ke mně, vždyť já jsem tady s tebou, nemusíš se ničeho bát, už nejsi sám.“ Myslím si, že velikými strachy trpěl od útlého dětství, a žil se svými děsivými stavy sám a napořád. A ze strachu a úzkostí se zrodila, bujela a zvrátila se spolu s dobou taktéž vyděšenou k smrti, do šílenství, které zachvátilo celou Evropu, jeho scestná ideologie i její ničivé prostředky.

⁷ Lásku si uchoval i na kříži, přislíbil účast na věčném životě i lotru, jenž byl s ním ukřižován, Jana pak ustavil synem své matky.

Tak, jsa sám již zcela osobou, jedincem, v plném smyslu od početí až do samého konce a tak napořád, se vzdal možnosti vše změnit a v pokoji, zcela bezmocný skonat. Nikoli však do prázdna, ale do rukou svého Otce, jenž jej, jako lidskou bytost a svého syna tolik miloval.⁸

Rozhodnutí, ke kterému Bůh dospěl, a čin, který vykonal, jeho samého spasil před prázdnotou bytí bez existence, před chladem absolutní moci, před zatracením. Jelikož ta, nemaje již žádný subjekt, nikoho druhého – vždyť vládne pouze věcem – ztrácí sama sebe, a tím spěje k nicotě. Rozhodnutí bylo nedělitelně spásné pro všechny. Totéž, co vykonal pro jednotlivce, se dostalo národům. Člověk mohl být spasen tím, že byl láskou osvobozen z moci totalitních sil. To ovšem neznamenalo, že svět byl zbaven moci a sil, ty ale ztratily svoje absolutní postavení i působnost.

I v posledním období života Kristus zůstal věrný Bohu, sobě i lidem. Má porozumění pro Petra a lítost nad Jidášem. Když je veden na smrt, mnozí jeho nepřátelé i mnozí příznivci očekávají, že v poslední chvíli použije božské moci a nenechá se zahubit. Jeho činy se vyznačují úsilím nepodlehout strachu. Pochopil, že kdyby bázni nedokázal čelit, kdyby se mu poddal, navždy by pohřbil své dílo, zničil by smysl toho, pro co a jak kdy žil, a stal by se nevěrohodný. Nemohl se proto ani pokusit o to, co se nabízelo, požádat Otce o pomoc, uniknout nepřátelům a zachránit si život. Na svoji záchranu však nemohl použít žádnou moc, ani sílu,

⁸ Čím více je, či se cítí být subjektivita ohrožena, tím více pro své zachování potřebuje moc. To ovšem nestačí, člověk potřebuje rovněž nabyt novou důvěru v to, že jeho svoboda a nezávislost není ohrožena. Pak se může přestat chránit a

neboť by se jen potvrdilo, že nakonec je to ona, co všemu vládne. Byly tu možnosti záchrany, stačilo vyhovět Pilátovi, ale zároveň by byl pohřben smysl věrnosti, pravost lásky, její kosmický význam, její nové poselství. Pokud by nebyla aktem svobodného rozhodnutí, Kristova oběť by byla jen vynucenou reakcí a tak by ztratila svůj smysl⁹. Ukázal, že lze podstoupit zápas se strachem, úzkostí a slabostí, plynoucí z vědomí vlastních limitací, tváří v tvář nicotě smrti a hrozbám Zla, a zůstat neporažen tehdy, je-li mezi ním a Hospodinem vzájemná důvěra a láska. Poznal, že láska musí projít zkouškou této důvěry a obnovou naděje, aby zůstala sama sebou, aby se neproměnila v dočasnost, jen vznět, pouhé zdání. Pochopil, že láska bez obětí zaniká, neboť ta je její živou podmínkou, je součástí života v lásce. Kristus se vydal cestou Boží lásky i lásky lidské, a bylo jen otázkou času, kdy se stane její obětí. Ukázalo se mu, že svobodným rozhodnutím pro lásku se život stává dobrovolnou obětí¹⁰. V lásce vždycky

bránit, potom se může v důvěře a víře otevřít druhému subjektu a tak začít svobodně i milovat.
⁹ Někdy je Kristus vykládán jako Bůh, který sestoupil na Zemi a stal se napůl Bohem, napůl člověkem. Ježíš musel být člověkem cele a po celou dobu svého života, poněvadž by všechny jeho skutky, všechny pobyty byl jen pouhým skvěle zrežirovaným představením, hrou, převlekem, nějakým jinotajem. A proto také žil svůj život v existenciálních nejistotách, stejně tak jako každý jiný člověk. Kristův život i skutky tomu nasvědčují.

¹⁰A to i tehdy, když chce člověk subjekt své lásky jen pro sebe, ba i tehdy, když se jej pokouší zmocnit. I ve zvrhlé lásce se někdo musí stát

člověk zapomíná na sebe, a toto zapomínání sama sebe je jinými slovy ve svém důsledku obětováním svých vlastních zájmů milované věci či bytosti. Neznamená to ovšem, že oběť je obětinou proto, abychom mohli milovat, není jejím hybatelem. V lásce dochází k oběti vždy, ta kní patří, je její přirozenou a samozřejmou součástí. Hospodinovi, a tak i nám se vyjevil její nový smysl spočívající ve svobodné volbě se vydat vztahu s milovaným protějškem zcela. Odtud je patrné, že dřívější oběti bohům měly jiný smysl, neboť v sobě chovaly prvek vynucení, byly vykonávány v kontextu nadřazenosti a podřazenosti, pána a jemu poddaného člověka. Byly vyžadovány a tím se odcizily svému původnímu smyslu. V souvislosti s láskou, která je svobodná, o takové dary neběží.¹¹

obětí. Není to ovšem člověk zvrhle milující, ale oběť jeho deviované lásky. Míru deviace pak můžeme určit s mírou toho, jak se vlastní obětování přesouvá na druhého člověka, jenž je pak obětován.

¹¹ Oběť je ve Starém zákoně chápána jako projev vděku za vlastní bytí, Boží ochranu a odpuštění hříchů proti Bohu a nakonec bývá projevem radosti z toho, že člověk může pobývat ve stínu Pána. Je předepsáno, jakou má být podobu, kdy je vykonávána a co je jejím smyslem. Oběť jako součást lásky je zcela nově vymezena až Kristem. V kontextu naší úvahy lze říci, že se zde jedná o deviaci lásky vedoucí až k jejímu vyprázdnění. V křesťanských obřadech je ještě řada starozákonních rysů, které se s pochopením nového smyslu oběti teprve postupně proměňují.

NOVÝ SMYSL OBĚTI

Zároveň však vidíme i Boží proměnu vztahu k člověku, neboť od Krista již Hospodinu nejde o oběť, ale o lásku.

Aby svou lásku nevystavil podezřením, aby byla nezpochybnitelná trvale, musel ji Kristus prokázat, musel jí obětovat vše a musel ji též nechat podrobit drsnému testování. Nechal se falešně obvinít, nespravedlivě odsoudit, mučit a bolestně usmrtit. Vzdal se do poslední kapky všeho, co jako člověk měl. I o jeho šaty byl metán los. (N. Z., evangelium Sv. Matouše). Toto pak bylo nejzazší možné, člověku pochopitelné potvrzení věrnosti, přízně a oddanosti Boží člověku. Byl to také srozumitelný důkaz hodnoty, kterou lidská bytost pro Nejvyššího má.

Láska také nemohla být prostředkem, ale nepodmíněným výrazem jeho voleb, jeho rozhodnutí ve jménu jí samé. Neboť kdyby byla takto jen účelem, Bůh by musel mít ještě jiný důvod svého vztahu k člověku, který by patřil ještě další motivaci, jež by ležela vně lásky. Jinými slovy, průběh Kristova života nemohl být, a také nebyl naplánován, nýbrž se vyvíjel sám ze sebe a situací, které přicházely. Svoboda i láska zůstaly nepredikovatelné, a tudíž i nejisté, tím však i samy sebou. Kristus svůj život neplánoval k smrti, pouze tušil, znalec lidských srdcí, jenž velmi dobře chápal politické a náboženské podmínky doby, že okolnosti se pro něj vyvíjejí nepříznivě, a chce-li ukázat cestu, pak po ní musí kráčet do konce, i za cenu krajních rozhodnutí. A tak se i stalo¹.

¹ Predikovat život, o což se mnozí snaží, znát jej dopředu by přinesl konec lásky i svobody. Predikce by znamenala převzetí moci k hranici absolutna. Přinesla by zánik lidské subjektivity.

Součástí lásky je péče o toho, koho milujeme. Není tu tedy jen péče Boha o člověka, ale také péče člověka o něj. Jejím důkazem ani projevem proto nemůže být prosba o odpuštění a stálé pokání, o lásku člověk nemůže jen prosit. Už totiž není pouze v roli toho, kdo naléhavě žádá, ale bytostí, která může a také umí milovat, o jejíž lásku stojí také Bůh, uchází se o ni. Jelikož je láska věcí vzájemnou, nepečuje výhradně o člověka Bůh, ale o Nejvyššího pečuje také člověk. Protože je Bůh proměněn láskou a princip jeho bytí se nachází mimo oblast síly a moci, není zde také důvod pro to, abychom neviděli, že Bůh naši péči potřebuje a my mu ji můžeme poskytnout. Bude-li Bůh moci a také chtít. A tak tomu je i naopak².

Do narození Krista platilo, že žádný Bůh se své nadvlády nikdy skutečně nevzdal. Kristův život v lásce se tak stal výrazem a na konci, v smrti, i důkazem lásky, kterou nabídl lidem. Smrt sama však nic nevykupuje, neboť je jen bránou. Tou

² Nová situace je pro člověka nesmírně náročná. Otevírá sice prostor pro uplatnění rovnosti, svobody a práva, pro Novou úmluvu, (tento dohodovací proces ještě neskončil), jenž vychází z lásky, ale člověk zůstává v silovém prostoru Země, a tak i vesmíru, bez Boha sám, i když nikoli opuštěn. Láska k Bohu je dobrovolná. Není k ní ani nucen, na druhou stranu ji nemůže od Nejvyššího požadovat. Láska má mnoho podob a mnoho úrovní. Je za ni sám odpovědný a je na něm, aby se jí učil. Tuto stranu mnce může člověk prohospodařit, pokazit i zneuctít a zradit. Rovněž je na nás, abychom si zvolili ty učitele, kteří nás novému vztahu k Nejvyššímu naučí, musí také umět svému novému úkolu dostát. A musíme říci, že právě na tomto poli zbývá mnoho co vykonat. Samostatnost a svoboda jsou těžká břemena, která člověk na svých bedrech nese. A Zlo, jenže má ve svých službách vždy pohotově falešné proroky a jejich služebnky v jeho zájmu a proti lásce, pravdě a Bohu i lidem nepřestává pracovat nikdy. V této věci je na člověku, aby hledal a získal na nebesích spojení.

Ježíš prošel, ale předtím byl vystaven největšímu pokušení uniknout odsouzení a celému dalšímu utrpení. Tím by se však ukázalo, že nakonec všemu vládne moc a ovládající síla, že svoboda a láska nezaručují nic. Pak by jeho poselství, které svým životem bezzbytku odevzdal, byla jen vypjatá iluze, marnost, nepraktický a nevýhodný nesmysl.

To, co osvobozuje z temnot absolutní moci, je Kristova cesta, kterou prošel až do konce. Ukázalo se, že je osvobozující a zároveň vyvádí člověka do světla bytí. Celou tuto cestu již není třeba beze zbytku podstoupit a vše na ní opakovat, již byla vykonána.³ Stačí se jen vydat jejím směrem, který je zároveň jejím smyslem.

Musíme ještě připomenout jednu skutečnost, a tou není nic menšího, než

³ Mučedníci nové doby, živé plameny lidských obětí (které nás tak zahanbují a rozrušují), bolestivě připomínají naši lehkomyslnost, s jakou ponecháváme cenu oněch hodnot v zapomnění, zrazující povinnost se o ně starat kdekoli a kdykoli na světě a probouzejí nás k Nové smlouvě, k počátku.

je svět všeho stvořeného, přírody. Zůstal nám ponechán a svěřen se svými vlastními přírodními zákony a pravidly. Je na nás, abychom se o něj jako hospodáři, nikoli jako páni, také starali (Starý zákon, I-Genesis, 1978).⁴

To je to nové poselství křesťanství, zvěst, která přinesla novou Boží podobu. V něm již Nejvyšší není Bohem síly, ale bytostí, která se své moci, své absolutní síly, své absolutní vlády zřekla pro něco, k čemu nás zve, ke spolubytí v lásce. K důvěrnému pobývání zbaveného strachu. Bez obav a nedůvěry k bohům, lidem i andělům, k bezstarostné a nezpochybňované radosti ze (spolu)bytí, jež se ukazuje jako čas, který se v této přítomnosti ustaluje a tak také naplňuje.

Vše je tedy již připraveno, hostina je na stole, ale jak se k ní dnes, v době vítězství idejí síly, zákonů a konzumní předvídatelnosti a blahobytu smyslů (jen pro některé), v čase zlomů civilizací a kultur, dobrat? A jak tohle vše souvisí s psychoterapií?

⁴ K odpovídajícímu porozumění přírodě a péči o ni se teprve pomalu a postupně probouzíme.

PSYCHOTERAPIE JAKO CESTA K PRAVDĚ BYTÍ

Psychoterapie již od svého počátku se stala zcela původním a svébytným pohybem k pravdě. Vyžaduje nepředpojatou otevřenost vůči všem fenoménům, jež se člověku, který se vydal na její cestu, bezprostředně a autenticky ukazují jakožto něco, co nemůže být uchopeno ani vyloženo jinak, nežli z toho samého. Proto je ve své původní podobě i výrazu základním nastavením, které umožňuje, aby se věci ukázaly ve své bytostné podobě (Boss,

1975). Pravda jakožto zjevená otevřenost je zavazující především pro výchovu a sebevýchovu k pravdě o sobě samém.¹

¹ Tuto zásadu ještě na počátku nestanovil nikdo jiný nežli S. Freud, a to ještě dříve, než se vydal na cestu své vlastní doktríny, totiž psychoanalýzy. Nejenže jí podlehl on sám, ale přivedl k ní celý myšlenkový pohyb, celou dobu, jež ovládla ducha oboru a hned od začátku pohyb k pravdě vlastního bytí svedla a redukovala tak, že existence člověka byla převedena na hru přírodních sil, tzv. pudů. Síly zde byly pojaty

Stal-li se člověk, jenž prošel psychoterapií, samostatným, pak proto, že úspěšně prošel výchovou k pravdě o sobě samém (Freud, 1986). Tato pravda o sobě samém není pouze věcí myšlení, věci od přirozeného světa abstrahovaného rozumu, ale je životním pohybem lidské existence ve světě, k němuž je bytostně a původně také vztažena a jemu také otevřena. Poněvadž je touto otevřeností člověk sám, tak také vlastnímu pohybu ve světě, a tak i světu vždy již nějak výkonem své existence také rozumí. Svět, jenž se člověku zjevuje rovnou a samozřejmě ovšem není žádnou dílčí abstrakcí prováděnou specializovanými obory, ale východiskem, ze kterého kroky jednotlivých disciplín, byť zpravidla nereflakovaně vycházejí.

V psychoterapii pak o tomto pohybu hovoříme jako o nepředpojaté otevřenosti vůči sobě i světu a svobodné vztaženosti vůči těm jsoucům, se kterými se ve světě setkáváme. Psychoterapie vede k tomu, aby se člověk stal samostatnou existencí schopnou vést svobodný a nezávislý, od předchozích neblahých vlivů oproštěný autentický život. Duševní nezávislost a duševní zdraví nejsou nikdy hotovým stavem lidského bytí, ale usilovným pohybem k pravdě vlastního bytí v přirozeném světě.² O svobodu a

jako výkon nadlidských a mimolidských přírodních mocností, nazvaných Eros a Thanatos (Freud, 1920). Lidská svoboda a stejně tak láska se zúžily na pudové deriváty účelově prodloužené do subjektivních pocitů a kognicí, Bůh na rozmanitou symboliku otce. Mnohé klinické studie tomu ovšem dávají za pravdu, vztah k Bohu je běžně shodný s tím, co nám říká Freud. Bývá běžně podobný vztahu k otci. Základní otázka ovšem zní, jak je vůbec možné, že člověk má Boha? Nikoli jaký je jeho vztah k němu. To druhé je odvozeno od prvního.

² Virtuální svět, do kterého patří i svět vědy a umění, do přirozeného svatě svébytným

nezávislost svého bytí se musíme starat, což předpokládá neustálé oprošťování od úzkostí, fobií, zstrašujících obav, nedůvěry a podezíravosti vůči lidem i světu, zbavování se demoralizujících závislostí a dalších nepříznivých životních vztahů i postojů k sobě, světu a lidem v něm. Je trvalým úsilím o harmonické vztahy. K bytí v pravdě svého života ve světě patří odolávání svodům lákavých, leč zbloudilých a pokleslých názorů a přesvědčení, ale také zbavování se nadvlády nectností, které mravní oslabení proměňují v úpadek, za určitých předpokladů také v duševní poruchu.³ To vyžaduje nejen dobrou vůli, ale také ochotu a úsilí pracovat a učit se od sebe i od druhých lidí, jak se pro věci ctností a dobra smysluplně angažovat.

Psychoterapie uvádí člověka k důvěře ve vlastní osobní zkušenost tou měrou, že ji bude považovat za domovsky původní a spolehlivé zázemí pro svůj životní pohyb ve vlivných, byť ne vždy bezpečných podmínkách žitého světa. V tom z velké části spočívá její výchovná účinnost, mravní hodnota a duchovní síla, k tomu je ostatně též povolána. Psychoterapie vede k tomu, aby člověk svoji osobní zkušenost považoval za vlastní, a tím i skutečnou. Potíží je, že jsme se naučili tuto zkušenost vyjadřovat řečí, která je úměrně deformacím, mezi které patří i duševní nemoc této zkušenosti, odcizená. Používáme řeč a její jazyk již hotově připravený a významy patřící vůči ní k vnějším určením. Neuvědoměle a bez možností kritického odstupu tak do naší zkušenosti vnášíme jiné skutečnosti, které s naší bezprostřední

způsobem patří. Z jeho půdy totiž teprve mohou vyvstávat.

³ Duševní nemoci mají, stejně tak, jako ostatní mody lidského života, svoji stránku mravní. Ukazuje se, že duševní nemoci obírají člověka nejen o svobodu, ale i o ctnosti (Růžička, 2009).

zkušeností nemají společnou půdu, totiž přirozený svět. Původní zkušenost je pak vyjadřována nepůvodním jazykem, a to automatickým a bezduchým způsobem. Tím jsou vyvlastňovány nejen jazyk a řeč, ale i lidské bytí, jež je pak určováno a ovládáno jinými vodítky nežli řádem přirozeného světa (viz Heidegger, 2006).

Psychoterapie má více možností než většina disciplín tuto původní a osobní zkušenost ponechat tím, čím je, a pokusit se ji vyjadřovat autenticky, důsledně výstižně, a tak i věrně. Protože každá zkušenost je zkušeností něčeho, pak autentická zkušenost v pravdě svého bytí je i výpovědí o pravých a v tomto smyslu pravdivých skutečnostech světa. To, co vystupuje ze skrytosti do světla bytí, rozpoznáváme vlastní zkušeností jako skutečnost takto jsoucí, skutečnost původně reálnou a v tomto výměru i pravdivou. Psychoterapie nám otevírá nově nejen přístup k pravdě vlastního

bytí, ale zároveň i k pravdě bytí světa.⁴ Proto také se má ráda s uměním, neboť to rovněž má za určitých okolností schopnost věrně a výstižně podat svými vlastními prostředky zprávu o bezprostřední zkušenosti bytí, a tak o bytí samém. Zkušenost bytí a bytí samo zde nestojí ani izolovaně, ani v protikladu, ale v původní jednotě lidského bytí ve světě (Heidegger, 1996; Boss 1979–1982).

⁴ K velké lítosti a nemalé starosti všech psychoterapeutů, kteří původní Freudův odkaz přijali za svůj, již sama psychoanalýza a po ní i většina ostatních směrů nerozpoznaly dostatečně jasnozřivě její původnost a jedinečnost ve vztahu k lidské existenci a zakoušené převáděli v duchu pozitivismu na subjekt-objektový koncept a zkušenost pak prohlásili za pouhou psychickou skutečnost. Tímto oddělením subjektu od světa sice vytvořili nebývale velký manévrovací prostor pro povýšení abstrakce na skutečnější skutečnost věcného charakteru, ale zároveň bezprostřední zkušenosti vyvlastnili její původní charakter pravdivosti. Pravdu vyhrazenou pro věcné skutečnosti povýšili na pravdu nadřazenou všemu bytí, včetně lidského existování.

SVĚDECTVÍ

Úvodem chci upozornit na to, že naše svědectví z psychoterapeutické zkušenosti neznamena, že ji považujeme za jedinou a zcela výjimečnou disciplínu, jejímž prostřednictvím výhradně lze dosáhnout oné zkušenosti, o které pojednáváme. Pouze zde říkáme, že k ní zde došlo, a také jsme si vědomi podmínek, za kterých jsme ji získali. Pro jiné oblasti, například výchovné, pracovní nebo politické sice platí ony obecné předpoklady, ale podmínky a způsoby jejich naplnění je třeba vždy konkrétně prozkoumat, uskutečnit a dále cíleně kultivovat.

To, co jsem zažil spolu s výukovým společenstvím v komunitně-skupinové psychoterapii, které jako výukový

psychoterapeut vedu, jsem zakusil se svými pacienty i se studenty dříve již mnohokrát. Zním to i ze svého výcviku, kde jsem byl aktivním účastníkem, a také ze soukromého života. Ale zkušenost, o které mluvím, nebyla pouze epizodou ve výukovém dni, netýkala se pouze mne nebo jiného člena vzdělávacího společenství, ale všech zúčastněných, a trvala několik dní bez ustání a s časem neutuchala. Ba právě naopak narůstala, takže ji nebylo možné přehlédnout, volala po zastavení. Co se tam tehdy stalo, co se vlastně dělo a čím to bylo umožněno?

Nešlo o žádnou senzaci, extázi, nic, co by člověk, který provádí a učí psychoterapii, nebo kdo žije ve společenství dobrých

přátel, kamarádů, v pěkných rodinných vztazích, neznal. Ale tohle bylo přece jen něčím mimořádné. Byl jsem s mým svolením a po dlouhých pochybách vtažen do výcvikového dění, ve kterém se člověk setkává ve vzájemné otevřenosti s druhými lidmi cele. Tato otevřenost nemá nic společného se senzačními sděleními, nejedná se o prozrazení nějakých nechutností či nebezpečných a utajovaných informací, o nepublikovatelné zprávy nebo úžas či pobouření budící chování, které nakonec lidé pod slibem mlčenlivosti druhým odhalí. Jde o věci velice intimní, na první pohled spíše běžné, obvyklé, svou obecnou povahou prosté a banální. Podstata intimity nespočívá v jejím obsahu, ale v tom, že soukromé není veřejné. Proto o intimním není snadné hovořit.

Každý z nás má svoji věc, o které nerad mluví nebo nemluví vůbec, a to proto, že se stala součástí jeho identity.¹ To je jediný a skutečný důvod, proč lidé před druhými udržují nějaká svá tajemství. Tehdy však, když se lidé stanou blízkými, můžeme jim svěřit to, co je soukromé, co jsem již beze zbytku já.² Jednou z takových skutečností jsou i naše záliby, některé prožitky, vzněty či sny a snění, náš soukromý život. Některé záliby bez problému uvádíme, jiné zase nikoli. Pokud je např. moje záliba hrát na piáno nebo skládat verše intimní, nebudu o ní hovořit ani ji provozovat na veřejnosti,

¹ I já, podobně jako jiní lidé, nerad mluvím o některých rodinných věcech, protože nejsou určeny zrakům a sluchu druhých lidí, nemají veřejný ráz.

² Jakmile se ale věc soukromá promění ve veřejnou, nestojí již nic v cestě, aby byla publikována, i nahota, pokud ztratila ráz intimního, může být vystavena pro veřejnost. Člověk sám však zůstal v pozadí skryt za svou kůží.

budu svoji zálibu skrývat a tajit. Pouze tehdy, když budu mít okolo sebe lidi, kterým důvěřuji, které mám rád, o nichž vím, že mne i s mou věcí nechají být a nebudou se snažit se do ní dobývat, pak tyto lidi možná někdy zavedu i na ta místa ve světě, a takto i k srdci, která dosud zůstala před světem skrytá. Také musím mít jistotu, že nebudu pro takové věci ostatními souzen, ponížen, ani zesměšňován, nebudu o ně olupován, ale budu s nimi přijat, tolerován a respektován.

V takovém společenství a v takto vybudované atmosféře – její vytvoření trvalo pět let – jsem se tedy nacházel. I já jsem se vydal druhým cele, samozřejmě při vědomí i respektování mého specifického, nezastupitelného a zřetelně určeného úkolu stát v čele vzdělávacího programu.³ Prodlévali jsme tam v pracovní otevřenosti, odhodlaně jeden pro druhého i pro věc samu, a to všichni, každý ze všech svých vnitřních sil, poctivě ve svých možnostech jsme se na sobě samých učili psychotherapeutické profesi. Právě díky oněm skutečnostem se naše setkání něčím významným lišilo od jiných. Trvalo mi chvíli, než jsem si uvědomil, až hmatatelně pocítil tu odlišnost, totiž, že nikdo nemáme z nikoho strach. Ne takový ten běžný, kdy člověk ví, že v „civilizovaném světě“ nakonec nic nehrozí. I jindy jsme k sobě měli blízko a naše vztahy i jednání byly otevřené, ale přece jen jsme k sobě nechovali takovou důvěru, která se usadila mezi námi tentokrát. Nebyla tam totiž přítomna žádná předchůdná, „zbytková“, obvyklá nastraženost, žádné obavy, úzkosti, nebylo zde ani

³ V psychotherapeutickém výcviku platí zásada, že výcvikový psychotherapeut se zdržuje vstoupit do komunitního a skupinového dění podle pravidel abstinence, které vycházejí z porozumění jeho úkolů a z toho plynoucích povinností.

předstírání, skrývání, i obvyklá stylizace kamsi vymizela.⁴ Dívali jsme se jeden druhému do tváře a viděli právě jeho, vnímali a byli oslovováni holou, neskrytou a přítomnou osobitostí druhého. Tyto chvíle, ve kterých se ustálil její čas, patřily k nové zkušenosti: „zde bytí bez bázně“. A také, což se ukazuje rovněž jako nezbytná podmínka, prakticky vůbec se během té doby nevyskytovala jindy běžná, byť třeba jen lehká, přece však nadřazená hodnocení, kritické dodatky tak trochu za zády, žádné úšklebky, poťouchlosti, nebyla zde žádná čnicí apriorní kritika, ani již hotový, vždy trochu arogantní názor na druhé, lidé se ani nepředváděli, nebylo moralizování, ani umravňování jsem neviděl.⁵ A přitom lidé říkali, co se jim líbí, i co právě nechtějí, vyjadřovali to, co cítí, a nikoli soudy o věci. Převážil respekt a z něj pramenící tolerance. Panovala důvěra a celodenní uvolněnost. Nechali jsme sami sebe pobývat svobodně, s respektem k sobě i druhým, s tolerancí pramenící z velké důvěry, přiměřených nároků a jen malých očekávání.

Lidé k sobě byli o onen potřebný milimetr pozornější, o zlomek tolerantnější, o stupeň více si naslouchali a nic, prakticky vůbec nic u nikoho, ani sami u sebe nevystavovali kritickému ukazováčku „měl bych...!“, či „měl bys!...“, chybělo také rozhořčené „jak to, že?...“ a „proč zrovna?...“. Nebylo

⁴ To, že jsme jindy přece jen byli jeden vůči druhému odtažití a že jsme sice nepatrně a také nepostřehnutelně hlídali jeden druhého, jsme pochopili až právě díky této nové zkušenosti, na jejímž pozadí jsme mohli obě tyto skutečnosti spatřit a také porovnat.

⁵ Pokud se vyjmenované postoje či chování objevovaly – nepochybně v určité míře ano – tak již natolik nevýznamně, že jim člověk nemusel věnovat zvláštní pozornost ani čas na vypořádání.

zde žádné „co je za tím, před tím, pod tím?...“, nic podobného. Jen sdílená a komunikovaná přítomnost. A když se tohle dělo, když lidé říkali zcela obyčejné, a přitom osobní a jindy zakrývané věci, když se projevovali spontánně, poctivě a otevřeně, když vnímali projevy druhého s tolerancí, začalo se rodit něco nového, co jsme předtím v oné míře, ale především v nové kvalitě nezažili. Druzí lidé se nám vynořovali jaksi nově, v barvách a vlastnostech hezkých a i v mnohdy překérních situacích se jeví jen lidsky, a proto i přijatelně, srozumitelně, mnohem více než kritiku jsme k sobě projevovali účast a starost o sebe navzájem.

Byli jsme společně po relativně dlouhý čas a místo plíživé atmosféry „ponorky“, kdy po celý ten čas společenství nesklouzlo do obvyklých distancí (asi pro to všechno), jsme začínali pociťovat, ba přímo jsme mohli nahmatat, že přišla chvíle milosti a vstoupila k nám láska. Jistě, měli jsme ji každý také ve svém srdci, ale tohle byla jiná chvíle, objevila se jako světlo, zlatavá záře, přízeň, které se nám všem dostalo zvenku. A tak tam s námi ta záře pobývala jako vzácný host a my se usadili v ní. Nikdo se té vzácnosti nezalekl natolik, že by musel utéct, také ji nikdo nezkoušel doopravdy odehnat, zmocnit se jí či cynicky zpochybnit, nechali jsme vše tak, jak bylo. A tu mne napadlo, že tohle je to, oč v křesťanství běží. Tak prosté, obyčejné a vzácné, úplné a nepodmiňované přijetí, respekt, úcta a ochota naslouchat a rozumět druhému člověku. Beze strachu a bez obav, jsme se zříkali, postupně, až jaksi maně rozmanitých snah mít moc a vládu nad situací, a tak i nad druhými (srov. Scheler, 1968).

Tehdy mezi nás vstoupilo ono světlo, o kterém, jak tomu rozumím a jak se také až hmatatelně ukázalo, hovoří Nový

zákon, a zůstalo s námi celý ten čas. Určitě si mnozí z nás odvezli onu zkušenost s sebou domů, u některých z nás zanechalo pevnou stopu, nebo aspoň vzpomínku. A chápu dobře, že mohlo vzbudit i jakousi kocovinu. Vždyť tak silnou kávu nesnídáme každý den a někteří z nás jsme ji pili možná poprvé.

Co všechno následovalo, je zajímavé a zasluhuje další pojednání, neboť v tomtéž společenství došlo k dalším pozoruhodným událostem, které jen potvrdily, že co v psychoterapii léčí a pomáhá, je lidské setkání, kde je respektována naprostá a nepodmíněná svoboda člověka, samozřejmostí je úcta, přijetí není podmiňováno ani relativizováno, aniž by cokoli z řečeného mělo absolutní aspirace. Stalo se tak i proto, že porozumění druhému vycházelo ze situace samé, oprostěné od apriorních soudů a dodatečných hypotéz. Naše společné chvíle byly jako čerstvá voda, odkudsi zvenčí k nám přišla milost, jež člověka uzdravuje.

ZÁVĚR

Co z toho všeho vystupuje a čím k nám promlouvá? Pokud naše životy nebudou určeny strachem, bude v nich důvěra a pečující náklonnost o sebe navzájem, budeme-li s to druhé přijímat nepodmíněně s porozuměním a v úctě pro ně a jejich věci, proměním-li tyto zásady v kulturu, pakliže budeme usilovat o pravdu svého bytí duchem i činem, vstoupí mezi nás Lásky, můžete se spolehnout!

Umění o ni pečovat a rozvíjet ji je dědictvím, které dosud nebylo patřičně

Vše ostatní, co v psychoterapii děláme, o čem se hovoří, učí, cvičí a odehrává, to vše se ukazuje jako užitečné, mající spíše než finální, tak pomocnou, přípravnou, dílčí, intermediární povahu. Pokud se vytratila láska, pokud setkání nejsou oboustranně otevřená tomu, co nás bezprostředně oslovuje, jestliže léčba není vedena v pravdě autentického zde bytí v bezpředsudečné otevřenosti světu, jestli jsou psychoterapeutická setkání pouhými účelovými činnostmi, pak jsme zcela v zajetí principu moci a síly, pak přitakáme nesvobodě a ztrátě základního motta křesťanského Západu (srov. Zakaria, 2005). Neboť i její vykazatelné úspěchy definované principy zvěcnělého světa jsou zavádějící. Pokud byly dosaženy na úkor svobody lidské existence a odloučeny od dober Nové smlouvy, pak je třeba se znovu ptát, jak rozumíme člověku, jeho onemocnění a léčbě, co je za léčbu a uzdravení považováno a čím ve skutečnosti jsou.

ustaveno v novém duchu v nových horizontech, ani v každodennosti jsme se mu dosud nenaučili. Ale víme o něm a také je umíme uplatňovat, rozvíjet a předávat. V duchu i jménu toho, který nás vždy ve všem převyšuje, přesahuje, uniká. Kromě prostoru vzájemné lásky, ve kterém se s námi On osobně, tváří v tvář, jako rovný s rovným, ve vzájemném prostoupení, v důvěrném spojení setkává a v němž se také společně s Ním proměňujeme.

Do redakce přišlo: 30. 3. 2011

Recenzní řízení: 15. 5. 2011

Do tisku přijato: 20. 5. 2011

Literatura

1. *Augustin, A. Vyznání, Kalich, Praha 1992*
2. *Bible. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1979*
3. *Boss, M. Psychoanalýza a daseinsanalytika. Samizdat, přel. O. Čálek, Praha: 1979–1982*
4. *Boss, M. Grundriss der Medizin und der Psychologie. Huber, Stuttgart 1975*
5. *Culianu, J. P. The Encyclopedia of Religion, Collier Macmillan, New York 1987*
6. *Descartes, R. Rozprava o metodě. Svoboda, Praha 1992*
7. *Eliade, M. Dějiny náboženského myšlení. Oikoymenh, Praha 1995*
8. *Eliade, M. Culianu, J. P. Slovník náboženství. Argo, Praha 2001*
9. *Freud, S. Beyond The Pleasure Principle. London: Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud, Hogarth Press, 1920*
10. *Freud, S. The Complete Letters of Sigmund Freud to Wilhelm Fliess, 1887–1904, Belknap Press, 1986*
11. *Hegel, G.W.F. Fenomenologie ducha. NČAV, Praha 1960*
12. *Heidegger, M. Der Spiegel Interview. 1966.*
13. *Heidegger, M., Bytí a čas. Oikoymenh, Praha 1996*
14. *Heidegger, M. Básnický bydlí člověk: německo-česky. Oikoymenh, Praha 2006*
15. *Huxley, A. Konec civilizace. Maťa, Praha 2010 (3. vydání).*
16. *Jeruzalémská bible, Karmelitánské nakladatelství, Praha 2009.*
17. *Kant, I. Kritika čistého rozumu. Oikoymenh, Praha 2001.*
18. *Nový zákon. Čtyři evangelia. Kalich, Praha 1973.*
19. *Patočka, J. Přirozený svět jako filosofický problém, Oikoymenh, Praha 1992*
20. *Růžička, J. Psychoterapie a koncepce dobra a zla. in: Kořá. J., (ed.): Dobro, zlo a řeč v psychoterapii. Triton, Praha 2009*
21. *Růžička, J. Ego-analýza. Kritická studie. Triton, Praha 2010.*
22. *Scheler, M. Místo člověka v kosmu. Academia, Praha 1968*
23. *Spengler, O. Zánik Západu. Academia, Praha 2010*
24. *Starý zákon. I-Genesis. Kalich, Praha 1978*
25. *Starý zákon. Numeri deuteronomium. Překlad s výkladem, Kalich, Praha 1974*
26. *Zakaria, R. Budoucnost svobody, Academia, Praha 2005*

PhDr. Jiří Růžička, Ph.D.

klinický psycholog a daseinsanalytik doc. PhDr. Jiří Růžička, Ph.D., je rektorem Pražské vysoké školy psychosociálních studií, kterou založil v r. 2001, od r. 1994 vede Psychoterapeutickou a psychosomatickou kliniku ESET nalézající se v Praze 4, společně s doc. MUDr. Jaroslavem Skálou, CSc., a PhDr. Antonínem Šimkem založil v r. 1991 Pražskou psychoterapeutickou fakultu a ve výčtu záslužných aktivit kolegy Růžičky by bylo možné pokračovat. Není pochyby o tom, že se jedná o zakladatelskou osobnost české psychoterapie a klinické psychologie.

POZN. REDAKCE:

Během přípravy tohoto čísla se objevily námítky k Růžičkovu textu z pozice znalců teologické literatury. Ačkoli nepovažujeme tento text za primárně teologický, znovu jsme nechali text recenzovat teology a ukázalo se, že v některých námítkách se shodují. Jsme rádi, že se psychoterapeuti pouštějí na půdu víry a své zkušenosti s ní reflektují, ale nechtěli bychom pominout celou rozsáhlou již existující odbornou literaturu. Proto zde uveřejňujeme několik argumentů, které problém, se kterým jsme se v recenzích setkávali, ilustrují. Jde o citace z odborné literatury. V.Ch.

Ad Růžičkova „evoluce Boha“

...Filozofie nás zavede na kraj propasti, víra je krokem vpřed do temného nic, k Bohu, o kterém mystici shodně vyprávějí, že je jiný, než jsme schopni popsat, neboť všechny naše popisy, jak ty dětské, tak popisy nejvybroušenějších teologických spekulací, vznikly všechny někde na naší maličké planetě, ztracené v černém vesmíru nad Andami.

Bůh, o kterém Eckhart říká, že není ani dobrý, ani moudrý, neboť kdyby něco bylo dobré, bylo by možno myslet lepší a nad to ještě nejlepší, ale takový Bůh není, neboť Bůh je Tvůrce vlastností, Tvůrce dobra i moudrosti. Bůh, kterému nelze dát žádnou nálepku slov. Nic, bezedná Boží moudrost, štědrost i poznání. Nepronikávané hlubiny. Neproniknutelné způsoby jednání, Bůh, který na Mojžíšovu otázku Hořícímu keři kdo jsi? Odpovídá: po tom ti nic není, Mojžíši, Jsem který Jsem, moje jméno se nikdy nedozvíš, neboť kdyby ses jej dozvěděl, mohl bys mi vládnout, manipulovat se mnou, tak jako vládneš zvířatům,

kerá jsem vytvořil z hlíny a přivedl je za tebou, abych viděl, jak je pojmenuješ. Jediné jméno Adam nepoznal – Boží jméno, a tím byly karty rozdány.

Bůh, který je, ale který je nějak jinak, než je člověk, jehož existence je mimo prostor, čas a cokoli hmotného, Který je na jiném listě knihy, Který neodpovídá na modlitbu, Kterého můžeme ctít, ale ne popsat, Který není věc v jakémkoli smyslu, o Kterém sice říkáme, že je Láska, ale Kterého přesto denně prosíme, aby nás neuváděl do pokušení. Který je světlo, a kdo je chce uvidět, musí být slepý a musí Boha zbavit každého „něco“ (viz Sokol Jan, Mistr Eckhart a středověká mystika, Vyšehrad, Praha 2009, s. 227). Dobrotivý Bůh evangelií, který je zároveň Jahvem devadesátého osmého žalmu, Bůh, který nekonečně miluje člověka, ale který zároveň nechává svět pod vládou a sluncem satanovým a který se nechává prosit svými věřícími, aby nás zbavil od Zlého. ...

Jsem trochu nesvůj z přednášek falešných představ o Bohu, neboť ... všechny představy o Bohu jsou falešné...

V absolutní samotě hor teorie ožívá, suché poučky dogmatické teologie se stávají čímsi reálným, prožitým, člověk se dotýká absolutna, Boha, který je Nic, který je za všemi našimi popisy, definicemi, paragrafy a spekulacemi. Hory a pralesy jsou místem, kde se duše setkává s Bohem, kde již není třeba nic vysvětlovat, kde je ponořena do absolutna, kde je rozum dán do velké závorky a je to spíše srdce, které vnímá...

Marek Vácha, Modlitba argentinských nocí, Cesta 2011, s. 15–16

Chci říci, aby ses nikdy nechtěl spokojit s tím, co se o Bohu dozvíš, nýbrž s tím, co se o něm nedozvíš; a nikdy se nezdržuj milováním a zalíbením v tom, co o Bohu poznáš nebo zakusíš, nýbrž miluj a libuj si v tom, co z něho nemůžeš poznat a zakusit; neboť to je to, o čem jsme si řekli: hledat jej ve víře.

Jan od Kříže, Duchovní píseň, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2000, s. 38
(in *Marek Vácha, Modlitba argentinských nocí, Cesta 2011, s. 18*)

Z KONFERENCÍ

První česká konference PBSP, úvodní příspěvek

SIŘÍNEK J.: RYCHLÝ PRŮBĚŽNÝ VÝVOJ BPSP – VÝZVA PRO NAŠI KOMUNITU

Albert Pesso v posledních letech ještě více vystupňoval svou aktivitu i tvořivost. Bez ustání rozvíjí teoretické koncepty i praktické postupy, přichází s novými myšlenkami. Pro své následovníky se stal jakýmsi pohyblivým terčem, když je vyzývá k pružnosti a k častým změnám ve způsobu jejich práce.

Cílem sdělení je formulovat některé otázky, které vznikají vzácnou příležitostí učit se „přímo u pramene“ a přispět tím k pochopení specifické situace, v níž se komunita PBSP terapeutů nachází.

Dámy a pánové,

jako terapeuti praktikující PBSP jsme ve velmi zvláštní pozici, vyplývají z prostého faktu: jsme současníci Alberta Pessa, autora metody a jejího permanentního tvůrce. Známe jej osobně, máme každoroční příležitost vidět jej při práci, na vlastní kůži zažívat jeho terapeutické či supervizní intervence. Na našich osvědčeních se vyjímá jeho podpis jakožto nejvyššího garanta našeho práva PBSP používat. Situace jedinečná, vzácná, zároveň složitá. Cílem tohoto sdělení je zamyslet se nad povahou této možnosti čerpat přímo u pramene a formulovat některé otázky, které z toho pro naši komunitu vyplývají.

Budu mluvit ze zkušenosti – s Albertem Pessem osobně, z vlastní terapeutické praxe, z četných zážitků v domácí komunitě i z občasných kontaktů se společenstvími na různých místech Evropy.

Albert Pessa není jediný zakladatel psychoterapeutické školy, s nímž se lze v současnosti setkat osobně. Nechci jej zde srovnávat jmenovitě s dalšími žijícími tvůrci, nevím o nich totiž mnoho, přesto použiji jakéhosi obecného porovnání, abych mohl zdůraznit několik zvláštností, kterých si po léta všímám a které, dle mého mínění, specificky ovlivňují naši situaci jakožto jeho žáků.

Začneme třeba odtud:

Albert Pessa nikdy nemluví o psychoterapeutických školách, na něž by navazoval, o učitelích, kteří jej ovlivnili, psychoterapeutech, kteří by mu otevřeli svět zkoumání vnitřního života, než se vydal vlastní cestou. Prezентuje se (resp. zakladatelský pár) jako solitér a průkopník, odkazující se, zejména v posledních letech, spíše na neuropsychologii či disciplíny zabývající

se výzkumem mozku obecněji. Má pravdu – není psycholog v konvenčnějším slova smyslu, výrazná osobnost určité školy, v rámci které by postupně objevoval nové možnosti. Z tanečníka, nemajícího žádných psychologických ambicí, se stal přímo originálním psychoterapeutem. Originalita, novost, která obvykle následuje až po učednických letech v rámci nějaké tradice, přišla u něho naopak jako první a bezpodmínečný impuls pro samotný start jeho terapeutické kariéry. Jakoby říkal: sloužím tomu, co jsem našel, aniž bych to byl jakkoli hledal...

Tím nehledaným, leč nalezeným je princip shape – conershape (tvar – protitvar), který objevil v terapeuticky využitelné podobě ve výrazovém pohybu, a zejména v emocionální reaktivitě na pohybový výraz. Našel tak zlatou žílu, kterou vytěžuje již 50 let. Během půlstoletí dělá prakticky stále totéž – struktury, v nichž dává dobře padnoucí protitvary lidským emocím. Je empirik. Nejprve objevil, že to funguje, pak popsal, jak to funguje a zároveň po léta přichází na to, proč to vlastně může fungovat. S PBSP se ocitáme ve světě osobité terminologie a metafor, kterými Pessa reformuloval mnoho zásadních konceptů před tím popsaných ve vývojové psychologii, egopsychologii, psychologii self, teorii objektních vztahů a dalších.

Mimochodem, občas lze zaslechnout tvrzení, že Pessa je eklektik. Je to podle mne zcela mylné hodnocení. „Nevyzobává“ totiž účelově prvky teorií, aby je pak aplikoval v nějaké nové, dobře využitelné kompilaci, nýbrž rozvíjí jeden jediný originální princip, skrze který lze mnoho z toho, co je dosud užíváno jinde, vidět v téže chvíli a pochopit zároveň. Osobně razím názor, že je spíše dosud neobjeveným syntetikem mnohého, v

psychoterapii dosud porůznu rozdrobeného.

Vraťme se ale na chvíli k avizovanému srovnání. Ostatní tvůrci – obvykle – v pozdních letech odstupují od vlastní každodenní práce s klienty a více se věnují usazení nového přístupu do povědomí odborné veřejnosti, propůjčující tomuto cíli své renomé. Již tolik neobjevují, jejich tvůrčí potenciál bývá leckdy vyčerpán ve smyslu formulace nových idejí a postupů. Právem tedy více vyučují, starají se o organizační strukturu škol, o PR, více přednášejí, besedují, a zejména píší knihy, v nichž se dostávají od terénní práce dále, do obecnějších reflexí.

Albert Pesso se však i po osmdesátém roce života jeví stejně jako před padesáti lety, plně pohlcen každodenní klientskou prací. Je potřeba zhruba popsat jeho pracovní zvyklosti, abychom více pochopili jeho specifičnost vůči jiným zakladatelským osobnostem.

Pesso pracuje, alespoň zde v Evropě, formou převážně dvoudenních open workshopů, na nichž provede denně 4 struktury (nemluvím o tréninku, ten je pochopitelně formátován jinak). Strukturám předchází vždy zhruba hodinový úvod – improvizovaná přednáška, v níž jsou nastíněny základní teze jeho teorie osobnosti a popsány pracovní postupy PBSP. Přednáška bývá jen mírně přizpůsobena složení účastníků na tom kterém workshopu. Obvykle, na ustálených štacích po evropských metropolích, bývají mezi osazenstvem zastoupeni kolegové praktikující PBSP, stálí klienti (tyto dvě kategorie se často prolínají), a pak zcela noví adepti. Jak teoretický úvod, tak struktury bývají zaznamenávány na video.

Jak vypadají tyto struktury z hlediska studijního? PBSP je metodou sofistikovanou a bývá jedním z nejvážnějších argumentů jejích kritiků, že snad až moc. Je stanoveno mnoho pravidel jak postupovat, a ta jsou autorem důsledně hájena, leckdy téměř pedanticky. Když sledujeme struktury prováděné Pessem naživo, pozorujeme tuto mnohostrannou, zároveň nesmírně uspořádanou práci. V konkrétních terapeutických procesech může pozorovatel uchopovat smysl těch kterých, dříve vyčtených pravidel. Pesso ovšem téměř v každé struktuře lehce improvizuje. Improvizací zde myslím odlišné užívání nástrojů, nad rámec instrukcí, které předtím sám dal i nad rámec běžné rozmanitosti každého příběhu. V těchto odchylkách, které postřehne jen ten, kdo PBSP dobře zná a sám ji praktikuje, jsme bezprostředními svědky vývoje této práce. V drobných experimentech jak dosáhnout efektu ještě jinak postupně krystalizují nové koncepty, posléze modifikující celou jeho teorii osobnosti.

Již jsem se zmínil o úvodní improvizované přednášce. Zastavme se u ní blíže. Máme-li možnost slyšet ji na několika workshopech po sobě, z povrchního pohledu slyšíme stále totéž dokola. Při hlubších znalostech je však patrné, že Pesso této příležitosti využívá, aby si sám pro sebe teoreticky rekapituloval, co se doposud skrze svou práci dozvěděl o lidské vztahovosti a možnostech jejího ovlivnění. Jsme-li znalí a pozorní, poznáme, že se – tu zde, tu jinde – vynořuje, krystalizuje nová teoretická souvislost, zatím poněkud nejasně formulovaná.

Uveďme příklad: Všichni, kdož prošli prvním pražským výcvikem ukončeným v r. 2001, byli u toho, když Pesso mluvil při své poslední návštěvě nebyvale mnoho o pasivní rezistenci klientů, pro

kteře byla ve struktuře nepřijatelná myšlenka ideálních rodičů. Osobně, spolu s několika dalšími kolegy, jsem byl pak v několika následujících letech přímým svědkem, jak se líhnul koncept „holes in roles“ (tedy „díry“ či „mezery“ v rolích), než byl Pessem autoritativně formulován r. 2006 na přednášce v Osnabrücku. Mám v živé paměti struktury pro neurologický výzkum, konané tehdy ještě ve starém Remediu, někdy v létě 2003, a dodnes vidím scény, v nichž reálné postavy ze života protagonistů struktur poprvé začaly dostávat své vlastní ideální postavy. V té době se to jevilo jako náhlá hnutí vedoucí k poněkud krkolomným intervencím, pro něž chyběla systematická vysvětlení. Když jsem se do podobných improvizací pouštěl ve své praxi, zaplétal jsem se beznadějně.

Technické nástroje jak pracovat s onou vrozenou „mesiášskou tendencí“ člověka krystalizovaly ještě několik dalších let. Cesta od frustrace nad pasivní rezistencí klientů, přes povšimnutí, jak lidé ožijí, když je řeč o potřebách jejich blízkých, až k solidně neurologicky podpořené technice „movies“ s precizně formulovanými instrukcemi trvala více či méně celé desetiletí. Dnes jde o vyjasněný koncept i postup patřící k pilířům PBSP. Podle mého mínění patří teorie „holes in roles“ k tomu nejpozoruhodnějšímu, co se ve vývojové psychologii a psychopatologii za poslední desetiletí objevilo.

Použil jsem tento příklad jako ilustraci Pessovy badatelské a tvůrčí povahy tak, jak se zvnějšku jeví: jako postupné vynořování konceptů stále z téhož: z principu tvar – protitvar. Pessa zkoumá každou pozitivní zpětnou vazbu, ta je pro něho rozhodující, tou se nechává vést. Pozitivnímu feedbacku staví nástroje na míru, což mu zjednává přístup k hlubším souvislostem. Jako archeolog pak

odhaluje krůček po krůčku mnoha významovými vrstvami překryté zákonitosti lidské instinktivní přirozenosti, které posléze nacházejí oporu v neurověděch.

Postupme teď dále k naší situaci jakožto následovníků a shrňme naše studijní možnosti: kromě živé, vlastní zkušenosti s Pessem jsou to především videozáznamy jednotlivých struktur. V archivu Diabasis je jich v současnosti odhadem několik set. Na druhém místě máme videozáznamy úvodních přednášek. V tomtéž archivu se jich během let nashromáždilo možná několik desítek. Variace na stále totéž téma, zároveň nesmírně výživné kondenzáty celé vývojové psychologie osobnosti. Třetím zdrojem jsou články, které Al Pessa napíše, když se vynoří, vyjasní a definuje nový koncept. V poslední době však spíše uveřejní na svém webu videozáznam přednášky na dané téma. Napsal rovněž několik knih, poslední ovšem počátkem devadesátých let. Na webových stránkách najdeme i obsáhlejší texty, pokoušející se zachytit poslední vývoj. V češtině máme monografii Petry Vrtbovské, která je autorizovaným převodem základních tezí PBSP. Kromě několika článků a příspěvků do encyklopedií vyšlých v posledních letech, nemáme ovšem nic.

Zauvažujme nyní nad povahou těchto zdrojů:

PBSP je dílem zakladatelského páru, v posledních letech dílem jednoho muže. Poměrně úzký okruh nejkvalifikovanějších v Evropě i zámoří reprodukuje a předává Pessovy myšlenky a postupy. Jejich vlastní přínos teorii či praxi se však týká pouze jednotlivostí, nikoliv zásadních konceptů. Nemůže nás nenapadnout jistá anekdotická podobnost se situací v prvních desetiletích psychoanalýzy, kdy

byl celý její vývoj pevně v rukou S. Freuda. Přes anekdotičnost má toto srovnání v sobě mnoho podnětného. Dovolím si nyní oplatit stejnou mincí kolegovi Petru Mossovi a – nepolíben analytickou zkušeností, avšak obklopen psychoanalytiky – budu srovnávat.

Tedy: Považme několik základních různých: Freuda nikdo nikdy neviděl pracovat na vlastní oči, psychoanalýza je proces, kde má vizuálnost nulový význam. Před měsícem jsem naopak já měl možnost sedět celé dva dny metr od Alberta Pessa, sledoval jsem tváře týchž klientů z téhož úhlu a mohl porovnávat, co vidí on a co vidím já. Tuto příležitost mívá každý účastník. Zatímco Freud kdysi položil pacienta na kanape, což mu skýtalo možnost nerušeně imaginovat, Pessa si bere před strukturou brýle, káže rozsvítit světla a nikdy nepracuje proti oknu, aby nebyl oslňován a neuniklo mu důležité hnutí mimiky. Občas zaslechnu od psychoanalytika v nedbalkách, jak je fajn, že se nemusí na klienta dívat a není jím viděn... Pessa terapeut naproti tomu usedá s klientem do jakéhosi pomyslného tryskáče intenzivního ritualizovaného procesu, kdy se musí dívat a dívat, a zaspí-li v prvních minutách, těžko se chytá.

Dále: Počet svazků sepsaného díla Freudova pojmem pouze tehdy, když doširoka rozpačíme. Literární kvalita jeho spisů dosahovala nejvyšších met. Psané dílo Alberta Pessa je postupem let a vývoje jeho práce na ústupu. Od několika knížek, které nevstoupily v širší známost, přes stručné články k pouhým internetovým textům, vyvěšeným na jeho webových stránkách. Jeho texty mohou oslovit jen nejužší okruh znaleců jeho metody. Jsou komplikované, obsahově přehruštěné, tu hovořící v příliš obecných metaforách, tu zase hermeticky uzavřené osobitou terminologií. Je na nich zjevné, že jsou

přepisy improvizovaných přednášek, jsou nahrubo nahozené, chybí jim propracovaná závaznost publikovaných textů.

Snad nebudu daleko od pravdy, když vyvodím závěr, že psychoanalytický proces se odbývá ve světě auditivně imaginativním, zatímco proces PBSP ve světě vizuálně psychomotorickém.

Možná jsem mohl začít své zamyšlení až zde. Považuji totiž vizuálnost PBSP za zcela zásadní faktor ovlivňující možnost šíření celé metody.

Bylo by jistě přílišným soustem postihnout zde specifickou receptu ať už terapie či studia skrze převážně vizuální resp. auditivní kanál či klasické čtení knih. Kladu si však přesto otázku: Jaké jsou vlastně největší zisky a ztráty plynoucí z toho, že toho stále můžeme tolik vidět přímo u pramene na vlastní oči, máme toho tolik na videích, zároveň psané texty jakoby ztrácely na významu?

Videozáznamy jsou hrubý materiál. Vizuálně auditivní záznam skutečnosti v reálném čase má obrovskou historickou dokumentární hodnotu. Pro studium však obsahuje mnohá úskalí. V amatérsky pořizovaném, technickém obraze je zahrnuto vše: zamýšlené, nezamýšlené, náhodné či parazitní. Sledování videozáznamů je nesmírně náročné časově. Je nutno shlédnout je celé, soustředěně, včetně hluchých míst, je nutno vidět jich mnoho. Jelikož však obsahují citlivá osobní data, jsou stěží dostupné a možnost, že by opustily institucionální depozitář, si lze stěží představit.

Technické obrazy jsou dobrým policejním důkazem, jsou výborné pro výzkum (mohli bychom např. po vzoru badatelů díla Milтона Ericksona sledovat, kolikrát se klient podívá nahoru a jak četná je souvislost jeho

pohledů nahoru s obrazy zemřelých blízkých v jeho mysli, jak nás Pessoa učí), ale vezmeme-li je jako studijní náčiní, narážíme na jejich paradoxní povrchnost, iluzivnost, řídkost, nepřehlednost a celkovou nekomfortnost použití. Obsahují pouze jednotlivosti, vystopovat esenci je těžké. Snad zde polemizují i se současnými sklony adorat vizuální pedagogiku, soudě, že videomateriály jsou zdrojem pouze doplňkovým. Nejlépe fungují, připomínají-li pouze vlastní prožitou zkušenost, která předcházela.

Pojďme k auditivním zdrojům. Máme k dispozici videozáznamy přednášek, úvodů. Pessoa mluví vždy spatra, improvizuje, proč taky ne, říká přeci „pořád totéž“, tak máme přeci vyhráno, ale: 1. jeho metaforický jazyk se velmi zvolna mění, postupně opouští některé příklady, když se mu vynoří nová souvislost, a tak kdo chvíli zůstal stát, ...s příklady, téměř nepozorovaně opouští i koncepty (například když dodefinovával holes in roles, o traumatu jako specifickém tématu bylo slyšet už jen okrajově). Zeptáte-li se, zda ještě drží to či ono, že už jste o tom dlouho neslyšeli, v případě traumatu řekne ano, ano stále a stále, leckdy ale řekne: Hardly ever (a pokrčí rameny).

Co dodat k této měnlivosti? Dá se říci, že je Pessoa ve svých letech stále myšlenkově neukotvený, že převléká kabát psychologických konceptů? Nikoliv. Stále drží prazáklad, totiž shape – conershape, a ten jej vede ke stále inovované výtěžnosti. Zdá se to být naopak projevem mimořádné integrovanosti a tvořivosti, stále reformulovat, upravovat souvislosti, neztratit celek a neustrnout. Loni v listopadu Pessoa přirovnal typ své práce k protikladu dvou legendárních amerických produktů: PBSP je jako každoroční upgradace windows v

protikladu k coca-cole, která zůstává stále toutéž.

Postupme dále: Již jsme řekli, že Pessoa mnoho nepíše, spíše uveřejňuje záznamy přednášek, pracuje s námi, vidíme struktury jiných, máme záznamy. Nacházíme se tudíž ve světě mluvené angličtiny. Úroveň angličtiny české komunity vesměs stačí k absolvování tréninku, tedy k povšechnému porozumění instrukcím, k profitu ze struktur s trenéry. Ti nejzdatnější z nás simultánně tlumočí tréninky a workshopy, tedy opět do mluvené češtiny. Když však sedíme v onom „stroji času klientova prožívání“, kde se všechno děje tak zároveň a tak rychle, kde máme minimum času na přemýšlení a mnoho věcí musíme v bezprostředním nastavení na klienta dělat skoro automaticky, narážíme.

Dejme si příklad: legendární wittnesing neboli svědkování (už tenhle neologismus budí vně komunity úšklebky, co že to vlastně děláme), tato možná nejdůležitější dovednost pesso terapeuta – tedy zahlédnout v mimice rodící se emoci, správně ji pojmenovat a dát do takového kontextu, abychom se dostali dále v klientově světě. Někteří to jistě znají: v mysli jim v té které chvíli naskočí to, co slyšeli říci Pessoa za velmi podobných okolností. Dejme tomu, že to může sedět. Ale ouha, při překladu do češtiny zjistíme, že český slovníkový ekvivalent zní v českém prostředí a reáliích úplně jinak, že to vůbec neoznačuje emoci, prostě to takhle česky říci nejde. Je to velmi zvláštní zkušenost, když z jazyka, který člověk zdaleka neovládá jako češtinu, nemůže do své mateřštiny, protože právě v té mu chybí slova!

Předjímám otázku: jak to dělají jiní? Která psychoterapeutická škola vznikla česky? Rovnou odpovídám: buď jsou ty

směry daleko více zakotveny v teoretických konceptech a čerpají z bohaté literatury a v disputacích nad literaturou mohou vytvářet terminologii. Tyto směry nebývají tak citlivé na ono „teď a tady“. Ty školy, které naopak stavějí na procesu, mají většinou mnohem více prostoru pro improvizaci, nástroje nemívají tak závazně definované, jak my to vidíme přímo u autora, a mohou si tedy dovolit mnohem volnější vyjadřování.

Mám v paměti setkávání nás, kteří s PBSP aktivněji pracujeme, kdy si vyměňujeme zkušenosti a dáváme hlavy dohromady, co kdo jak kdy říkáme, s čím kdo přijel od Pessa novým. Bývají to debaty, kdy přicházíme na to, že ačkoliv všichni nějak chytáme po svém celek, mnoho vidíme, slyšíme jinak a kupodivu, co není psáno, není ani dáno.

Naše situace mi přijde velmi vzrušující: na jednu stranu jsme něco jako přímí žáci mající spoustu vzácných, velmi osobních zkušeností. Oproti všem předchozím generacím máme obrovskou přednost rozsáhlé databáze videí s možností vracet si zážitky. Na druhou stranu jsme někde v hluboké minulosti – řekl bych minimálně v dobách obrozeneckých, ne-li přímo někde před rokem 1450, tedy před vynálezem knihtisku.

Na našich schůzkách končíme obvykle povzdechem, jak že by bylo skvělé zrovna tento Alův úvod, který se tak vydařil, doslova přeložit a podávat jako učební text. Jak by bylo skvělé vytvořit terminologickou skupinu, která bude vytvářet české ekvivalenty. Když tak rozvažujeme nad těmi placeholedery, máme-li jim říkat značka či ikona, je-li bookmark náčrt, záložka nebo něco jako takové ty papírky, „co lepíme na lednici, abychom nezapomněli“, dýchá na mě atmosféra z dob F. L. Věka. Cožpak

bookmarks, to jsou pouhé technikálie, zato ale wittnessig neboli svědkování, tam je to vážnější: necítíme-li rozdíl mezi emocí, tělesným stavem, popisem tendence, postojem (a to bývá mezi češtinou a angličtinou dosti odlišné), tam již filigránsky propracovaný nástroj PBSP, připravený provádět laparoskopické operace ve světě našich nejosobnějších významů, může drhnout, nefungovat či přímo přestat pracovat. Anebo ne?

Cítím zde zcela zásadní otázky, které před námi stojí ve všech ohledech, nikoli jen, co se týče jazyka.

Co je vlastně v PBSP podstatné a co nepodstatné? Které jsou ty principy, které je třeba držet za všech okolností? Co je to Pessův příslovečný „důležitý detail“, který rozhoduje o tom, zda se struktura zapíše do klientova mozku jako nezapomenutelná léčivá zkušenost, či zda za ni zdvořile poděkuje a trochu znuděně si zívne? Kam až se lze vzdálit od autorových instrukcí a stylu a nevzdálit se od podstaty, aby se specifická účinnost tohoto novátorského způsobu práce nerozpustila v něčem jiném?

Tyto otázky si zřejmě kladou převážně ti, kteří investují maximum, aby se ve svém stylu podobali svému učiteli. Bývají ale z druhé strany konfrontováni s námitkou, není-li to celé trochu obsedantní a dogmatické, nezbavuje-li je Pessova silná osobnost samostatnosti a koneckonců, nemají-li náhodou „raději metodu nežli člověka“.

Česká PBSP komunita bude asi stratifikovaná podobně jako všude tam, kde se vše točí okolo jedné zakladatelské osobnosti Pessova formátu. Dá se to popsat tak, že Pess je obklopen nepříliš početným okruhem těch, kteří za ním cestují, vidí jej pracovat, zažívají s ním

struktury či sedí vedle něho a tlumočí mu, nebo to vše dohromady, jedno s druhým. Oč je však u epicentra podnětnější pole, o to v širších kruzích hustota impulsů a informací rychleji řídne. Jsou-li postgraduální programy dosud ve stavu zrodu a není-li literatura, na periferii je komunita odkázána na pouhý informační šum, který se pochopitelně dále šíří odbornou veřejností.

Al Pesso nám v tom pomůže i nepomůže. Jeho pomoc spočívá v tom, že nám (resp. těm kdo jsou fyzicky přítomni či sledují alespoň jeho webové stránky) ukazuje mnoho příkladů toho, jak si on představuje práci s tím, co objevil na horizontu svého úsilí – tento horizont tvoří otevírající se možnost ovlivnit jednoduchými ritualizovanými úkony dosud nevídaným způsobem neurobiologii mozku tak, aby to lidem pomáhalo žít. Vede jej právě tento horizont, a ten mu zároveň diktuje i prostředky, nikoliv tedy kapacita jeho následovníků navázat na něj.

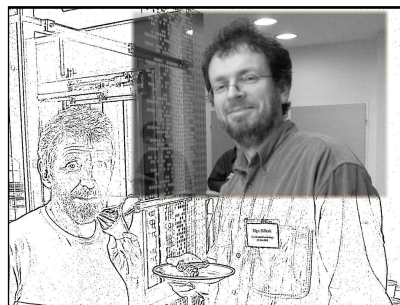
Už skončím. Ušetřím sebe i vás futurologických vizí o budoucnosti PBSP v Čechách a na Moravě. Natolik mám zvládnutý svůj mesiášský gen, abych tuto

otázku s úlevou přenechal těm, na nichž asi doopravdy závisí. Dovolím si místo toho na závěr adresovat nám všem jeden jednoduchý podnět, jehož případnou realizaci dozajista pomůžeme sobě i druhým: kdož můžeme, píšme více! Překlady cizojazyčných textů, převody videí, ale zejména vlastní, původní texty. Původní tvorba začíná pracovními poznámkami, pokračuje přes možná internetová fóra, kde se písemně sdílejí zkušenosti. Další pokračování vede přes písemné instruktáže klientům, konferenční příspěvky až po publikované články v časopisech, sborníky či přímo knihy. Kdo píše, musí myslet, aktivně chápat a rozumět – přitom hledat slova, a tedy vytvářet termíny. Píšme tedy a nespolehejme se, „že to máme na videu“.

Zdá se mi, že přeložit tuto svrchovaně vizuálně motorickou práci do onoho verbálně či auditivně imaginativního kanálu ji může velmi podstatně pomoci usadit v češtině, v nás i v naší komunitě a usnadnit její přenos mezi širší veřejnost.

Děkuji za pozornost.

Mgr. **Jan Siřínek**, klinický psycholog, psychoterapeut
místopředseda české asociace PBSP
Ordinace klinické psychologie v Praze 6
Do redakce přišlo 19. 3. 2011
Zařazeno do tisku 15. 4. 2011

DISKUSE

ČEPICKÝ P.: PSYCHOGENNÍ NEPLODNOST

K sepsání tohoto krátkého textu mě inspirovala práce Wischmannova, *Psychosom* 9(1), 2011. Víceméně s ní lze souhlasit, ale přece jen, pokusím se roztrždit fakta a termíny.

1. Psychologicky podmíněná sterilita a podobné termíny

Je něco jiného psychogenní sterilita, nevysvětlitelná (idiopatická) sterilita a tzv. zdánlivá sterilita (moc nepoužívaný, ale velmi výstižný termín).

a) Psychogenní sterilita

Je to neplodnost způsobená psychickými faktory. Existuje zcela nepochybně a

není vůbec vzácná. Jak to vím? Protože existují a nejsou vůbec vzácné psychogenní poruchy menstruačního cyklu. Většina poruch menstruačního cyklu souvisí s dysregulací hypotalamických neuronů v nucleus arcuatus produkujících gonadoliberin (GnRH) (jedinou častou výjimkou je hyperandrogenní syndrom neboli syndrom polycystických ovarií, ostatní jsou víceméně rarity). GnRH je hormon, který (přes převod v hypofýze na gonadotropiny) řídí funkci vaječnicků. Přímé psychogenní poruchy cyklu (přehled viz např. 1) jsou pestrá skupina – od neléčených psychóz, přes psychogenní poruchy příjmu potravy (i

když zde psychický faktor působí zprostředkovaně), přes stres, až třeba k separačním poruchám cyklu nebo k psychogenní hyperprolaktinonii (na okraj: velmi zajímavá a velmi dobře definovaná jednotka, s jasným klinickým, hormonálním i psychologickým obrazem). Všechny tyto poruchy jsou spjaty s neplodností – tu ovšem vnímáme nikoli jako „psychogenní“, ale jako „hormonální“ (anovulační). Tuto situaci bychom mohli nazvat psychoendokrinní sterilita.

Teoreticky přicházejí v úvahu ještě dvě další možnosti ovlivnění plodnosti psychickými faktory. Jednou je cesta psychoimunitní. Občas se objevují práce, které její možnost naznačují, jejich problém je ovšem v tom, že pracují většinou s modelem stresu a ten nutně vede k zvýšené aktivitě endorfinergního systému a zvýšené produkci kortikoliberinu – obé narušuje normální sekreci GnRH. Třetí teoretickou možností je cesta psychovegetativní (dyskineze vejcovodů), ta je však dnes naprosto spekulativní bez jakýchkoli vědeckých podkladů.

b) Nevysvětlitelná (idiopatická) sterilita

Není psychogenní (je prostě idiopatická, proč by musela být nutně psychogenní a ne třeba imunogenní?) a používat ji jako model psychogenní sterility je nesmysl – jak je správně napsáno v citované publikaci. Idiopatických sterilit bylo kdysi hodně, pak jich bylo málo, teď je jich zase hodně. Proč? Protože se nevyplatí po příčinách sterility pátrat. Mnohem rychlejší a jednodušší je provést nitroděložní oplodnění v řízeném cyklu (neznámá příčina se obejde), když se to nepovede, tak provést oplodnění ve zkumavce, případně ICSI (přímé zavedení spermie do vajíčka) – prostě po neznámé příčině se nepátrá, obejde se obloukem. Je to postup velmi

racionální, protože i když bychom nějakým drahým sofistickým postupem příčinu zjistili, postup bude ve velké většině případů stejně tentýž.

c) Zdánlivá sterilita

Málo používaný termín (pokud vím, zavedl ho kdysi hradecký gynekolog doc. Kohoutek), který mi připadá velmi výstižný (viz např. 3). Pár nemůže otěhotnět, protože nesouloží. Příčiny mohou spočívat v dyspareunii (která opět může mít čistě somatický původ, čistě psychogenní původ a všelicos mezi tím), ale většinou pár nesouloží prostě proto, že na to nemá čas nebo že ho to nebaví. Laici velmi přeceňují riziko (či naději) otěhotnění. Pro ženu ve věku 25 let platí, že z jedné soulože otěhotní 3 %, z jednoho menstruačního cyklu 15 %, z tří cyklů 40 %, z šesti cyklů 60 %, během roku 80 % (zbytek se dnes pokládá za „sterilitu“ a doporučuje se vyšetření a léčba). To vše za předpokladu, že žena souloží alespoň každý třetí den (v tom už není vůbec žádná rezerva). Pokud žena souloží jednou týdně, čísla dělíme nejméně dvěma – za rok 40 % (zbývajících 60 % splňuje definici sterility). To navíc platí pro ženu ve věku 25 let. Od 25 let plodnost s věkem klesá, po 35. roce klesá poměrně strmě a v podstatě končí 10 let před poslední menstruací (která u většiny českých žen nastává ve věku 45–55 let). Dnes, kdy spousta žen odkládá těhotenství až daleko po třicítce, jsou tedy čísla výrazně nižší, než je uvedeno výše.

Na většinu případů zdánlivé sterility se vůbec nepříjde, ženy jsou, pod hlavičkou „idiopatické sterility“ úspěšně „lčeny“ metodami asistované reprodukce. (V této souvislosti budiž podotknuto, že české zdravotní pojišťovny velmi slušnou částkou přispívají párům na léčbu

nemoci, které by se bylo možno zbavit prostě souloží.)

2. Terapie psychogenní neplodnosti

Terapie psychogenní neplodnosti je čistě somatická – a velmi úspěšná. Psychoterapie chápána jako léčba neplodnosti je nesmysl a znamená jen ztrátu času (po třicítce to může být ztráta času, která rozhodne o tom, že žena už sterilní zůstane).

3. Psychologické následky neplodnosti

Jsou závažné (viz např. 2), stručně se dají shrnout do slov deprese, hněv, pocity viny. Jistě mohou druhotně negativně ovlivnit léčbu neplodnosti (ať již biologicky – hormonální důsledky stresu, nebo psychologicky – narušení partnerských vztahů a s tím související přerušování léčby). Zde je místo psychoterapie zásadní.

Tedy, psychoterapie sterilního páru – rozhodně ano, ale nikoli jako léčba neplodnosti, nýbrž jako prevence (a terapie) sekundárních následků neplodnosti (a léčby neplodnosti, např. reakce na neúspěch cyklu asistované reprodukce).

Je ovšem otázka, kdo má psychoterapii neplodného páru provádět. Měl by to být

člověk znalý psychoterapie a současně znalý reprodukční medicíny. Na prstech jedné ruky by se takoví spočítali, a ještě by nějaký ten prst zbyl. Když se spokojíme s tím, že je znalý psychoterapie a znalý práce se somatickými pacienty, tak nám vystačí, odhaduji, prsty obou rukou.

4. Důsledky pro výzkum

Bádat o psychogenní sterilitě přímo je prakticky nemožné. Důvod spočívá v tom, že když už je žena sterilní, tak psychické následky zcela zastírají psychické příčiny. Proto také selhávají pokusy srovnávat v psychologických ukazatelích ženy s různými typy neplodnosti (např. neprůchodnost vejcovodů – anovulace) – sám jsem se v minulosti takových pokusů dopustil, dokonce opakovaně (pořád jsem věřil, že to prostě musí vyjít; nu, nemusí). Zbývá nám základní výzkum faktorů, které by mohly ovlivňovat psychoendokrinní nebo psychoimunitní mechanismy podílející se na normální plodnosti (tedy nikoli psychosomatika, jak je obvykle chápána, ale spíš psychoneuroendokrinologie, psychoneuroimunologie). V případě psychovegetativní neplodnosti zbývá prokázat, zda vůbec existuje, zatím k tomu není vyvinuta ani metodika.

Literatura:

1. Čepický, P.: Poruchy menstruačního cyklu. Mod. Gynek. Porod. 10, 2001, č. 2, supplementum. s. 247.
2. Čepický, P.: Somatická onemocnění ženského genitálu. In: Psychosomatické aspekty gynekologie a porodnictví. Mod. Gynek. Porod. 8, 1999, č. 3, s. 206.
3. Koryntová, D.: Poznámka k tzv. zdánlivé sterilitě. Mod. Gynek. Porod. 14, 2005, č. 1, s. 78.

Do redakce přišlo 23. 3. 2011

Zařazeno do tisku 15. 4. 2011

Pavel Čepický
LEVRET s. r. o., Praha

POLITIKA, KONCEPCE

KONCEPT PRACOVNÍ SKUPINY „ PSYCHOSOMATIKA V ZAHRANIČÍ“ SDRUŽENÍ PRO PSYCHOSOMATIKU

Pracovní skupiny vnímáme jako možný nástroj na rozšíření působnosti sdružení, jako možnost aktivního zapojení řadových členů, kteří se nemohou pravidelně účastnit vlastních setkání. Pracovní skupiny mohou být využity k tomu, aby přiblížily sdružení k plnění jeho dlouhodobých cílů, jak jsou stanoveny ve stanovách. Účast v nich je vyhrazena členům sdružení.

V „zahraniční“ skupině se chceme soustředit na komunikaci a kontakt s psychosomatikou mimo naše hranice, to jest převážně s německy mluvícím

zahraničím. Cílem je výměna názorů a informací, návštěva konferencí či organizace odborných stáží.

Základní představa smyslu činnosti skupiny: naše psychosomatika nebo psychosomatická medicína se teprve začíná rozvíjet. Hledáme cesty jak naše hledisko v dnešní medicíně uplatnit, jak oslovit pacienty, ale i kolegy a zdravotní pojišťovny. Velmi podobný proces probíhal před zhruba 20 až 30 lety v sousedním Německu. Až po značném úsilí se tam podařilo psychosomatickou medicínu etablovat jako svébytný a

samostatný obor. Nicméně jsem byl německými kolegy opakovaně upozorněn, že tento vývoj nebyl zadarmo. Vyžadoval velké úsilí a koncentrovanou spolupráci psychosomatických odborníků a trval řadu let. Nemůže nám jít ale o to, vývoj v sousedním Německu slepě okopírovat. Dnešní situace ve zdravotnictví je odlišná, než byla v Německu před 30 lety, o finančních podmínkách ani nemluvě. Spíše je zde možnost vstoupit do živého dialogu se zahraniční psychosomatikou a čerpat inspiraci ze zkušeností, které jsme my ještě neměli příležitost udělat. Myslím, že by to náš vlastní vývoj mohlo obohatit, možná i uspíšit.

Konkrétně se v minulém roce podařilo vybudovat následující kontakty:

Dr. med. Rothe, primář psychosomatické kliniky, Görlitz, Sasko:

Uskutečněné kontakty: přednáška pana primáře na psychosomatické konferenci v Liberci 4/2010, návštěva členů sdružení v jeho klinice 6/2010 a jednotýdenní stáž O. Masnera v jeho klinice 11/2010. Nápad: pokusit se domluvit jednodenní návštěvu kliniky i pro anglicky mluvící členy sdružení.

Možnosti další spolupráce: organizace dalších stáží pro německy mluvící zájemce, vzájemné návštěvy konferencí/seminářů, eventuálně i s účastí polských kolegů, výměna odborných článků.

Dr. med. Berberich, primář psychosomatické kliniky Windach, Bavorsko, člen Bavorské psychosomatické společnosti:

Uskutečněné kontakty: e-mailová korespondence, osobní setkání 11/2010 v Mnichově.

Možnosti další spolupráce: organizace stáží na psychosomatické klinice ve Windachu, vzájemná setkání na konferencích, výměna odborné literatury.

Prof. med. Schueffel, emeritní profesor psychosomatiky a bývalý primář psychosomatické kliniky v Marburgu, Hesensko, zakladatel psychosomatických rozhovorů ve Wartburgu (Wartburger-Gespraech), vede v Hesensku výuku základní psychosomatické péče pro lékaře všech oborů:

Uskutečněné kontakty: návštěva na 18. Wartburger Gespraech O. Masnera a M. Čáповé 1/2010, přednáška pana prof. na psychosomatické konferenci v Liberci 4/2010.

Možnosti další spolupráce: návštěva dalších Wartburger Gespraech v Bad Nauheimu, spolupráce na poli rozvoji základní psychosomatické péče v Čechách.

Prof. med. Koehle: prof. psychosomatiky, bývalý spolupracovník prof. Uexkuella, spoluvydavatel Uexkuellovy „Psychosomatische Medizin“ a spoluautor posledního 7. vydání této základní učebnice.

Uskutečněné kontakty: e-mailová korespondence.

Možnosti další spolupráce: Má ve svém archivu dokumentární film (70 léta) o psychosomatickém oddělení na interně v Ulmu, který kdysi prý významně podpořil rozvoj a akceptaci psychosomatické medicíny v Německu.

Představa fungování skupiny: členové skupiny budou spolu komunikovat převážně po e-mailu, spolupráce bude volná podle principu „ každý přispěje

tím, na co má kapacitu a možnosti“. Možné aktivity: překlady zahraničních článků do češtiny, návštěvy zahraničních setkání či konferencí, stáže, získání nových kontaktů a udržování těch

starých, podílení na výměně odborných zkušeností. Považuji tento projekt za pokus, který se bude modifikovat podle zájmu a účasti členů sdružení.

MUDr. Ondřej Masner, březen 2011.

STÁŽ NA ZAHRANIČNÍM PRACOVIŠTI

www.sp-ps.eu
info@sp-ps.eu
č.ú.: 219271665/0300

SDRUŽENÍ
PRO
PSYCHOSOMATIKU

Vážená kolegyně, vážený kolego,

„Skupina pro spolupráci se zahraničím“ připravuje pro anglicky mluvící zájemce jednodenní návštěvu některé z německých psychosomatických klinik, která by se uskutečnila na podzim tohoto roku – o termínu budeme jednat s vybraným pracovištěm. Měli bychom možnost prohlédnout si kliniku a získat odborný výklad k pojetí psychosomatické praxe v Německu.

Pokud byste měl/a zájem účastnit se této exkurze, dejte nám, prosím, vědět do 15.6. 2011. Akce se uskuteční pouze v případě dostatečného počtu členů.

S pozdravem,

I. Vondřich a O. Masner

POZVÁNKA NA SETKÁNÍ SDRUŽENÍ PRO PSYCHOSOMATIKU

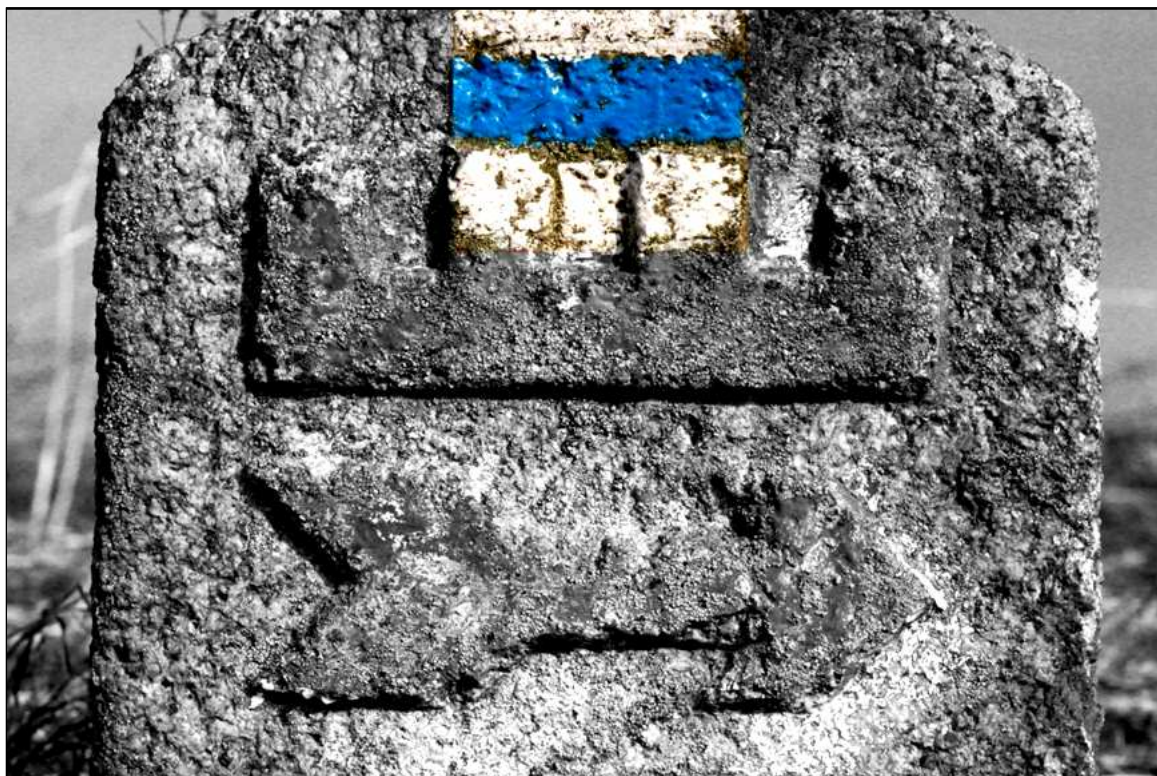
Setkávání Sdružení pro psychosomatiku o.s. probíhá v poslední době každý první pátek v měsíci v krásném prostředí poradny MUDr. O. Mastera ve Šporkově ul.č. 4 na Malé Straně, v Praze 1.

Červnové setkání bylo věnováno tématu **provázení umírajícího a jeho rodiny**. Osu setkání tvořilo vyprávění MUDr. Radky Šafářové z domácího hospice Cesta domů a kasuistika praktické lékařky MUDr. Gabriely Seidlové a její pacientky s inoperabilním tumorem. Podrobněji na internetových stránkách.

Ti, kdo by se chtěli podílet na životě SPPS jsou zváni. Lze se hlásit k členství dle pravidel na stránkách www.sp-ps.eu či nezávazně navštívit kterékoliv setkání. Příští setkání 2.9.2011

bude věnováno volné diskuzi, reflexím naší psychosomatické současnosti.

RECENZE

HONZÁK R.: SELKO D, ĎURKA R (EDS.): PSYCHOLÓGIA ZDRAVIA.

Zdravie a múdrosť. Psychológia zdravia a syndrom vyhorenia. Rodové rozdiely v zdraví. Bratislava, Národný ústav srdcových a cievnych chorob, 2010, 228 s.

ISBN 978-80-968092-6-4

Dušan Selko patrí spolu s Josefom Hašto a Pavlem Černákem k tým niekoľkým málo priateľom, ktorí v oblasti psychosomatiky pokračujú v preshraničnej slovensko-českej spolupráci. Pretože jeho cílove profesní zaměření se týká chorob kardiovaskulárneho systému, jeho záber je mnohem širší, sahá do vyšších pater a někdy až do meta-sféry.

Jedním z výsledků jsou pak jeho pravidelné konference zaměřené na psychologii zdraví, z nichž pohotově

vycházejí sborníky s plnými texty přednesených sdělení. Citovaná publikace jich shrnuje čtyřadvacet, většina z nich stojí za čtení a některé by stály také za publikaci u nás.

Jsou to především tři úvodní referáty (Štúr, Břicháček+, Rusiel) věnované filosofickým úvahám na téma moudrost a zdraví, Ďurkovo sdělení týkající se humoru, Dieškové kapitola o emociích a paměti těla a Selkův příspěvek o syndromu vyhoření; burnout syndrom je

dnes sice skloňován ve všech pádech, ale do praktických léčebných, a tím méně preventivních aktivit zatím zavzat nebyl.

Podle mého názoru jedním z nedostatků vědecké medicíny je, že jenom „potírá“ nemoci a nepátrá po způsobech, kudy si organismus pomáhá sám. Salutogenezi se u nás věnuje Krivohlavý, převážně na obecné úrovni s dopadem do klinické a preventivní psychologie, na pomezí medicínské aplikace se pohybuje hradecký Mareš, jinak ale je tato tematika důsledně opomíjena.

Recenzovaná publikace tak nabízí ochutnávku z tohoto sortimentu. Zpracování příspěvků je na úrovni kvalitně podané popularizace zvoleného tématu, autoři sdělují ověřené skutečnosti bez zatěžování posluchače/čtenáře záplavou grafů, tabulek a další nic neříkající vaty. Čte se dobře a je příjemným osvěžením slovenčiny, která mi stále víc a víc schází.

5. 2. 2011

Radkin Honzák

AKCE, AKTUALITY

ČESKÝ INSTITUT BIOSYNTÉZY
vás zve na seminář

POHYB A BARVY V BIOSYNTÉZE

Zážitkový seminář pro laickou i odbornou veřejnost vám nabídne možnost hravě a kreativně propojit vnímání těla, jeho pohyby a impulsy s výtvarným vyjádřením za pomoci barev. Jde o objevování vlastní energie, uvědomění si její proměny a možností v procesu tvorby.

Seminář je určen nejširší veřejnosti, předchozí zkušenosti ani výtvarný talent nejsou podmínkou.

Seminář je veden v angličtině s českým překladem.

Lektorky:

Gabriele Hoppe je psychoterapeutka a arteterapeutka s více než 15letou praxí v práci s dospělými i dětmi. Je diplomovanou terapeutkou Biosyntézy a působí jako mezinárodní trenérka a supervizorka. Vyučuje v Evropě i v USA.

Stephanie Lange je psychoterapeutka specializující se zejména na práci s adolescentními klienty a se ženami. Je diplomovaná terapeutka Biosyntézy.

Termín: 15–16. 10. 2011

Místo konání: Eliášova 21, Praha 6

Cena: 3400,- Kč

Zájemci o účast se mohou registrovat na e-mail

info@biosynteza.cz

Přejeme vše dobré a těšíme se na setkání

ČESKÝ INSTITUT BIOSYNTÉZY
vás zve na seminář

OD FRAGMENTACE K INTEGRACI
Aspekty práce s traumatem v kontextu biosyntézy

17. - 20. 11. 2011

Seminář je určen všem, kteří se chtějí více dozvědět o traumatu, jak vzniká, jak se projevuje a jak je možné ho léčit. Součástí bude teorie, cvičení a prvky biosyntetické terapie, která pomáhá budovat celistvost a propojení na všech úrovních – tělesné, prožitkové a kognitivní. Cílem těchto technik je nastartovat uzdravné procesy a vrátit pulzaci a život tam, kde byly traumatem zastaveny.

Pro koho: pro kohokoliv, kdo má zájem o dané téma

Lektorky:

PhDr. Yvonna Lucká

PhDr. Barbora Janečková, Ph.D.

Místo konání: Eliášova 21, 160 00 Praha 6, 4.patro

Cena: 4600,- Kč při časové dotaci 32 hodin

Zájemci o účast se mohou registrovat na email

info@biosynteza.cz

Máte-li jakékoliv dotazy, můžete volat na číslo 733 715 260 nebo zaslat email na výše uvedenou adresu.

Přejeme vám vše dobré a těšíme se na setkání

POKYNY PRO AUTORY ČASOPISU

Vaše příspěvky jsou redakcí vždy vítány. S ohledem na kompatibilitu publikovaných prací s ostatními odbornými periodiky, ke kterým se počítáme, dodržujte, prosím, následující pokyny.

Délka příspěvků:

Pro rubriky Praxe, Teorie a Výzkum přijímáme texty do maximálního rozsahu 20 normostran (tj. 26 000 znaků včetně mezer); zaslat lze samozřejmě i texty kratší. Do max. rozsahu je zahrnut i abstrakt ve dvou jazycích a literatura. Pro rubriky Z pošty, Politika a koncepce, Akce přijmeme rádi texty do maximálního rozsahu 10 normostran (13 000 znaků) a samozřejmě kratší. Recenze knih budiž do rozsahu 5 normostran (7500 znaků).

Nezbytné položky:

Název v češtině (resp. slovenštině) a název v anglickém jazyce
Klíčová slova v češtině (3–5) a *key words* v angličtině
Abstrakt (souhrn práce v rozsahu 10–15 řádků), a to v češtině i angličtině
Literatura
Informace o autorovi v rozsahu 10 řádků
Ke jménu autora uveďte vždy pracoviště a kontakt na autora, který bude uveřejněn
Kromě recenzí a krátkých zpráv jsou příspěvky recenzovány

Recenzní řízení:

Recenzní řízení je oboustranně anonymní, pokud to naše malé poměry dovolí. Příspěvky jsou posuzovány dvěma recenzenty. Redakce a redakční rada mají právo text odmítnout ještě před recenzním řízením z důvodů nedodržených pokynů pro autory, případně text vrátit autorovi k doplnění.

Pokyny k formální stránce textů:

Redakce Psychosomu přijímá původní příspěvky v českém jazyce či slovenštině, které odpovídají odbornému profilu časopisu. Příspěvky posílejte, prosím, v elektronické podobě, nejlépe ve formátu WORD (.doc), případně rtf, buď elektronickou poštou na adresu redakce (chvala@sktlib.cz), nebo poštou na přiměřeném datovém nosiči (CD). Prosíme, neformátujte text jinak, než umožňuje textový editor Word ve svých „stylech“, a to „Normal“ pro běžný odstavec textu, „Nadpis 1“ pro hlavní nadpis, a „Nadpis 2“ pro mezititulek. Klávesu „Enter“ používejte jen na konci řádku, chcete-li vytvořit nový odstavec. Mezera mezi slovem nebo za čárkou či tečkou před dalším slovem budiž, prosím, jen jedna. Normostrana obsahuje zpravidla 30 řádků po 60 úhzech, velikost písma 12 dpi. Všechny obrázky, tabulky, grafy a jiné přílohy posílejte zvlášť –

neformátujte je do textu. V něm jen označte místo jejich umístění. Nepoužívejte odkazy, jako poznámky pod čarou či za textem pomocí funkce „Vložit“.

Pokyny pro citování:

V zájmu shodného uvádění citované literatury (a citací v textu) prosíme o dodržení následujícího vzoru. Seznam literatury je uspořádán abecedně podle příjmení autora. V textu jsou odkazy na literaturu uváděny příjmením autora a rokem vydání práce, při více pracích jednoho autora v jednom roce rozlišujte práce písmeny malé abecedy (2005a, 2005b). V případě dvou autorů uvádějte oba. U tří a více autorů lze uvést pouze prvního autora a doplnit zkratku et al. V seznamu literatury se užívá plné formy citací, důsledně celý název knihy, podtitul knihy, místo vydání, nakladatel; u časopisů vždy ročník, (číslo) a strany v časopisu (viz níže). Lze citovat i zdroje z internetu – vždy s uvedením internetové adresy s datem stažení (vyhledání) textu.

Příklady citací v textu:

Citace práce jediného autora: ... Lieb (1992) soudí, že... *nebo:* Jak tvrdí někteří autoři (Lieb, 1992 *nebo jinak:* srov. Lieb, 1992 *nebo viz:* Lieb, 1992)

Citace práce více autorů: Uexküll a kol. (2003) uvádějí... *nebo* Trapková a Chvála (2004) se domnívají...

Odkazy na více zdrojů: V literatuře se tento názor běžně vyskytuje (Glaeson, 1985; Šulová 2004)

Přímá citace autora (v přímé citaci se uvádí strana, na níž se pasáž v původní práci nachází): ...Je třeba zdůraznit, že „tento názor je nový, právě tak jako starý.“ (Lieb, 1992, s. 12)

Zvolte si jednu z více možností a tu pak držte v celém textu stejnou. Všechny citované práce uveďte na konci článku v oddílu LITERATURA abecedně seřazené. Neuvádějte zde práce, které jste v textu nezmínili.